

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра іхтіології та зоології

ВІДТВОРЕННЯ ГІДРОБІОРЕСУРСІВ ТА РИБООХОРОНА

**Методичні вказівки
до виконання практичних робіт для студентів першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 207 “Водні
біоресурси та аквакультура”**

Біла Церква
2022

УДК 639.2.03:597.2/.5:639.2.058(076)

Рекомендовано до друку
методичною
комісією БНАУ
(Протокол № 5 від 02.02.2022 р.)

Укладачі: **Хом'як О.А.**, канд. с.-г. наук, доцент;
Гриневич Н.Є., д-р вет. наук, професор;
Присяжнюк Н.М., канд. вет. наук, доцент;
Слюсаренко А.О., канд. вет. наук, доцент;
Трофимчук А.М., канд. с.-г. наук, доцент;
Жарчинська В.С., асистент

Відтворення гідробіоресурсів та рибоохорона: методичні вказівки до виконання практичних робіт для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 207 “Водні біоресурси та аквакультура” / О.А. Хом'як, Н.Є. Гриневич, Н.М. Присяжнюк, А.О. Слюсаренко, А.М. Трофимчук, В.С. Жарчинська. Біла Церква, 2022. 117 с.

Рецензент: **О.А. Олешко**, зав. кафедри аквакультури та прикладної гідробіології БНАУ, кандидат с.- г. наук, доцент

ЗМІСТ

Вступ	4
Очікувані компетентності відповідно до стандарту вищої освіти	5
Очікувані результати навчання	5
Зміст навчальної дисципліни	6
<i>Змістовий модуль 1. Антропогенний вплив на водні екосистеми.</i>	8
Охорона водних біоресурсів. Відтворення (вселення) водних живих організмів.	
<i>Змістовий модуль 2. Спеціальне використання риби та інших водних живих ресурсів. Вибір форм для акліматизації. Організація утримання, перевезення та вселення гідро біоресурсів.</i>	20
<i>Змістовий модуль 3. Основні та перспективні об'єкти для акліматизаційних робіт серед риб. Відтворення іхтіофауни та підвищення рибопродуктивності.</i>	35
<i>Змістовий модуль 4. Законодавство про охорону водних біоресурсів, порядок спеціального використання риби та інших водних живих ресурсів.</i>	56
<i>Змістовий модуль 5. Виявлення адміністративних правопорушень та організація рибоохоронного рейду.</i>	79
<i>Змістовий модуль 6. Організація робіт з відтворення водних живих ресурсів, рибоводно – меліоративних робіт та проведення атестації працівників рибоохорони.</i>	96
Рекомендована література	115

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Відтворення гідробіоресурсів та рибоохорона» відповідає освітньо-професійній програмі підготовки фахівців за спеціальністю 207 «Водні біоресурси та аквакультура».

Зниження біоподукційного потенціалу водойм комплексного і, особливо рибогосподарського призначення, порушення структури гідробіоценозів, масова загибель риби, яка спостерігається протягом останніх років у багатьох водоймах, поява в них рідкісних, зникаючих і зниження червонокнижних видів є наслідком впливу на водні екосистеми як людського фактора (переловили, браконьєрський лов тощо), так і негативного впливу природних і, особливо, антропогенних факторів водного середовища. У зв'язку з цим виникає нагальна потреба у прийнятті термінових і рішучих заходів, спрямованих на охорону, відтворення, збереження і раціональне використання гідробіоресурсів України.

Предметом курсу є проведення робіт із штучного розведення (відтворення), переселення та акліматизації водних біоресурсів (включаючи види, які занесені до Червоної книги України) у рибогосподарських водних об'єктах загальнодержавного значення (крім водних об'єктів, розташованих у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду).

Об'єктом вивчення цієї науки є аборигенні види, акліматизація водних біоресурсів, водні біоресурси, щодо яких здійснюється комплекс робіт з штучного розведення (відтворення).

Метою вивчення дисципліни «Відтворення гідробіоресурсів та рибоохорона» є набуття студентом знань, умінь і навичок щодо живих організмів, які населяють водне середовище, умови, проблеми та особливості їх відтворення в сучасних екологічних умовах, шляхи та методи відтворення популяцій гідро біонтів, зокрема аборигенної іхтіофауни, стабілізації та збереження популяції риб, яким загрожує зникнення, а також опанування всебічних теоретичних знань з основ рибоохорони.

У результаті вивчення даної дисципліни студент повинен **знати**:

- шляхи вирішення проблем у галузі відтворення та збереження генофонду цінних промислових видів риб;

- основи відтворення цінних видів риб, підрощення молоді до життєстійких стадій;

- порядок проведення робіт зі штучного розведення водних біоресурсів з подальшим вселенням їх у рибогосподарський об'єкт.

По завершенню вивчення дисципліни студент повинен **уміти**:

- проводити комплекс господарських, біотехнічних та селекційно-племінних робіт з вирощування. Утримання, використання різновікових особин для отримання зрілих статевих продуктів з метою вирощування об'єктів відтворення;

- вести відповідну документацію про виконання робіт із вселення

водних біоресурсів;

-складати та розраховувати нормативи біологічних показників об'єктів відтворення.

ОЧІКУВАНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВІДПОВІДНО ДО СТАНДАРТУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Компетентність за спеціальністю «Водні біоресурси та аквакультура» відповідно до освітньо-професійної програми
<i>Інтегральна компетентність</i>
Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі водних біоресурсів та аквакультури або у процесі навчання, що характеризується комплексністю та невизначеністю умов, і передбачає застосування теорій і методів біології та прикладних наук.
<i>Загальні компетентності</i>
ЗК08. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
ЗК11. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
<i>Спеціальні компетентності</i>
СК01. Здатність аналізувати умови водного середовища природного походження, у тому числі антропогенні впливи з погляду фундаментальних принципів і знань водних біоресурсів та аквакультури.
СК09. Здатність сприймати нові знання в галузі водних біоресурсів та аквакультури та інтегрувати їх з наявними.
СК13. Здатність аналізувати господарську діяльність, проводити облік матеріальних цінностей, основних засобів, реалізацію продукції аквакультури.

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Програмний результат навчання за спеціальністю «Водні біоресурси та аквакультура» відповідно до освітньо-професійної програми	Результати навчання з дисципліни
ПРН-8 Використовувати знання і розуміння біотопів водойм, життєвих форм гідробіонтів, впливу факторів на водні організми, їх життєдіяльність, популяції гідробіонтів та гідробіоценози, гідроекосистем, гідробіології морів, океанів, континентальних водойм під час вирощування об'єктів водних біоресурсів та аквакультури.	РН8.1 Знати шляхи вирішення проблем у галузі відтворення та збереження генофонду цінних промислових видів риб; РН8.2 Вміти використовувати нормативну базу, відповідно до якої здійснюється державний нагляд (контроль) у сфері охорони водних біоресурсів.
ПРН-9 Використовувати знання і розуміння походження та будови, способів життя,	РН9.1 Знати основи відтворення цінних видів риб, підрощення молоді до життєстійких стадій; РН9.2 Вміти вести відповідну документацію про

поширення рибоподібних і риб, принципів і методів систематики, біологічних особливостей рибоподібних і риб під час вирощування об'єктів водних біоресурсів та аквакультури.	виконання робіт із вселення водних біоресурсів; РН9.3 Вміти складати та розраховувати нормативи біологічних показників об'єктів відтворення.
ПРН-13. Знати та розуміти елементи рибництва (гідроекології, гідротехніки з основами проектування рибницьких підприємств, генетики, розведення та селекції, годівлі риб, іхтіопатології, економіки рибницьких підприємств).	РН13.1 Знати порядок проведення робіт зі штучного розведення водних біоресурсів з подальшим вселенням їх у рибогосподарський об'єкт; РН13.2 Вміти проводити комплекс господарських, біотехнічних та селекційно-племінних робіт з вирощування, утримання, використання різновікових особин для отримання зрілих статевих продуктів з метою вирощування об'єктів відтворення.
ПРН-14. Знати та розуміти сучасні водні біоресурси та аквакультуру (фізіологію та біохімію гідробіонтів, рибальство, аквакультуру природних та штучних водойм, марікультуру, акліматизацію гідробіонтів) на рівні відповідно до сучасного стану розвитку водних біоресурсів та аквакультури.	РН14.1 Знати основні принципи відбору рекрутів для акліматизації; РН14.2 Володіти основами проведення робіт з відтворення водних живих ресурсів.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Практичні заняття

№ з/п	Назва теми	К-ть годин
Змістовий модуль 1. Антропогенний вплив на водні екосистеми. Охорона водних біоресурсів. Відтворення (вселення) водних живих організмів.		
1	Організація проведення відтворення (вселення) водних живих організмів	2
2	Біотехніка робіт з відтворення гідробіоресурсів	2
3	Організація обліку вселення водних біоресурсів. Правила проведення обліку вселення водних біоресурсів.	2
4	Підведення підсумків вселення гідробіоресурсів	2
Разом за змістовий модуль 1		8
Змістовий модуль 2. Спеціальне використання риби та інших водних живих ресурсів. Вибір форм для акліматизації. Організація утримання, перевезення та вселення гідро біоресурсів.		

5	Організація утримання, перевезення та вселення гідробіоресурсів	2
6	Метод бонітувального обліку риби вирощувального водного об'єкту	2
7	Звітність про виконання робіт із відтворення гідробіонтів	2
8	Заготівля плідників та формування ремонтно-маточних стад	2
Разом за змістовий модуль 2		8
Змістовий модуль 3. Основні та перспективні об'єкти для акліматизаційних робіт серед риб. Відтворення іхтіофауни та підвищення рибопродуктивності.		
9	Відтворення іхтіофауни водосховища та підвищення його рибопродуктивності за рахунок пасовищної аквакультури та меліоративних заходів	2
10	Біопродукційний потенціал природної водойми	2
11	Відтворення осетрових риб у водоймах загальнодержавного значення. Відтворення лососевих риб.	2
12	Спільні заходи щодо заборони на лов риби, інших водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах в зоні контролю управління охорони, використання та відтворення водних біоресурсів та регулювання рибальства	2
Разом за змістовий модуль 3		8
Змістовий модуль 4. Законодавство про охорону водних біоресурсів, порядок спеціального використання риби та інших водних живих ресурсів		
13	Установлення лімітів та виділення квот користувачам. Отримання користувачами дозвільних документів для здійснення промислового лову.	2
14	Складання протоколу про адміністративне правопорушення. Вилучення у порушників знарядь лову та інших предметів. Складання безхазяйного акту.	2
Разом за змістовий модуль 4		4
Змістовий модуль 5. Виявлення адміністративних правопорушень та організація рибоохоронного рейду		
15	Перевірка журналів обліку риби та інших водних живих ресурсів	2
16	Перевірка промислового лову. Перевірка науково-дослідного та контрольного ловів	2
17	Організація контрольних ловів водних живих ресурсів іхтіологічною службою органів рибоохорони	2
Разом за змістовий модуль 5		6
Змістовий модуль 6. Організація робіт з відтворення водних живих ресурсів, рибоводно – меліоративних робіт та проведення атестації працівників рибоохорони		

18	Перевірка рибоприймального пункту	2
19	Розрахунок збитків внаслідок порушення правил рибальства	2
20	Перевірка реалізації риби та інших водних живих ресурсів. Складання обов'язкового припису.	2
21	Ведення щоденника інспектора	2
Разом за змістовий модуль 6		8
Всього		42

ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З КУРСУ «ВІДТВОРЕННЯ ГІДРОБІОРЕСУРСІВ ТА РИБООХОРОНА»

Модуль 1

Антропогенний вплив на водні екосистеми. Охорона водних біоресурсів. Відтворення (вселення) водних живих організмів

ТЕМА 1. Організація проведення відтворення (вселення) водних живих організмів (2 год)

Мета: ознайомитися з основними положеннями при проведенні відтворення гідробіоресурсів; з'ясувати їх походження. Особливості поширення та основні ознаки.

Завдання:

1. Описати перелік документів подається до територіального органу Держрибагентства України при проведенні робіт зі штучного розведення.
2. Описати яких причин заявка на проведення робіт із вселення водних біоресурсів може бути відхилена.
3. Описати ким і в які терміни визначається місця проведення робіт із вселення водних біоресурсів, умови і спосіб випуску, а також метод обліку.

Для проведення робіт зі штучного розведення (відтворення) водних біоресурсів (далі - відтворення), пов'язаних з подальшим вселенням їх у рибогосподарський водний об'єкт (його частину), виконавці відтворення (крім підприємств, які підпорядковані Державному агентству меліорації та рибного господарства України) повинні не пізніше ніж за два тижні подати до територіального органу Державного агентства меліорації та рибного господарства України (далі - територіальний орган рибоохорони), в зоні діяльності якого розташований відповідний рибогосподарський водний об'єкт (його частина), такі документи:

1. Біологічне обґрунтування щодо доцільності проведення робіт з відтворення (якщо відтворення здійснюється вперше), розроблене науковою установою.

Біологічне обґрунтування повинно містити: загальну характеристику рибогосподарського водного об'єкта; стан кормової бази для об'єктів

відтворення; видовий склад іхтіофауни, наявність хижих та рідкісних видів риб, оцінку можливих

конкурентних відносин об'єктів відтворення та аборигенних видів; можливі обсяги вселення і наважки посадкового матеріалу;

меліоративні роботи, які слід здійснити для забезпечення нормальних умов існування об'єктів відтворення;

розрахункове промислове повернення і порядок промислу (якщо вселення здійснюється з метою збільшення рибопродуктивності).

2. Ветеринарний документ про відсутність небезпечних захворювань у господарствах, з яких здійснюється перевезення об'єктів відтворення (отримується цим господарством).

3. Графік робіт із вселення водних біоресурсів (складається виконавцем). У разі настання метеорологічних умов, несприятливих для проведення вселення, виконавцем до цього графіка можуть бути внесені відповідні зміни.

4. Копію дозвільного документа на спеціальне використання (добування, збирання) об'єктів, внесених до Червоної книги України, виданого Мінприроди України.

5. Копію дозвільного документа на переселення об'єктів тваринного світу (у разі його здійснення).

Заявка на проведення робіт із вселення водних біоресурсів відхиляється за умови подання неповного переліку документів, передбачених пунктом 2. Обґрунтована відмова направляється заявнику в тижневий строк.

Підприємства, що належать до сфери управління Державного агентства меліорації та рибного господарства України, для проведення робіт з відтворення подають документи, зазначені в пункті 2. до Державного агентства меліорації та рибного господарства України.

Територіальний орган рибоохорони:

- У тижневий строк розглядає подані документи, погоджує графік робіт.

- Подає до Державного агентства меліорації та рибного господарства України свої пропозиції щодо складу Комісії.

Склад Комісії затверджується наказом Державного агентства меліорації та рибного господарства України.

Головою Комісії призначається представник територіального органу рибоохорони або Державного агентства меліорації та рибного господарства України, (у разі потреби).

До складу Комісії входять представники Держрибагентства України (у разі потреби), представники територіальних органів рибоохорони, представники місцевої державної адміністрації або органу місцевого самоврядування (за згодою), представники територіальних органів Держекоінспекції України (за згодою) та представники виконавця відтворення (за згодою).

До складу Комісії можуть також залучатися представники рибогосподарських підприємств, установ, організацій, науково-дослідних установ (за згодою).

Місця проведення робіт із вселення водних біоресурсів, умови і спосіб випуску, а також метод обліку визначаються Комісією.

Виконавець відтворення (у тому числі підприємство, що належить до сфери управління Державного агентства меліорації та рибного господарства України), який проводить роботи із вселення водних біоресурсів, зобов'язаний:

- Забезпечувати виконання всіх організаційних та технічних робіт.
- Здійснювати під контролем Комісії облік водних біоресурсів, що вселяються до рибогосподарського водного об'єкта (його частини).

Найменування установи

Найменування та реквізити заявника

ЗАЯВКА

на проведення робіт із вселення водних біоресурсів
у рибогосподарський водний об'єкт (його частину)

Просимо дозволити вселення водних біоресурсів з метою

(вказати мету вселення: відтворення, акліматизація, реакліматизація тощо)

Вид водних біоресурсів та заплановані обсяги їх вселення

Біологічні показники об'єктів вселення

Вселення водних біоресурсів буде здійснюватись у рибогосподарський водний об'єкт (його частину)

(назва рибогосподарського водного об'єкта, його ділянки, району вселення)

У період _____
(вказати дати початку та закінчення робіт)

" _____ " _____ 20_____
(підпис) (прізвище, ініціали)

ТЕМА 2. Біотехніка робіт з відтворення гідробіоресурсів (2 год)

Мета: ознайомитися із поняттям біотехніки робіт при відтворенні та стадіями розвитку посадкового матеріалу, величиною паратій та повторною пересадок при відтворенні.

Завдання:

1. Охарактеризуйте біотехніку робіт із вселення водних біоресурсів.

2. Описати який посадковий матеріал для трансплантації під час проведення робіт з відтворення використовують.

3. Описати у чому ефективність пересадки плідниками при проведенні вселення водних біоресурсів.

Під біотехнікою робіт із вселення водних біоресурсів розуміють комплекс заходів, які забезпечують найкраще виживання інтродуцентів під час вибору посадкового матеріалу, його транспортування та трансплантації та сприяють натуралізації нового виду у новій водоймі.

Відбираючи посадковий матеріал для проведення робіт із відтворення, в першу чергу, увагу звертають на стадію розвитку інтродуцента. Вибір стадії на якій варто переселяти, залежить від багатьох причин. Першорядне значення з них мають життестійкість і витривалість індивідумів до зовнішніх хімічних та механічних впливів, тобто транспортабельність, відсутність паразитарних та інфекційних захворювань, можливість очищення партії від біологічних домішок.

Під час проведення робіт з відтворення як посадковий матеріал для трансплантації використовують ікру, личинок, молодь і плідників риб та безхребетних. Життєздатність посадкового матеріалу залежить не лише від стадії розвитку, а й від його якості. Вона визначається і умовами транспортування та організацією вселення у нову водойму. Для того, щоб без відходів перевезти на необхідну відстань заплановану кількість одиниць посадкового матеріалу, необхідно ретельно підготувати його до транспортування. Виходячи з міркувань екологічної безпеки проведення інтродукції і зручності транспортування риб найчастіше перевозять нзапліненою ікрою на стадії вічка. Виходячи з міркувань ефективності результатів відтворення, то більш надійно випускати в водойми, які заселяються риб і безхребетних на стійкіших стадіях розвитку: молоддю та статевозрілими особинами. У загальному обсязі у роботі з відтворення переважає пересадка молоді. Найбільш же ефективна пересадка плідниками – вони більш стійкі до змін умов зовнішнього середовища, менш вимогливі до кормових умов і менш потерпають від хижаків та конкурентів. Часто перевозять різновікових особин. У цьому випадку в групі інтродуцентів разом із плідниками є й статевозрілі особини. Упродовж усього періоду інтродукції і після її завершення необхідно проводити контрольні облови у водоймах вселення. Успіх відтворення здебільшого не визначається кількістю вселених особин. Кількість може тільки впливати на тривалість латентного періоду, тобто на швидкість формування нової популяції. Водойми, де спорадично спостерігається погіршення умов існування, потребують збільшення кількості інтродуцентів. Практикується метод узгодження повторних щорічних пересадок із тривалістю біологічного циклу інтродуцента, що викликане прагненням виключити негативний результат від випадкових причин і бажанням прискорити накопичення чисельності

переселенця. Проте слід враховувати, що повторні пересадки можуть послаблювати дію природного відбору і тим самим уповільнювати формування популяції в нових умовах.

Від стадії розвитку посадкового матеріалу, чисельності і повторності пересадки партій інтродуцентів залежать терміни прояву їх у новому біотопі.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова Комісії _____

" _____ " _____ 20 _____

АКТ

про виконання робіт із вселення водних біоресурсів

Дата " __ " _____ 20 ____ . Накладна № ____ . Транспорт № _____ .

_____ ;
(назва рибогосподарського водного об'єкта, його ділянки, району вселення)

Ми, що підписалися нижче: представник
виконавця відтворення

_____ ;
(найменування виконавця, посада, прізвище, ім'я, по батькові представника)

представник Держрибагентства України (за наявності)

_____ ;
(посада, прізвище, ім'я, по батькові представника)

представник органу рибоохорони

_____ ;
(найменування територіального органу рибоохорони, посада, прізвище, ім'я, по батькові представника)

представник місцевої державної адміністрації або органу місцевого самоврядування (за наявності)

Об'єкти вселення	Відвантажено		Вселено водних біоресурсів		Середня штучна маса	Ціна за 1 екз.	Сума	Загинуло при транспортуванні, вселенні		
	екз.	кг	екз.	кг				г	грн	грн

_____ ;
(посада, прізвище, ім'я, по батькові представника)

представник Держекоінспекції України

_____ ;
(найменування територіального органу, посада, прізвище, ім'я, по батькові представника)

склали цей акт про обсяги вселення водних біоресурсів:

Підписи представників:

Виконавець відтворення водних біоресурсів

_____ м.п.

Держрибагентство України (за наявності)

_____ м.п.

Територіальний орган рибоохорони _____

м.п.

Місцева державна адміністрація або орган місцевого самоврядування (за наявності)

м.п.

Територіальний орган Держекоінспекції України _____

м.п.

ТЕМА 3. Організація обліку вселення водних біоресурсів. Правила проведення обліку вселення водних біоресурсів (2 год)

Мета: Ознайомлення з основними правилами обліку риби, яка вселяється з урахуванням норм косню при перевезенні. Ознайомлення з методами обліку вселення водних біоресурсів при визначенні кількості водних біоресурсів, що вселяються у рибогосподарські водні об'єкти еталонним, погодинним та бонітувальними методами.

Завдання:

1. Описати вимоги до журналу обліку вселення водних біоресурсів
2. Дайте біологічну характеристику коропа.
3. Дайте біологічну характеристику ладозького сига
4. Дайте біологічну характеристику щуки та карася.

Вносити до журналу обліку вселення водних біоресурсів. Інформацію про обсяги вселення водних біоресурсів за кожен добу. Сторінки журналу мають бути прошнурованими, пронумерованими та скріпленими печатками виконавця та територіального органу рибоохорони.

Спільно з територіальним органом рибоохорони вживати необхідних заходів щодо забезпечення охорони місць вселення водних біоресурсів.

Розрахункові норми споживання рибою кисню під час перевезення

Вид риби	Використання кисню на 1 кілограм ваги за температури 10°C, міліграмів на годину	Вміст кисню, за якого спостерігається пригніченість дихання, міліграмів на літр	Мінімально необхідний вміст кисню, міліграмів на літр
Короп вагою 500-700 грамів	45	2-2,5	0,3-0,5
Короп (цьоголітка)	120	5-6	0,5-0,1
Щука середнього розміру	50	2-3	0,3-0,6
Щука дрібного розміру	70		
Карась	30	1-2	0,1
Форель райдужна (цьоголітка)	150-196	6,5-7	2,1-2,6
Форель райдужна вагою близько 200 грамів	211		
Сиги:			

пелядь	100	3,5-4	1-1,5
волховський	125	4,5-5	
ладозький	135		1,5-2

Норми завантаження однорічок коропа

Тривалість перевезення риби, годин	Кількість риби, тис. Особин	Вага риби, кілограмів	Співвідношення ваги риби та обсягу води
До однієї	25	500	1:3
Одна – дві	20	400	1:4
Дві – три	17	340	1:5
Три – чотири	14	280	1:6
Чотири – п'ять	12	240	1:7
П'ять – сім	10	200	1:9

Водні біоресурси, що загинули під час транспортування або вселення, підраховуються. Результати підрахунків заносяться до акта про виконання робіт із вселення водних біоресурсів та журналу обліку вселення водних біоресурсів.

ЖУРНАЛ ОБЛІКУ ВСЕЛЕННЯ ВОДНИХ БІОРЕСУРСІВ

Виконавець відтворення _____

(повне найменування)

Район робіт _____

№з/ п	Дата	Прізвище, ім'я, по батькові відповідально го за вселення водних біоресурсів	№ накладної, номерний знак транспорту	Водні біоресурси						Загиблі водні біоресурси	
				Кількість, екз.	маса, кг	кількість, екз.	маса, кг	Кількість, екз.	мас а, кг	кількість, екз.	мас а, кг
Всього за добу											

Методи обліку вселення водних біоресурсів:

Визначення кількості водних біоресурсів, що вселяються у рибогосподарські водні об'єкти (їх частини), проводиться такими методами: еталонним; погодинним; бонітувальним.

Еталонний метод обліку водних біоресурсів проводиться за допомогою мірної ємності (еталона) не менше 0,5 літра або мірної ваги не менше 0,5 кг.

У кожній десятій об'ємній або ваговій ємності підраховуються поштучно всі екземпляри водних біоресурсів, визначається їх середня арифметична кількість у мірних ємностях (еталонах), і шляхом перемножування середнього арифметичного водних живих ресурсів у мірних ємностях (еталонах) на загальну кількість об'ємних або вагових мірних ємностей проводиться підрахунок загальної кількості всіх вселених водних біоресурсів.

Облік погодинним методом застосовується для водних біоресурсів, яких вселяють у рибогосподарські водні об'єкти (їх частини), та починається з моменту відкриття водовипусків і продовжується протягом усього часу скочування водних біоресурсів з вирощувального водного об'єкта.

Облік погодинним методом проводиться за допомогою спеціальних пристроїв, що дають змогу відбирати проби без травмування водних біоресурсів. Періодичність взяття проб (інтервал) залежить від інтенсивності скочування водних біоресурсів, але в кожному разі береться не менше однієї проби через кожні дві години.

Тривалість взяття проби встановлюється Комісією залежно від інтенсивності скочування водних біоресурсів, їх середньої ваги та виду облікового пристрою, споруди або пастки, але не менше однієї хвилини.

У разі скочування водних біоресурсів підвищеної інтенсивності дозволяється встановлювати тривалість взяття проби в 30 секунд із періодичністю взяття проб (інтервалом) 30 хвилин. Відлік часу під час взяття проб ведеться за допомогою секундоміра.

Пробу слід брати спеціальним уловлювачем у водній товщі, перераховуючи співвідношення площі уловлювача з площею перетину води в просвіті шлюзів, або встановленням пастки, що перекриває весь потік води у просвіті шлюзів. Пастка встановлюється почергово в кожному з відкритих просвітів шлюзів.

Уся проба зважується або вимірюється мірною ємністю. Якщо вона не перевищує 0,5 кг, тоді обробляється вся проба. Якщо в пробі виявляється більше 0,5 кг, то після зважування, вимірювання всієї проби відважується і обробляється 0,1-0,5 кг, залежно від видового складу та морфометричних показників водних біоресурсів, але загальна кількість екземплярів у пробі не повинна бути менша ніж 100 штук.

Контрольна проба або весь улов сортується за видами і ретельно перераховується. Визначається процентне співвідношення видів водних біоресурсів у пробі. Потім визначається кількість водних біоресурсів, випущених за 1 хвилину, і перераховується на періодичність узяття проб.

Загальна кількість водних біоресурсів, випущених за добу, визначається шляхом додавання результатів, отриманих для кожного інтервалу.

При проведенні погодинного обліку в рибних господарствах, які вселяють у рибогосподарські водні об'єкти (їх частини) молодь сазана, ляща та інших напівпрохідних риб, використовують пристрій конструкції Мещерякова-Савінкова, а результати оформлюють за наведеною нижче методикою.

Проби беруть цілодобово з двогодинним інтервалом з 23-ї години попередньої доби до 23ї години наступної доби. Для визначення кількості водних живих ресурсів, що скотилися за добу, застосовується формула

Якщо вселення водних біоресурсів проводиться менше однієї доби, то підрахунок ведеться за фактичний час спуску води.

Облік водних біоресурсів, дуже чутливих до механічних впливів (білий, строкатий товстолобики тощо), проводиться погодинним методом з годинним інтервалом взяття проб (хвилинна експозиція).

Кількість водних біоресурсів, вселених за добу, визначається за формулою

Проби беруть цілодобово з двогодинним інтервалом з 23-ї години попередньої доби до 23ї години наступної доби. Для визначення кількості водних живих ресурсів, що скотилися за добу, застосовується формула

$$N_{\text{доба}} = 120 \cdot (0,5A - 123 + \Sigma A_{1-21} + 0,5A - 223),$$

де $N_{\text{доба}}$ - кількість водних біоресурсів, що скотилися за добу;

$A - 123$ - величина хвилинної проби о 23-й годині попередньої доби;

$A - 223$ - величина хвилинної проби о 23-й годині наступної доби;

ΣA_{1-21} - сума хвилинних проб з двогодинним інтервалом в облікову добу за години, вказана в індексі.

Якщо вселення водних біоресурсів проводиться менше однієї доби, то підрахунок ведеться за фактичний час спуску води.

Кількість водних біоресурсів за весь період вселення визначають за формулою

$$N_{\text{загал}} = 1,1 \cdot \Sigma N_{\text{доба}},$$

де $N_{\text{загал}}$ - кількість водних біоресурсів, вселених за весь загальний період;

$\Sigma N_{\text{доба}}$ - сума добових показників;

1,1- коефіцієнт.

Облік водних біоресурсів, дуже чутливих до механічних впливів (білий, строкатий товстолобики тощо), проводиться погодинним методом з годинним інтервалом взяття проб (хвилинна експозиція).

Кількість водних біоресурсів, вселених за добу, визначається за формулою

$$N^{24}_{\text{доба}} = 60 \sum A_i$$

де $N^{24}_{\text{доба}}$ - кількість водних біоресурсів, уселених за добу;

$\sum A_i$ - сума хвилинних проб, узятих за кожну годину доби (24 проби).

Загальна кількість вселених водних біоресурсів визначається за формулою

$$N_{\text{загал}} = (1,1 \pm 0,1) \cdot \sum N_{\text{доба}}$$

де $\sum N_{\text{доба}}$ - сума добових показників.

Картка обліку вселення водних біоресурсів №

Дата та час взяття проби	Проба				Кількість в одиниці об'єму, екз.	Кількість у пробі за 1 хвилину, тис. екз.	Вихід за годину, тис. екз.	Загальна кількість за видами, тис. екз.
	назва виду водного біоресурсу	тривалість взяття, хвилин	об'єм, л	об'єм за 1 хвилину, л				

ТЕМА 4. Підведення підсумків вселення гідробіоресурсів (2 год)

Мета: ознайомлення з оформленням акту про виконання робіт із вселення водних біоресурсів та робіт, що належать до природоохоронних заходів.

Завдання:

1. Описати порядок здійснення штучного розведення, вирощування риби.

2. Описати, що лежить в основі науково-біологічного обґрунтування щодо рибогосподарського водного об'єкту.

3. Описати обов'язкові аспекти при заповненні підсумкового акту про виконання робіт із вселення водних біоресурсів та робіт, що належать до природоохоронних заходів

Проведення робіт з відтворення, що не пов'язані з подальшим їх вселенням у рибогосподарські водні об'єкти (їх частини), та інших робіт, що належать до природоохоронних заходів (встановлення штучних нерестовищ, у тому числі штучних рифів-нерестовищ, рибогосподарська меліорація водних об'єктів, де розташовані природні місця відтворення тощо), здійснюється за відповідним науково-біологічним обґрунтуванням та

інструкцією. Ця Інструкція розроблена у відповідності до Законів України "Про тваринний світ" "Про виключну (морську) економічну зону України", "Про ліцензування певних видів господарської діяльності" "Про Загальнодержавну програму розвитку рибного господарства України на період до 2010 року", постанов Кабінету Міністрів України від 28 вересня 1996 року N 1192 "Про затвердження Тимчасового порядку здійснення рибного господарства і здійснення рибальства", від 24.01.2007 N 42 "Про затвердження Положення про Державний комітет рибного господарства України".

Інструкція регламентує порядок здійснення штучного розведення, вирощування риби, інших водних живих ресурсів та їх використання в спеціальних товарних рибних господарствах.

Штучне розведення, вирощування водних живих ресурсів, їх використання здійснюються з метою підвищення рибопродуктивності рибогосподарських водних об'єктів (їх ділянок) шляхом спрямованого формування видового складу (відтворення риб та інших водних живих ресурсів) та запасів водних живих ресурсів без скидання води з цих об'єктів з метою їх вилову.

Науково-біологічне обґрунтування (далі - НБО) щодо рибогосподарського водного об'єкта (його ділянки), на якому створюється СТРГ, повинне містити таку інформацію:

- загальна характеристика;
- гідрологічний та гідрохімічний режими;
- видовий, віковий, розмірно-ваговий склад ВЖР;
- обсяги запасів, визначені за даними проведених досліджень;
- рибопродуктивність за видами ВЖР;
- строки заборони лову (добування) ВЖР;
- видовий склад водних рослин, зоопланктону, фітопланктону, бентосу, їх біомаса, ефективність використання кормової бази;
- розрахунки обсягів вселення цінних видів ВЖР та проведення рибоводно-меліоративних робіт;
- розрахунки обсягів (лімітів) вилову туводних ВЖР та планові показники з вилову видів - вселенців;
- наявність чи відсутність видів рослин і тварин, занесених до Червоної книги України, та ендемічних видів;
- заходи з недопущення погіршення екологічного стану, а також запобіжні заходи з недопущення зменшення чисельності або знищення цінних та рідкісних видів туводних ВЖР;
- регламентація ведення любительського та спортивного рибальства, яка повинна включати виділення ділянок для любительського та спортивного рибальства на умовах загального та спеціального використання ВЖР та не суперечити чинним нормативноправовим актам у галузі регулювання любительського та спортивного рибальства;

- для мідійно-устричних господарств - характеристика технології та технічних засобів для вирощування (носії, спеціалізація, установка).

Після завершення робіт із вселення водних біоресурсів або інших робіт, вище описаних, Комісія складає підсумковий акт про виконання робіт із вселення водних біоресурсів та робіт, що належать до природоохоронних заходів.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова Комісії _____
" _____ " _____ 20 _____

ПІДСУМКОВИЙ АКТ

про виконання робіт із вселення водних біоресурсів та робіт, що належать до природоохоронних заходів

" _____ " _____ 20 _____

_____ (населений пункт)

_____ (назва рибогосподарського водного об'єкта) Ми, що підписалися нижче: представник виконавця відтворення

_____ (найменування виконавця, посада, прізвище, ім'я та по батькові представника) представник Держрибагентства України (за наявності)

_____ (посада, прізвище, ім'я та по батькові представника) представник органу рибоохорони

_____ (найменування територіального органу рибоохорони, посада, прізвище, ім'я та по батькові представника) представник місцевої державної адміністрації або органу місцевого самоврядування (за наявності)

_____ (посада, прізвище, ім'я, по батькові представника) представник Держекоінспекції України

_____ (найменування територіального органу, посада, прізвище, ім'я, по батькові представника) склали цей акт про те, що за період з " _____ " _____ 20 _____ до " _____ " _____ 20 _____ виконавцем відтворення виконані нижче перераховані роботи із вселення водних біоресурсів та робіт, що належать до природоохоронних заходів:

Підписи представників:

Виконавець відтворення водних живих ресурсів _____ м.п.

№ з/п	Види робіт	Одиниці виміру	Обсяги робіт	Ціна, грн	Сума, грн

Держрибагентство України (за наявності) _____ м.п. Територіальний орган рибоохорони

_____ м.п.

Місцева державна адміністрація або орган місцевого самоврядування (за наявності)

Територіальний орган Держекоінспекції України

_____ м.п.

_____ м.п.

Модуль 2

Спеціальне використання риби та інших водних живих ресурсів. Вибір форм для акліматизації. Організація утримання, перевезення та вселення гідро біоресурсів

ТЕМА 5. Організація утримання, перевезення та вселення гідробіоресурсів (2 год)

Мета: вивчення правил перевезення живої риби для проведення процесів акліматизації та відтворення гідробіоресурсів.

Завдання:

1. Описати вимоги до перевезення риби у різні пори року, на різні відстані.
2. Описати норми посадки риби у живорибні баки, вимоги до кисневих та температурних режимів.
3. Описати способи видалення загиблої риби при транспортуванні.

Рибу рекомендується перевозити у прохолодну похмуру погоду у воді пониженої температури за умови насичення її киснем. Оптимальна температура води для перевезення теплолюбних риб становить 10-12°C влітку, 5-6°C - навесні і восени, 2-3°C - взимку. Слід уникати перевезення риб за мінусової температури. Для перевезення холодолюбних риб температура води влітку повинна становити 6-8°C, навесні і восени - 3-5°C.

Після завершення перевезення температуру в ємностях для перевезення доводять до температури, що реєструється у водоймі, в яку планується випустити рибу. Різниця у температурі води не повинна перевищувати 1-2°C для молоді (зокрема, личинок) та 3-4°C для риби після досягнення нею однорічного віку.

У разі перевезення риби у поліетиленових пакетах температуру води корегують шляхом їх занурення перед вивантаженням у водойму, в яку планується випустити рибу.

Ємності для перевезення риби заповнюються чистою водою з нейтральною реакцією, яка не містить завислих часточок та за хімічним складом відповідає рибоводним нормам. Не допускається використання водопровідної води, обробленої хлором, колодязної та артезіанської води.

Під час перевезення риби воду необхідно аерувати. У спеціальних автомобілях та живорибних вагонах для аерації застосовують компресор або кисневі балони з редукторами. Перевезення риби в тарі без аераційних пристосувань у цистернах здійснюється з відкритими отворами.

Перед перевезенням риби проводиться дезінфекція ємностей, зокрема тих, у яких планується перевозити личинок та однорічок, шляхом їх оброблення 10-20-відсотковим розчином хлорного вапна та ретельного промивання.

Підготовка риби до перевезення здійснюється з додержанням таких вимог:

допускається перевозити рибу на всіх стадіях розвитку до інших рибницьких

господарств за наявності ветеринарного свідоцтва або ветеринарної довідки; проводиться клінічний огляд риби (не менш як 100 особин). Для паразитологічних досліджень відбирають 25 особин (три - п'ять з кожної водойми). У разі перевезення риби з природних рибницьких водойм проводиться огляд риби кожного виду, виловленої на різних ділянках. Аналогічні дослідження проводяться перед випуском риби у водойми; призначену для перевезення рибу обробляють під контролем спеціаліста у галузі ветеринарної медицини засобами проти виявлених паразитів відповідно до встановлених інструкцій. Після оброблення проводяться контрольні іхтіопатологічні дослідження риби.

У разі необхідності проводиться повторне оброблення риби; не допускається завантаження у ємності для перевезення нагодованої риби. Годування риби припиняється не менше ніж за 12-15 годин до моменту завантаження до таких ємностей; призначену для перевезення рибу обстежують, хворих і травмованих риб видаляють; перед перевезенням рибу протягом кількох годин витримують у спеціальних

проточних садках з чистою водою і високою концентрацією у ній кисню з метою очищення зябер від мулу, кишечника від екскрементів; посадковий матеріал та молодь риби можна обробляти з профілактичною метою лікувальними розчинами безпосередньо під час перевезення у ємностях для транспортування. Для оброблення риби у ємностях для транспортування використовують органічні барвники, кухонну сіль, концентрація яких розраховується залежно від тривалості перевезення.

До перевезення допускається жива риба, рухлива, без механічних пошкоджень і наростів плісняви на тілі, із цілою лускою та шкірним покривом, цілими і чистими плавниками, непошкодженими очима, без пухлин на тілі, тонким шаром слизу на поверхні тіла.

У разі перевезення риби автомобільним транспортом застосовуються молочні бідони, каністри, поліетиленові пакети, кани, контейнери, ємності, встановлені на тракторних причепах, а також спеціалізовані живорибні машини.

Допускається перевезення риби у поліетиленових пакетах, що виготовляються з поліетиленового рукава завширшки 40-80 сантиметрів і завтовшки 0,07-0,15 міліметрів. Для перевезення риби можуть використовуватися два типи пакетів - стандартні поліетиленові пакети місткістю 40 літрів, насичені 20 літрами кисню, упаковані у стандартні картонні коробки, та великогабаритні пакети, які містять до 300 літрів води. У разі коли час перевезення молоді риби перевищує дві години, пакети

наповнюють киснем у співвідношенні води та кисню 1:1, герметизують еластичними гумовими джгутами або металевими затискачами.

Тривалість перевезення молоді риби у поліетиленових пакетах розраховується за формулою:

$$V = U \times L / D \times P \times K,$$

де Д - тривалість перебування у поліетиленових пакетах, годин;

У - критичний рівень вуглекислого газу (CO₂), міліграмів на літр;

П - обсяг споживання кисню (O₂), міліграмів на кілограм за годину;

Л - обсяг води, літрів;

К - коефіцієнт розчинення вуглекислого газу (CO₂) у воді.

Значення коефіцієнта розчинення (К) залежно від температури:

Температура, °С	5	10	15	20	25
Коефіцієнт розчинення (К)	0,36	0,43	0,50	0,59	0,67

Час перевезення молоді рослиноїдних риб не повинен перевищувати 20 годин.

Співвідношення ваги таких риб і води становить 1:80-1:200. Під час розрахунку оптимальної для перевезення кількості риби враховуються умови та тривалість перевезення, її фізіологічний стан. Оптимальна кількість молоді риби, що може перевозитися в одному поліетиленовому пакеті, наповненому 10 літрами води, становить 50 тисяч.

Допускається перевезення невеликих партій риби у каннах об'ємом 45 літрів (завдовжки 50 сантиметрів, заввишки і завширшки 30 сантиметрів). Аерація в каннах може здійснюватися за допомогою, зокрема, портативних аераторів.

Допускається перевезення риби у контейнерах, які встановлюються на автомобілях. Контейнери для перевезення риби та інших гідробіонтів повинні відповідати таким вимогам:

бути виготовленими з листового алюмінію;

аерація води всередині контейнера здійснюється за допомогою бензокомпресорної

установки, вмонтованої на платформі автомобіля.

У контейнерах вагою близько 200 кілограмів та місткістю 1800 літрів допускається перевезення до 900 кілограмів риби.

Для тривалого перевезення лососевих риб застосовують контейнери, які мають подвійні стінки з пінополіуретановою ізоляцією. Під час перевезення великої кількості риби здійснюється регенерація води за допомогою капсул з іонообмінними смолами, а також видалення з води слизу та грубих механічних домішок з використанням механічного фільтра.

Для тривалого перевезення риби використовуються автотранспортні засоби, обладнані цистернами та пристроями, які забезпечують підтримання її життєздатності.

Аерація води під час такого перевезення здійснюється за допомогою повітряного компресора продуктивністю 10 куб. метрів на годину, який працює від двигуна автомобіля. Під час перевезення риби у холодну пору року до цистерни подається тепле повітря із теплообмінника, у теплу пору року додається лід, який перевозять у спеціальних відсіках.

З метою аерації води за 10-15 хвилин до завантаження риби до автоцистерни включають компресор, який працює протягом всього періоду перевезення. Автоцистерна заповнюється водою таким чином, щоб залишився повітряний простір заввишки 3-4 сантиметри для виходу відпрацьованого повітря.

Допускається перевезення риби на незначні відстані у брезентових чанах розміром 2x2x1,5 метра, що встановлюються на вантажних автомобілях та заповнюються водою в обсязі 2 куб. метри.

Перевезення призначених для розведення і акліматизації раків, риби, рибопосадкового матеріалу здійснюється відповідно до правил перевезення швидкопсувних вантажів на залізничному транспорті.

Риба перед перевезенням витримується в окремих водоймах або басейнах для підготовки до умов перевезення.

Риба перевозиться тільки в спеціальних живорибних вагонах у чистій воді, без шкідливих домішок із забезпеченням належної аерації (як правило, пасажирськими поїздами).

Перевезення морської риби здійснюється протягом усього року виключно у морській воді. Максимальний строк перевезення морської риби становить дві доби. Співвідношення риби та води у вагонах з примусовою аерацією становить для: амура, буффало, коропа, сазана, вугра - 1:1,25; карася, лина - 1:1; форелі, судака - 1:5;

білозірки, жереха, ляща, синця, товстолобика, щуки, в'язя - 1:2; морської риби - 1:10. У процесі перевезення видаляється загибла риба.

Раків перевозять у ящиках, між якими влаштовуються проміжки для циркуляції повітря, або в корзинах з лози у формі зрізаного конуса. При цьому раків перекладають сухим мохом, чистими сухими водоростями або сіном. Інтервал між виловом та завантаженням раків не повинен перевищувати 36 годин.

До перевезення допускаються тільки живі раки. Перевезення раків лиманних, озерних та ставкових здійснюється не пізніше ніж через дві доби, а річкових - до шести діб з моменту вилову.

Перевезення молоді лососевих та осетрових риб на значні відстані здійснюється авіаційним транспортом. При цьому використовуються поліетиленові пакети та ізотермічні контейнери для запобігання різким коливанням температури води.

В ізотермічному контейнері (розміром 158x51x46 сантиметрів) допускається перевезення до 50 кілограмів риби без води у рамках в один - два ряди. Контейнери повинні зберігати ізотермічність за температури від -20°C до +20. Під час перевезення рибу зрошують і охолоджують насиченою киснем водою кожні 20-30 хвилин. Тривалість перевезення в таких умовах становить три - чотири години.

Після прибуття літака до місця призначення рибу разом з водою поміщають у спеціальну живорибну машину, а потім - у ставок, який зариблюється.

Для перевезення риби морським та річковим транспортом використовуються живорибні судна типу "Акваріум", оснащені ємностями для транспортування (по 20 куб. метрів кожна), що вміщують до 55 тонн риби і можуть використовуватися для перевезення молоді осетрових риб з рибницьких заводів.

Для перевезення плідників, товарної риби та дрібних гідробіонтів застосовуються живорибні прорізи астраханського типу об'ємом 30 куб. метрів.

Водні біоресурси, що загинули під час транспортування або вселення, підраховуються. Результати підрахунків заносяться до акта про виконання робіт із вселення водних біоресурсів та журналу обліку вселення водних біоресурсів.

Загиблі водні біоресурси не зараховуються до загального обсягу вселених водних біоресурсів. Придатні до реалізації водні біоресурси здаються в торговельну мережу або на приймальні пункти за накладними, а не придатні до реалізації списуються та утилізуються, про що складається акт про загибель водних біоресурсів.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова Комісії _____
" _____ " _____ 20 _____

АКТ

про загибель водних біоресурсів

" _____ " _____ 20 _____

Ми, що підписалися нижче:

представник виконавця відтворення

_____;

(найменування виконавця, посада, прізвище, ім'я, по батькові представника)

представник Держрибагентства України (за наявності)

_____;
 (посада, прізвище, ім'я, по батькові представника)
 представник органу рибоохорони

_____;
 (найменування територіального органу рибоохорони, посада, прізвище, ім'я, по батькові представника)
 представник місцевої державної адміністрації або органу місцевого самоврядування (за наявності)

_____;
 (посада, прізвище, ім'я, по батькові представника)
 представник Держекоінспекції України

_____;
 (найменування територіального органу, посада, прізвище, ім'я, по батькові представника)
 склали цей акт про те, що "___" ____ 20_ року при транспортуванні, вселенні загинуло

_____;
 (вид, вікова стадія водних біоресурсів)
 у кількості _____ шт.
 середньою масою _____ г
 загальною вагою _____ кг;

_____;
 (вид, вікова стадія водних біоресурсів)
 у кількості _____ шт.
 середньою масою _____ г
 загальною вагою _____ кг
 за таких умов: (температура води, прозорість, вміст O₂, CO₂, рН, окислення, солоність, глибина водного об'єкта, щільність посадки, інтенсифікаційні заходи тощо)

_____;
 Висновки та пропозиції _____
 (здано: вказати куди і скільки; утилізовано: кількість, вага)

Підписи представників:

Виконавець відтворення водних біоресурсів _____ м.п.

Держрибагентство України (за наявності) _____ м.п.

Територіальний орган рибоохорони _____ м.п.

Місцева державна адміністрація або орган місцевого самоврядування (за наявності) _____ м.п.

Територіальний орган Держекоінспекції України _____ м.п.

ТЕМА 6. Метод бонітувального обліку риби вирощувального водного об'єкту (2 год)

Мета: ознайомлення з методом бонітувального обліку проводиться на вирощувальному водному об'єкті перед їх вселенням до іншого рибогосподарського водного об'єкту.

Завдання:

1. Описати правила проведення інвентаризації ремонтно-маточного поголів'я.

2. Описати Основи відбіру на плем'я ремонтного молодняку амурського сазана.

3. Описати правила оформлення та отримання інформації про ремонтно-маточне поголів'я.

З метою забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності, підприємства аквакультури зобов'язані проводити інвентаризацію ремонтноматочного поголів'я. Під час інвентаризації перевіряються і затверджуються наявність плідників, ремонтного молодняку, їх стан та оцінка. Такі положення передбачені Законом України “Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні”, ст. 10 “Інвентаризація активів та зобов'язань”. Користуючись інформацією про інвентаризацію стада плідників і ремонту вирощеного у ставах, рибогосподарські підприємства складають, коригують і уточнюють плани проведення нерестової кампанії. Для того, щоб мати інформацію про наявне у рибницьких господарствах стадо плідників і ремонтного поголів'я проводять одночасно інвентаризацію та бонітування риби. Як правило, це відбувається і восени при пересадці її з нагулу на зимівлю, і навесні, при облові зимувальних ставів та пересаджуванні риби до ставів для переднерестового утримання.

При інвентаризації навесні ведеться облік і надається оцінка якості племінних риб. Результати інвентаризації записують в спеціальну Відомість інвентаризації плідників та ремонтного молодняку. Типової форми такої відомості немає, тому вона складається в довільній формі і повинна містити всю необхідну інформацію про визначену стать, вид, вік, масу риби, кількість особин у кожній віковій групі. Бонітування племінних риб здійснюють з використанням даних інвентаризації. За даними бонітування, вибраковують рибу, що не відповідає вимогам даного стада, кращих плідників переводять до ядра основного стада, визначають необхідну кількість ремонтного поголів'я. При цьому масу ремонтного поголів'я визначають за середньою пробою на основі групового зважування риби (50-100 шт.). У племінних господарствах масу риби визначають шляхом індивідуального зважування не менше 100 шт. ремонтної молоді та 50 шт. старшого ремонту. Масу дволітки та дворічки встановлюють з точністю до 10 г, три- чотириліток та тричотириліток – до 50 г. Масу плідників визначають на основі індивідуального зважування в люльці з точністю до 100 г.

Матеріали інвентаризації та бонітування використовують також з метою обліку маточного поголів'я і контролю за умовами утримання під час нагулу та зимівлі. Після весняного бонітування плідників висаджують у переднерестові стави. Для того, щоб правильно визначити чисельність плідників і ремонтного стада, доцільно враховувати потужність рибного господарства (план реалізації такої продукції як личинки, цьоголітки, однорічки та ін.) і продуктивність самок, тобто кількість ікринок на 1 кг маси (визначається в тис. ікринок). Наприклад, робоча плодючість самок риб за оптимальними та допустимими нормами становить по білому амуру

відповідно 350-400 та 150-1200 тис. ікринок; по білому товстолобику – 350-400, 150-1200; по строкатому товстолобику – 500-600, 200-1500; по коропу – 500, 400-600 тис. ікринок. Робоча плодючість однієї самки амурського сазана за нормами повинна становити 250 тис. ікринок, ленського осетра – 60 тис. ікринок, а самки стерляді при першій хвилі дозрівання – 12 тис. ікринок, другої хвилі – 18 тис. ікринок, третьої – 25 тис. ікринок. Робоча плодючість самок веслоноса – 10 тис. ікринок, райдужної форелі – 2 тис. ікринок. Робоча плодючість щуки у ставах становить 20-45 тис. ікринок, судака – 150-1000, великоротого буфало – 300-500, європейського сома – 25-40, чорного амура – 300-400 тис. ікринок.

При розрахунку чисельності маточного стада запас плідників становить близько 100 %. Кількість ремонтного молодняку різновікових груп риби визначається термінами використання плідників і обсягом щорічного поповнення маточного стада: близько 25-35 % від загальної чисельності плідників. Оскільки є досить ймовірною загибель частини риб через різкі коливання погоди або внаслідок технічних аварійних випадків, приймається резерв плідників у розмірі 50 % від розрахункової чисельності самок.

Необхідний резерв плідників можна розрахувати тільки для конкретних умов. Для схематичних розрахунків загальна потреба чисельності плідників прийнята за усередненими показниками із коефіцієнтом 8, тобто за розрахункової чисельності самок у 100 шт., загальна чисельність плідників буде становить 800 шт. Період експлуатації плідників визначається їх станом і становить, наприклад, для самок і самців амурського сазана 4-5 років; білого амура – 5-6 (до 8) років; чорного амура – 5 років.

Відбір на плем'я ремонтного молодняку амурського сазана становить: серед трирічки самок 90 %, чотирирічки самок при переведенні в стадо плідників – 95 %, а самців – 90 %, п'ятирічок (самок) – 85 %; білого амура: дворічки, трилітки, трирічки, чотирилітки (самки та самці), чотирирічки (самки та самці), п'ятилітки (самки і самці) – 95 %, п'ятирічки самки – 95 %, п'ятирічки самці (при переведенні до стада плідників) – 37 %, шестилітки (самки та самці) – 95 %, шестирічки самки (при переведенні до стада плідників) – 75 %; каналного сома: однорічки – 60 %, дворічки – 80 %, трирічки – 90 %, чотирирічки, п'ятирічки – 95 %, шестирічки та семирічки – 98 %; для всіх вікових груп стерляді – 20 %. Відбір ремонтного матеріалу білуги на плем'я при бонітуванні із цьоголітки – 40 %, дволітки – 60 %, трилітки – 70 %, чотирилітки – 85 %, п'ятилітки – 85 % (з них самок – 50 %), із шестиліток до вісімнадцятиліток – 90 %. Щільність посадки каналного сома на плем'я цьоголітки – 2,0 шт./м² або 20 000 шт./га, однорічки – 0,7 шт./м² або 7000 шт./га, плідників – 0,04-0,1 шт./м² або 400-1000 шт./га. Щільність посадки плідників на донерестове утримання, наприклад, для: самок амурського сазана становить 300 шт./га, самців – 500 шт./га; плідників каналного сома 200 шт./га; веслоноса: самки – 400 шт./га, самці – 600 шт./га; великоротого буфало – 1000-1100 шт./га.

Відхід плідників протягом донерестового і нерестового періодів для амурського сазана становить 5 %; великоротого буфало – 5 %; білуги – 10 %.

Водночас, для правильного оформлення та отримання інформації про ремонтноматочне поголів'я різних видів риб, доцільно також використовувати уніфіковані спеціальні форми первинної документації суб'єктами господарювання протягом року. Це дозволить належно заповнити форму № 1 А-риба (річна) «Виробництво продукції аквакультури за 20__р.»

Метод бонітувального обліку проводиться на вирощувальному водному об'єкті перед їх вселенням до іншого рибогосподарського водного об'єкта (його частини). Проби відбираються за допомогою не заборонених знарядь лову, для яких визначаються коефіцієнти уловистості. Збір проб роблять одночасно або в дуже стислі строки. На підставі аналізу відібраних проб з урахуванням коефіцієнтів уловистості знарядь лову розраховують кількість водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах), застосовуючи ймовірно-статистичні методи.

Для визначення середньої штучної маси водних біоресурсів у період їх вселення в рибогосподарські водні об'єкти (їх частини) з кожного вирощувального водного об'єкта береться не менше трьох контрольних проб (у пробі кількість екземплярів не менше 50 штук). Проба береться на початку, в середині та наприкінці вселення і не менше ніж один раз на добу.

До розрахунку середньої маси та до виконання плану не зараховуються водні живі ресурси, що мають масу менше нормативних наважок: 80% - для лососевих (60% - для цьогорічок), 40% - для осетрових, частикових (сазана, коропа, лина, ляща, судака тощо), 40% - для сигових, 30% - для рослиноїдних.

У господарствах, де скочування водних біоресурсів відбувається довільно, сортування на вагові групи не здійснюється.

Середня штучна маса всіх вселених водних біоресурсів визначається як середньозважена із середніх мас окремих проб.

Результати визначення середньої штучної маси заносяться до картки визначення середньої штучної маси вселених водних біоресурсів.

ТЕМА 7. Звітність про виконання робіт із відтворення гідробіонтів (2 год)

Мета: ознайомлення з веденням звітної документації при завершенні робіт при відтворенні гідро біоресурсів.

Завдання:

1. Описати право розгляду справи про адміністративні правопорушення і накладання адміністративних стягнень.

2. Описати права посадових осіб Держкомрибгоспу та його спеціальних органів.

Звітність про виконання робіт

Виконавці відтворення під час вселення водних біоресурсів зобов'язані щотижня подавати звіт про обсяги вселення водних біоресурсів до територіального органу рибоохорони, у зоні діяльності якого здійснюється вселення водних біоресурсів.

Від імені органів рибоохорони розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні стягнення мають право: керівник спеціально уповноваженого органу виконавчої влади у галузі рибного господарства та його заступники, начальники басейнових управлінь по охороні, відтворенню рибних ресурсів і регулюванню рибальства та їх заступники, начальники відділів рибоохорони зазначених басейнових управлінь, начальники державних інспекцій рибоохорони, старші державні інспектори та державні інспектори рибоохорони.

Якщо вселення водних біоресурсів проводить підприємство, що належить до сфери управління Держрибагентства України, зазначений звіт подається також і до нього.

Держкомрибгосп має право: представляти Кабінет Міністрів України за його дорученням у міжнародних організаціях; залучати спеціалістів органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій (за погодженням з їх керівниками) для розгляду питань, що належать до його компетенції; одержувати в установленому законодавством порядку від органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій документи і матеріали, необхідні для виконання покладених на нього завдань; засновувати в установленому порядку друковані засоби масової інформації.

Посадові особи Держкомрибгоспу та його спеціальних органів, що здійснюють державний контроль у сфері охорони, використання і відтворення водних живих ресурсів, мають право: зупиняти і оглядати судна та інші плаваючі засоби, що здійснюють вилов водних живих ресурсів у водних об'єктах на території України, виключної (морської) економічної зони і на її континентальному шельфі та в установленому порядку відповідно до міжнародних договорів України у зонах відповідальності міжнародних рибогосподарських організацій, для перевірки дотримання правил рибного промислу; безперешкодно відвідувати територію і приміщення підприємств, установ та організацій, що здійснюють добування і переробку водних живих ресурсів у водах під юрисдикцією України, а також гідротехнічні споруди, території природно-заповідного фонду України для перевірки дотримання законодавства з питань охорони, використання і відтворення водних живих ресурсів. Держкомрибгосп має також інші права, передбачені законом.

Рішення Держкомрибгоспу, прийняті в межах його повноважень, обов'язкові для виконання іншими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями незалежно від форми власності та громадянами.

Забезпечення безпеки мореплавства флоту рибного господарства та здійснення державного контролю у сфері охорони, використання і відтворення водних живих ресурсів здійснює Державна інспекція з безпеки мореплавства флоту рибного господарства, державна організація «Виконавче бюро» та органи охорони, використання і відтворення водних живих ресурсів та регулювання рибальства, утворення, реорганізація і ліквідація яких проводиться Держкомрибгоспом.

Держкомрибгосп очолює Голова, якого призначає на посаду і звільняє з посади Кабінет Міністрів України за поданням Прем'єр-міністра України.

Голова здійснює керівництво Держкомрибгоспом, несе персональну відповідальність перед Кабінетом Міністрів України за виконання покладених на нього завдань, розподіляє обов'язки між першим заступником та заступниками Голови, призначає на посаду та звільняє з посади працівників центрального апарату Комітету, затверджує положення про територіальні органи та структурні підрозділи цього Комітету.

Голова Держкомрибгоспу є Головним державним інспектором рибоохорони.

ЗВІТ про обсяги вселення водних біоресурсів

(найменування виконавця відтворення, який здійснює вселення водних біоресурсів)

Об'єкт вселення	Вікова стадія	Вселено в рибогосподарські водні об'єкти				Назва рибогосподарського водного об'єкта (його частини), у який здійснюється вселення
		план, тис. екз.	факт, тис. екз.	середня штучна маса, г	% викона ння	
Примітка.	Подається виконавцем відтворення водних біоресурсів станом на останній день тижня в орган рибоохорони, в зоні діяльності якого здійснюється вселення водних біоресурсів.					
"__" ____ 20__	Керівник	(підпис)	(прізвище, ім'я, по батькові)			

ТЕМА 8. Заготівля плідників та формування ремонтно-маточних стад (2 год)

Мета: ознайомлення з правилами заготівлі плідників на різних стадіях зрілості та правила оформлення акту заготівлі плідників та ремонтного стада.

Завдання:

1. Описати стадії розвитку жіночих статевих клітин.
2. Описати стадії розвитку чоловічих статевих клітин.
3. Описати дозволені знаряддя лову, сили і засоби виконавців відтворення, інших користувачів відповідно до вимог законодавства.

Заготівля плідників та формування ремонтно-маточних стад

- Плідників для відтворення гідробіонтів, у тому числі видів, занесених до Червоної книги України, отримують із сформованих ремонтно-маточних стад або відловлюють у природних водних об'єктах (їх частинах) за допомогою знарядь лову силами і засобами виконавців відтворення, інших користувачів відповідно до вимог законодавства.

- Робота із заготівлі плідників та ремонтного стада об'єктів відтворення здійснюється впродовж промислового періоду, визначеного правилами рибальства, а також у разі потреби в період нересту з відповідним обґрунтуванням строку, місця, знарядь лову, кількості плідників.

- При заготівлі плідників відбираються зрілі самці і самки, що відповідають вимогам рибництва. Відбір плідників здійснюється шляхом визначення морфологічних і зовнішніх ознак, оцінки стадії зрілості статевих продуктів. Відбору підлягають риби промислових розмірів, які досягли статевої зрілості, без травм і ушкоджень, бажано з чітко вираженими статевими ознаками. Відібрані особини індивідуально вимірюються, зважуються та розміщуються для короткострокового резервування.

Стадію зрілості статевих залоз можна визначити за допомогою шкали зрілості. Для коропових і окуневих риб існують шкали С.И.Кулаєва і В.А. Мейєна, для осетрових – шкали А.Я. Недошивіна, А.В. Лукина і І.Н. Молчанової. О.Ф. Сакун і Н.А. Буцкая розробили дві універсальні шкали для всіх промислових груп риб. На підставі цих двох шкал розроблена єдина універсальна шкала зрілості статевих залоз самок і самців.

Розвиток жіночих статевих кліток (оогенез) складається з наступних стадій:

I стадія – нестатевозрілі молоді особини. Статеві залози мають вид товстих прозорих тяжей, прилеглих до стінок порожнини тіла. Статеві клітки у самок представлені оогоніями, або молодими ооцитами періоду протоплазматичного зростання.

II стадія – дозріваючі особини, або особини із статевими продуктами, що розвиваються, після нересту. Яєчники напівпрозорі. Уздовж них проходить крупна кровоносна судина. При розгляді через лупу в яєчниках добре видні ооцити періоду протоплазматичного зростання. Окремі ооцити вже закінчили ріст, їх можна розрізнити неозброєним оком. Навкруги ооцитів закладається шар фолікулярних кліток, що утворюються із зародкового епітелію яєчників.

III стадія – статеві залози далекі від зрілості, але вже порівняно добре розвинуті. Яєчники займають від третини до половини об'єму черевної

порожнини і містять дрібні непрозорі ооцити, видимі неозброєним поглядом, звичайно різного відтінку жовтого кольору. При розриві яєчника утворюються грудки по декілька штук. На цій стадії відбувається ріст ооцитів не тільки за рахунок протоплазми, але і в результаті накопичення в плазмі живильних речовин, представлених гранулами жовтка і краплями жиру. Цей період називається *періодом трофічного зростання* (великого росту).

Залежно від пігменту, специфічного для різних видів риби, яєчники набувають різний відтінок. В цитоплазмі ооцитів з'являються вакуолі, речовини вуглеводної природи, що містять оболонку ооцитів. Спочатку утворюються мікрворсинки на поверхні ооцита. У підставі мікрворсинок утворюється тонкий шар гомогенного безструктурного матеріалу. При накопиченні жовткових включень в ооциті формується ще один шар, що складається з пучків трубчастих структурних елементів. Потім внутрішній шар переходить в гомогенний зовнішній, і обидва шари утворюють єдину оболонку. Залежно від біології вигляду і від екології нересту, пристосованості в процесі філогенезу і інших умов оболонка у різних видів риби має різну будову. Так, у осетрових вона складається з декількох шарів (складна оболонка), у деяких видів – один шар.

При розгляді оболонки ооцита під мікроскопом помітна радіальна покресленість, звідси назва - *zona radiata*.

Ооцит з тим, що сформувався *zona radiata* оточений фолікулярними клітками, які утворюють фолікулярну оболонку, або фолікул. У деяких видів риби над *zona radiata* утворюється ще одна оболонка (драглиста), наприклад, у плітки. У деяких видів риби є ворсинчаста оболонка.

IV стадія - статеві залози досягли або майже досягли повного розвитку. Ооцити крупні і легко відділяються один від одного. Колір яєчників у різних видів риби неоднаковий. Звичайно він жовтий, оранжевий, у осетрових - сірий або чорний. Статеві клітки представлені ооцитами, що завершили трофоплазматичне зростання і мають сформовані оболонки і мікропіле. На 4 стадії, також як і на 2 і 3 стадіях зрілості у поліциклічних риби в яєчниках присутні оогонії і ооцити протоплазматичного періоду зростання, складові резерву для майбутніх нерестів.

В оболонці ікринки є мікропілі для проникнення спермію в яйце. У осетрових їх декілька (це видове пристосування). Ядро ооцита зміщується до мікропили. Ядро і жовток розташовуються полярно. Ядро на анімальному полюсі, жовток на вегетативному полюсі. Йде злиття жовтка з жиром.

V стадія - текучі особини. Ікра вільно витікає із статевого отвору. При переході в V стадію ікринки придбавають прозорість. При розриві фолікула, а в подальшому ікринка, потрапляє в яйцепровід або черевну порожнину залежно від будови яєчника. Після овуляції йде швидкий процес дозрівання - мейоз.

V осетрових ядерця ядра розчиняються, ядро зменшується в розмірах. Оболонка ядра розчиняється і починаються розподіли. Після цього ооцити звільняються від фолікулярної оболонки.

VI стадія – особини, що віднерестилися. Статеві продукти відкладені. Яєчники невеликого розміру, в'ялі. Фолікули, а також невідкладені ікринки, що залишилися, піддаються резорбції. Після розсмоктування порожніх фолікул яєчники переходять в II, а у деяких в III стадію зрілості.

Розглянута шкала стадій зрілості статевих залоз може бути використана при аналізі риб з одноразовим нерестом, при якому самки відкладають ікру тільки по одному разу на рік. Проте, у деяких видів риб нерест порційний (багато коропових, оселедцевих і окуневих). Самки таких риб нерестяться кілька разів протягом року, у них ооцити дозрівають неодноразово.

Процес розвитку чоловічих статевих кліток (сперматогенез) включає декілька стадій:

I стадія. Статеві клітки самців представлені *сперматогоніями*. Сперматогонії - це первинні статеві клітки, які утворюються у самців риб з перетоніального епітелію.

II стадія. Сім'яники мають вид плоских тяжей сіруватого або біло - рожевого кольори. Статеві клітки представлені сперматогоніями в стані розмноження. Вони кілька разів діляться, збільшуючись в числі, з кожної початкової утворюється п'ять (такі групи носять назву цист).

III стадія. Сім'яники на цій стадії значно збільшуються в об'ємі, вони щільні і пружні. Сперматогонії вступають в період зростання і перетворюються в *сперматоцити* I порядку. Потім вони починають ділитися і з кожного сперматоцита першого порядку виходять два другі порядки, а потім 4 *сперматиди* менші розміри. Ті, що утворилися сперматиди вступають в період формування і поступово перетворюються на зрілих сперматозоїдів.

IV стадія. Сім'яники на цій стадії мають найбільшу величину і молочно-білий колір. На цій стадії завершується сперматогенез, і насінні каналці містять спермін.

V стадія. Утворюється насінна рідина, що приводить до розрідження маси сперміїв, що викликає їх витікання.

VI стадія. Особини, що віднерестилися. Сім'яники малі і в'ялі. Сперматозоїди, що залишилися піддаються фагоцитозу.

Всі особини, які ще не досягли статевої зрілості або перебувають у II-III та у незавершній IV стадії зрілості, можна використовувати для формування ремонтноматочних стад. Кількість плідників та ремонтного стада за видами визначається біологічним обґрунтуванням відповідно до потреб для максимального завантаження всіх потужностей виконавця відтворення з урахуванням можливості їх тривалого резервування, багатократного отримання статевих продуктів і забезпечення роботи в

декілька циклів. За наявності умов і можливостей частина плідників може

№ з/п	Вид риби та інших водних біоресурсів	Призначення (плідник, ремонтне стадо)	Стать	Розміри		Загальний стан, стадія та ознаки зрілості, пошкодження тощо
				довжина тіла, см	вага, кг	

бути використана для прижиттєвого отримання статевих продуктів з подальшим утриманням на господарстві у складі ремонтно-маточного стада. Облік стада щороку уточнюється за результатами бонітування та використання в процесі відтворення.

Заготівля плідників та ремонтного стада (у разі вилучення особин з природного середовища) оформляється актом заготівлі плідників та ремонтного стада із записом у промисловому журналі.

АКТ № _____

заготівлі плідників та ремонтного стада

_____ (назва рибогосподарського водного об'єкта, його частини)

" ____ " _____ 20__

_____ (населений пункт)

Ми, що підписалися нижче: представник виконавця відтворення, відповідальний за заготівлю плідників та ремонтного стада _____

(найменування виконавця, посада, прізвище, ім'я, по батькові представника)

представник користувача водних біоресурсів (капітан судна тощо)

_____ (найменування користувача, посада, прізвище, ім'я та по батькові представника)

представник територіального органу рибоохорони

_____ (найменування органу рибоохорони, посада, прізвище, ім'я та по батькові представника)

представник Держекоінспекції України (за наявності)

_____ (найменування територіального органу виконавчої влади, посада, прізвище, ім'я, по батькові представника)
склали цей акт про те, що у період з " ____ " _____ 20__ по " ____ " _____ 20__ виконані роботи із заготівлі плідників та ремонтного стада

_____ (назва об'єкта відтворення)

Під час проведення

_____ (назва робіт, знаряддя лову, район лову)

Вилучено та передано виконавцю відтворення

_____ (найменування, місцезнаходження)

такі плідники та ремонтне стадо:

Підписи представників:

Виконавець відтворення _____ м.п.

Користувач водних біоресурсів _____ м.п.

Територіальний орган рибоохорони _____ м.п.

Територіальний орган Держекоінспекції

України (за наявності)

Модуль 3

Основні та перспективні об'єкти для акліматизаційних робіт серед риб. Відтворення іхтіофауни та підвищення рибопродуктивності

ТЕМА 9. Відтворення іхтіофауни водосховища та підвищення його рибопродуктивності за рахунок пасовищної аквакультури та меліоративних заходів (2 год)

Мета: Навчитися обґрунтовувати рибницько – меліоративні заходи та організаційні міроприємства для підвищення рибопродуктивності водосховищ, інших екосистем в умовах національних природних парків та заповідників.

Завдання:

1. Описати заходи по покращенню умов облову водойми.
2. Описати заходи по покращенню умов у водоймах для кормових гідробіонтів і риб.

Продуктивність водойми, в тому числі і водосховищ залежить від багатьох факторів навколишнього середовища. Поліпшення цих факторів називається меліорацією, тобто рибогосподарська меліорація – це група технічних меліоративних заходів, які спрямовані на покращення природних умов водойми з метою більш ефективної її експлуатації. Виходячи з цього всі меліоративні заходи поділяються на дві групи:

1. Заходи по покращенню умов у водоймах для кормових гідробіонтів і риб;

2. Заходи по покращенню умов облову водойми.

До цих заходів відносять:

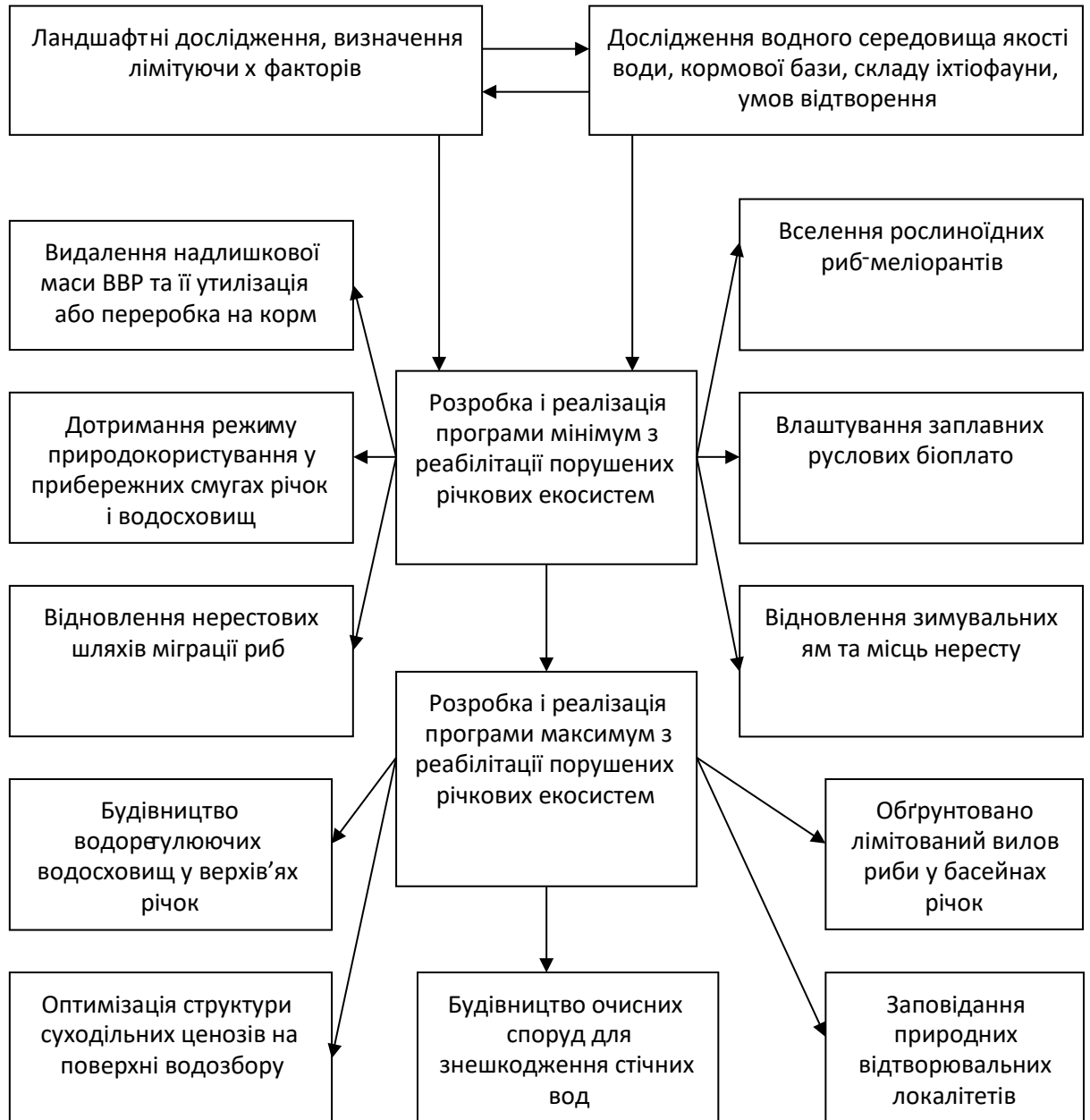
- ліквідацію перешкод на шляхах міграції риб (розчистка гирл річок і побудова рибопропускних споруд);
- боротьба з нестійкістю рівня води у водоймі;
- боротьба з заростанням та замуленням;
- боротьба із забрудненням водойми;
- боротьба із скороченням стоку у водойму;
- заходи по захисту від попадання риби у водозабір;
- покращення умов нересту, створення нових нерестовищ (розчистка та обладнання ділянок для нересту риб);
- заходи по рятуванню молоді риб, розчистка шляхів проходження молоді риб. До гідротехнічних компенсаційних заходів віднесено:
 - створення екологічних ніш для річкової іхтіофауни;
 - створення штучних нерестилиць на заплавах ділянках та старицях;
 - створення зимувальних ям;
 - створення місць нагулу молоді річкової риби;

- виявлення або створення локальних природних рибовідтворюючих ділянок;
- створення заповідних еталонних басейнів малих річок;
- відновлення шляхів міграції прохідної риби до місць нересту;
- руслове регулювання для забезпечення роботи малих гідроелектростанцій;
- інтродукція вищої водної рослинності для формування берегової смуги та створення руслових екотонів;
- створення умов турбулентності потоку для природної аерації води.

Річкова іхтіофауна займає верхню ланку трофічного ланцюга у водному середовищі. Лімітуючими факторами розвитку річкової іхтіофауни є:

- наявність екологічної ніші, що включає: сольовий склад та якість води, відсутність конкуренції, температурних перепадів тощо;
- наявність кормової бази – мікроводорості, найпростіші організми, безхребетні, детрит, вища водна рослинність;
- наявність місць зимівлі – зимувальні ями з достатнім кисневим режимом;
- місць нересту (для коропових та хижаків – щуки, окуня) – заплавні луки з м'якою рослинністю, що затоплюються на період не менше 30 днів;
- місць нагулу – залитих повинню луків з минулорічною рослинністю, що є місцем розвитку дафній та циклопів, інших найпростіших організмів;
- шляхів скочування у річкові русла малька – каналів, стариць, струмків.

Екологічна ємність водного середовища річки по відношенню до іхтіофауни характеризується забезпеченням місць зимівлі (зимувальні ями), нересту, нагулу молоді та захищенню життєвого простору (місць укриття). Її можна охарактеризувати, як чисельність руслових екотонів на протязі певного відрізка русла (1 км); переказів, ям, заток, підмитих ділянок берегів, ареалів вищої водної рослинності, берегової чагарникової рослинності. Еталонні характеристики знімаються із незайманої ділянки річкового русла.

Заходи спрямовані на реабілітацію існуючих та можливих нерестових територій на прикладі Прип'яті.

В природних водоймах не рідко складається ситуація, коли умови для ембріогенезу у фітофільних видів риб відсутні. Відсутні вони можуть бути і у літофільних видів риб. Тому мова йде про встановлення штучних нерестових субстратів. Для фітофільних видів риб – це можуть бути штучні гнізда і штучні нерестовища. В першому і в другому варіантах можна використовувати хвойні рослини (сосна), або залишки знарядь лову. Також доцільно в даному випадку нарізати квадрати дерну з добре розвинутою рослинністю і покласти їх на дно нерестового субстрату, що прискорить його розвиток. Відносно літофітів необхідно створити гравійно-галькові греблі.

Штучне нерестилище характеризується певним температурним режимом водного середовища, якістю води, зоною спокою та іншими характеристиками. Як правило, весною – це заплавні луки з минулорічною рослинністю, м'якими повеневими водами, що добре прогриваються. Тут відбувається інтенсивний процес самоочищення та відтворення природного живого корму.

Штучні нерестовища як фактори реабілітації у старіючих водоймах. Гідрологічний режим річок басейну Прип'яті характеризується як паводковий, з яскраво вираженою весняною повінню, літньо-осіннім, іноді зимовим паводками.

Головними гідролого-геоморфологічними особливостями, котрі суттєво впливають на гідрологічні умови цього регіону, є:

1. Вплив швидкості течії річок, яка змінюється в межах від 0,28-0,36 м/с до 0,410,46 м/с, оскільки русла річок Прип'яті відносяться до меандруючого і багатурукавного типів, мають значну ширину (10-150 м) і невелику глибину (1,5-4 м). Наслідком цього є перевищення у межінх поверхні заплави над урізом води в руслі, котра сягає 0,3-0,6 м, а у весняно - осінній період вона повністю заливається талими і дощовими водами на 70-180 днів;
2. Заболочені заплави річок, частково меліоровані, представлені водно-болотними угіддями котрі переважно порослі очеретом, вільхою, вербою;
3. Велика звивистість русел річок, малий похил та значний ступінь заростання трав'янисто-чагарниковою рослинністю, що зумовлює високу шорсткість русла і заплави;
4. Значне насичення інженерно-технічними спорудами (мостами, дамбами, шлюзами, меліоративними системами тощо), а також саморобними русловими гатками, які в комплексі сприяють уповільненню течії, зменшенню водопропускної здатності річок, виникненню підпорів і тривалому підтопленню заплав.

Вище перераховані особливості гідрологічного режиму басейну річок Прип'яті мають безпосередній вплив як на біопродуктивність водойм, так і на їх відтворювальну здатність. Це особливо виражається під час повеней, коли після повернення води в русло річки залишається значна кількість відшнурованих водойм з мальком риби та відповідною кормовою базою. У зв'язку з перекриттям стоку води з даних водойм та її висиханням, молодь риби гине або стає здобиччю птахів. Відкладена ікра висихає та втрачає свою репродукційну здатність.

Як вихід з цього становища, необхідним є створення штучних нерестовищ у старицях річок, ізольованих водоймах, котрі знаходяться близько до річки та в яких добре прогривається вода (період не менше 30 днів).

Це заплавні території з пониженням рельєфу, порослі лучною рослинністю і забезпечені гарантованим сполученням із самим водосховищем під час спаду води.

Для цього, насамперед, потрібно провести паспортизацію таких ділянок та відповідну їх реконструкцію з наявною кормовою базою та екологічними нішами:

а) відновлення шляхів сполучення ізольованої водойми з річкою, шляхом поглиблення каналу, в межах корінного дна;

б) видалення надлишку фітомаси (до оптимального показника 11 %) із застосуванням механічних засобів (викошування) або біологічної меліорації (вселення рослиноїдних видів риб);

в) для припинення пониження рівня води та підрощування молоді риб провести одамбування водойм та шлюзування сполучних каналів;

г) в місцях з відсутністю м'якої водної рослинності провести будівництво та встановлення штучних нерестових гнізд;

д) після підрощення личинки до цьоголітки проводити повернення молоді риб назад у річки або переселення у інші водойми;

е) відновлення оптимальної структури ценозів поверхні водозбору (лісистість, заболочення);

є) відновлення місць нагулу – залитих луків з лучною рослинністю, що є місцем розвитку дафнії та циклопів, інших кормових організмів риб.

Модифікована схема відновлення антропогенно-трансформованого річкового комплексу

Явища трансформації	Причини, що її викликали	Шляхи відновлення порушених екосистем
---------------------	--------------------------	---------------------------------------

<p>Пониження рівня ґрунтових вод та водного дзеркала річок, виникнення явищ гіпертрофності.</p>	<p>Проведення науково необґрунтованих осушувальних меліорацій.</p>	<p>Реанімація меліоративних систем, відновлення звивистості річок та оптимальної швидкості течії.</p>
<p>Порушення вільного сполучення між руслами річок і водосховищами, умов міграції прохідних видів риб та відповідне зменшення чисельності видового складу аборигенних видів риб.</p>	<p>Розвиток гідротехнічного будівництва та зарегулювання стоку води.</p>	<p>Створення рибоходів у шлюзахрегуляторах, утримування за допомогою шлюзів-регуляторів оптимальних рівнів води у літню межінь.</p>
<p>Висока концентрація мінеральних та органічних речовин у воді.</p>	<p>Забруднення річок та водосховищ за рахунок поверхневого стоку та рекреаційного навантаження.</p>	<p>Суворе дотримання встановлених меж прибережних смуг (де заборонено розорювання), будівництво сучасних очисних споруд в межах рекреаційних зон.</p>
<p>Заростання водного дзеркала вищою водною рослинністю, замулення, зменшення площі нагулу аборигенної іхтіофауни.</p>	<p>Передчасне старіння екосистем, розвиток явищ евтрофікації.</p>	<p>Механічне викошування або біологічне видалення вищої водної рослинності (за допомогою рослинноїдних видів риб) до 11-20% загальної площі водного дзеркала, науково обґрунтоване добування сапропелю.</p>
<p>Періодичні кризові ситуації та заморні явища.</p>	<p>Вплив геокосмічних факторів, відсутність систематичних рибоводномеліоративних робіт.</p>	<p>Облік заморних водойм, проведення комплексних рибоводно-меліоративних робіт(підкачування води в лунки у зимовий період, вапнування та інше).</p>

Зимувальні ями, їх характеристика та роль

Зимувальні ями влаштовуються на місцях повороту основного потоку, у гирлах приток першого порядку, на місцях руслового добування піску. Створювати зимувальні ями можна розчищенням ям після перепускних дюкерів мостів на магістральних каналах, розчищенням гирлових ділянок приток першого порядку, характерних сталим температурним та кисневим режимом.

На старицях, що мають підживлення чистою водою (джерела), утворюють місця для відтворення річкової іхтіофауни (ляща, коропа, карася, плітки).

Покращення умов формування природної кормової бази водосховища з використанням пасовищного методу ведення рибництва

Малі водосховища як об'єкти рибогосподарської експлуатації – це якісно нові типи водойм, освоєння яких є одним з перспективних напрямів сучасної пасовищної аквакультури.

Концептуальний підхід до створення ресурсозберігаючої технології виробництва риби у малих водосховищах ґрунтується на тому, що за своїми фізико-хімічними і гідробіологічними параметрами, що можуть бути лімітуючими, малі водосховища у переважній більшості задовольняють вимоги традиційних і нових об'єктів тепловодного ставового рибництва

Зариблюють водосховища з урахуванням різних компонентів природної кормової бази (фіто-, зоопланктон, зообентос), на які можливий активний вплив різними інтенсифікаційними заходами.

Водосховища слід зариблювати однорічками коропа індивідуальною масою не нижче 25 г, однорічками різних видів рослиноїдних риб масою 15 – 25 г. Посадковий матеріал обов'язково піддають профілактичній обробці. Зариблення відбувається навесні (березень - квітень).

Рибопродуктивність водойми за випасного утримання товарної риби визначається станом природної кормової бази, доступністю кормових організмів риби, ефективністю використання різними видами коропових риб гідробіонтів окремих ланок трофічного ланцюга водойми та інших факторів.

Для збільшення кормових ресурсів водойми застосовують різні методи: удобрення ставів органічними та мінеральними добривами, різні меліоративні заходи (боронування ложа ставів, скошування рослинності тощо).

Вважається задовільним у середньому за сезон розвиток кормових гідробіонтів у таких межах: фітопланктону – 20-30 г/м³, зоопланктону – 8-12 г/м³, м'якого зообентосу – 35 г/м².

Як органічне добриво застосовують перегній великої рогатої худоби, кінський гній, компости, пташиний послід, зелену рослинність тощо. Перегній або компост розкладають невеликими купками по урізу води – до 3 т/га за літо залежно від якості води, донних відкладень, характеру водозабірної площі тощо. Пташиний послід (курячий, качиний) вносять у вигляді розчину – до 200 кг/га за літо або 50 кг/га за одноразове внесення. Співвідношення посліду і води – 1:2 або 1:3. Також застосовують мінеральні добрива, в основному суперфосфат та аміачну селітру.

Належить постійно стежити за хімічним станом води, оскільки надмірне внесення органічних добрив може призвести до зниження вмісту розчиненого в воді кисню, підвищення вмісту органічної речовини (окислюваності), інших небажаних явищ — метанового бродіння, денітрифікації та ін. При цьому погіршуються умови для розвитку кормових організмів, знижується засвоєння кормів рибою, вповільнюється її ріст. При погіршенні газового режиму води внесення добрив припиняють.

Добрива вносять в період травень – вересень, один раз на місяць. Строки виконання: удобрення ставів починають за температури води 7°C і вносять добрива протягом усього періоду вирощування риби з періодичністю в 7-10 днів. Закінчують внесення добрив за 10–15 днів до облову.

Вапнування ставів. Вапнують стави з метою профілактики з розрахунку 100–150 кг/га за одноразове внесення. Велика кількість вапна може негативно вплинути на стан природної кормової бази. Строки виконання: травень—вересень. Один раз на місяць, за необхідності – частіше.

Розпушування ложа ставів. Розпушування (боронування) ложа ставів у літній період є одним із ушляхів мінералізації органічної речовини донних відкладень і, таким чином, вивільнення біогенів, необхідних для розвитку фітопланктону та донних гідробіонтів для живлення коропа. Строки виконання: 1-2 рази за вегетаційний сезон, липень-серпень.

Виллов товарної риби. Облови товарної риби проводять по воді сітковими знаряддями лову, через рибовловлювач із рибозбірної ями. Строки виконання: вересень – жовтень.

Обґрунтуйте та доповніть запропоновані наступні рибницько – меліоративні заходи та організаційні міроприємства для підвищення рибопродуктивності водосховищ, інших екосистем в умовах національних природних парків Вашого регіону України, а саме:

1) Вселення риб рослиноїдного комплексу, зокрема білого амура та товстолобиків, для нагулу яких на водосховищі є всі умови, приблизно 40% площі мілководні, зарослі вищою водною рослинністю, ділянки з середньою глибиною 1.5-2.0 м., також даний вид буде виконувати роль природного меліоратора. Окрім того для підвищення рибопродуктивності та формування більш якісного складу іхтіофауни у водойму необхідно також вселяти коропа та щуку.

2) З метою недопущення розкладання рештків рослинності необхідно проводити викіс вищої водної рослинності, з її подальшим видаленням з водного об'єкту.

3) Для боротьби з явищем евтрофікації водойми необхідно посилити контроль за потраплянням у водойму неочищених стічних вод та змиву з сільськогосподарських угідь азото- та фосфоровмісних добрив.

4) Проводити у зимовий період роботи по аерації води.

5) Посилити контроль за рівневим режимом водосховища, особливо недопускати коливання рівня води під час нерестового періоду.

6) Для того, щоб вселений в водосховище іхтіологічний матеріал та отримана молодь не потрапляли в водозабірні споруди необхідно встановити рибозахисний пристрій. На мою думку, треба встановити механічний рибозахисний пристрій – сітку.

ТЕМА 10. Біопродукційний потенціал природної водойми (2 год)

Мета: Навчитися визначати величини первинної продукції за кожною групою кормових організмів у заповідних та природноохоронних зонах.

Завдання:

1. Охарактеризувати рибогосподарське використання природних водойм, в тому числі і заповідних зонах.
2. Описати, що є основою пасовищної аквакультури.
3. Описати критерії рибогосподарської класифікації природних водойм.

Природні водойми мають багато спільних ознак, хоча регіональні, природно-кліматичні, фізико-хімічні та інші фактори значно впливають на певні параметри водойм, що і зумовлює їх індивідуальність.

На сьогоднішній день значна увага приділяється перспективному напрямку розвитку рибництва на природних водоймах та їх рибогосподарському використанню. В зв'язку з цим була створена рибогосподарська класифікація природних водойм, яка сприяє їх раціональному використанню та організації на них рибництва.

Вся територія України умовно поділена на 3 зони рибництва, а саме на Полісся, Лісостеп та Степ. Це широтне зонування зумовлене різницею температур, кількістю опадів, показниками відносної вологості повітря та іншими факторами, які в свою чергу впливають на тривалість вегетаційного сезону, від якого залежить інтенсивність розвитку кормових гідробонтів водойми, а отже запаси та потенційні можливості природної кормової бази озер та водосховищ, на якій ґрунтується їх раціональне використання.

Біопродукційний потенціал природних водойм є основою пасовищної аквакультури, тому розглянемо деякі кліматичні та рибогосподарські показники основних зон рибництва України, які впливають на біопродуктивність та рибопродуктивність природних водойм.

Наведені матеріали свідчать, що тривалість вегетаційного періоду є підсумковим показником умов рибництва, що є дуже важливим для природних водойм.

При рибогосподарській експлуатації природних водойм необхідно забезпечити збереження якості води відповідно до вимог основного водокористувача та штучних біоценозів для максимально можливого використання природних ресурсів.

Кліматичні та рибогосподарські показники

Зона	Трив.вегет. сезону,	Трив. періоду з 1	Кількість градусоднів	Атмосферні	Природна рибопродуктивність,		
					Коропа	Рослиноїдні риби	Добрива
1	2	3	4	5	6	7	8
Полісся	190-200	100-120	2360-2520	700-800	190	500	200

Лісостеп	201-210	121-135	2470-2990	500-700	230	600	200
Степ	211-220	136-150	2820-3600	300-500	240	700	200

Враховуючи природну родючість зони, загальні аспекти та господарські критерії у прогнозуванні експлуатації показників була створена рибогосподарська класифікація природних водойм для визначення попередньої оцінки ефективності вирощування риби в них.

Рибогосподарська класифікація природних водойм

Зона	Клас	Промислове повернення	Продукція, тис. екз./га	Вилів, тис. екз./га	Приріст, г	Рибопродукція, кг/га	Витрати рибопосадкового матеріалу, екз./т
Полісся	1	40	3,0	1,2	400	480	6250
	2	30	3,0	0,9	400	360	8300
	3	20	3,0	0,6	400	240	12500
Лісостеп	1	40	4,0	1,6	450	720	5500
	2	30	4,0	1,2	450	540	7400
	3	20	4,0	0,8	450	360	11000
Степ	1	40	5,0	2,0	500	1000	5000
	2	30	5,0	1,5	500	750	7000
	3	20	5,0	1,0	500	500	10000

Приклад: У розрахунках запропоновано склад полікультури, численність популяції, розрахована кількість рибопосадкового матеріалу.

Дані для розрахунку робіт з відтворення у оз. Біле

№ п/п	Показник	Значення
1.	Зона рибництва	Полісся
2.	Площа	443 га
3.	Середня глибина	2.0 м
4.	Фітопланктон	0.255 г/м. ³
5.	Зоопланктон	0.206 г/м. ³
6.	Зообентос м'який	2 г/м ²
7.	Зообентос твердий	1.7 г/м ²
8.	Сміттева риба	10 кг/га
9.	Заростаємість макрофітами	2 %

10.	Біомаса макрофітів	0.2 кг/м ²
-----	--------------------	-----------------------

Визначення величини первинної продукції за кожною групою кормових організмів

Фітопланктон

Визначаємо величину первинної продукції фітопланктону на площі 1 га за формулою:

$$Афп = Бфп * П/Бфп * Гл * 10000 м^2, \quad (1)$$

де:

Афп – величина продукції фітопланктону за вегетаційний сезон, кг/га;

Бфп – середньосезонна біомаса фітопланктону, г/м.куб;

П/Бфп – продукційно – біомасовий коефіцієнт фітопланктону (80); Гл – величина фактичного шару (2 м); 10000м² – площа 1 га.

$$\text{Отже : } Афп = 0.255 * 80 * 2 * 10000 = 408 \text{ кг/га}$$

Зоопланктон

Визначаємо продукцію зоопланктону на площі 1 га. У формулу 1 підставляємо відповідні значення зоопланктону:

$$Азп = Бзп * П/Бзп * Гл * 10000 м^2, \quad (2)$$

де: П/Бзп=20

$$Азп = 0.206 * 20 * 2 * 10000 = 82400 \text{ г/га} = 82,4 \text{ кг/га}$$

Зообентос

Продукцію зообентосу на площі 1 га протягом вегетаційного сезону розраховуємо за формулою:

$$Азб = Бзб * П/Бзб * 10000 м^2, \quad (3)$$

де, П/Бзбм=5; П/Бзбт=6

$$Азбм = 2 * 5 * 10000 = 10000 \text{ г/га} = 100 \text{ кг/га} \quad Азбт = 1.7 * 6 * 10000 = 102000 \text{ г/га} = 102 \text{ кг/га.}$$

Макрофіти

Визначаємо продукцію макрофітів протягом вегетаційного сезону на площі 1 га за формулою:

$$Амакр = (Бмакр * 10000 * П/Бмакр) / \% \text{ заростання}, \quad (4)$$

де, П/Бмакр=1.1;

2% - заростаємість озера макрофітами.

$$Амакр = (0.2 * 10000 * 1.1) / 2\% = 1100 \text{ кг/га.}$$

Таким чином, кількість органічної величини, утвореної гідробіонтами різних трофічних рівнів, становить:

Кількість органічної речовини озера Біле

№ п/п	Вид гідробіонтів	% від заг. кількості	Значення кількості органічної речовини
1.	Фітопланктон	22,7	408 кг/га

2.	Зоопланктон	4,59	82.4 кг/га
3.	Зообентос м'який	5,57	100 кг/га
4.	Зообентос твердий	5,69	102 кг/га
5.	Макрофіти	61,37	1100кг/га
СУМА		100	1792,4

Завдання:

№ п/п	Показник	Значення	№ п/п	Показник	Значення	№ п/п	Показник	Значення
1.	Зона рибництва	Полісся	1.	Зона рибництва	Полісся	1.	Зона рибництва	Полісся
2.	Площа	550 га	2.	Площа	320 га	2.	Площа	700 га
3.	Середня глибина	3.0 м	3.	Середня глибина	1,5 м	3.	Середня глибина	3.0 м
4.	Фітопланктон	0.350 г/м. ³	4.	Фітопланктон	0.280г/м. ³	4.	Фітопланктон	0.420 г/м. ³
5.	Зоопланктон	0.180г/м. ³	5.	Зоопланктон	0.170г/м. ³	5.	Зоопланктон	0.230г/м. ³
6.	Зообентос м'який	4 г/м ²	6.	Зообентос м'який	2 г/м ²	6.	Зообентос м'який	3 г/м ²
7.	Зообентос твердий	1.9г/м ²	7.	Зообентос твердий	1.3г/м ²	7.	Зообентос твердий	1.6г/м ²
8.	Смітцева риба	12 кг/га	8.	Смітцева риба	9кг/га	8.	Смітцева риба	16 кг/га
	Заростаємість макрофітами	3 %		Заростаємість макрофітами	2%		Заростаємість макрофітами	5 %
	Біомаса макрофітів	0.8 кг/м ²		Біомаса макрофітів	0.4 кг/м ²		Біомаса макрофітів	0.9 кг/м ²

АКТ № _____

ПРО РОЗВЕДЕННЯ ЖИВИХ КОРМІВ

“___” _____ 20__ р.

Комісія встановила: культура _____, завезена з _____
(назва організму)

в кількості _____ кг, _____ була посаджена в стави, садки, басейни, лотки
(дата) (непотрібне закреслити)

загальною площею _____ (га, м²), середня глибина _____ м.

За період культивування внесено _____ кг органічних _____,
(назва)

_____ кг мінеральних добрив _____ та _____ кг кормових дріжджів.
(назва)

Одержані такі результати:

№ ставів, садків, басейнів, лотків	Площа, га/м ²	Вилів культури		Пересаджено в стави, садки, басейни, лотки, кг
		дата	кг	
1	2	3	4	5

Усього		х		

Усього за період з _____ до _____ виловлено та посаджено в (стави,

Керівник	_____	_____	Підпис	_____	_____
структурного	(підпис)	(прізвище, ім'я, по	відповідальної	(підпис)	(прізвище, ім'я, по
підрозділу		батькові)	особи		батькові)
Головний	_____	_____	Перевірив	_____	_____
рибовод	(підпис)	(прізвище, ім'я, по	бухгалтер	(підпис)	(прізвище, ім'я, по
		батькові)			батькові)

садки, басейни, лотки) _____ кг живих кормів.

*Для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та офіційно повідомили про це відповідний орган державної податкової служби і мають відмітку у паспорті.

ТЕМА 11. Відтворення осетрових риб у водоймах загальнодержавного значення. Відтворення лососевих риб (2 год)

Мета: Враховуючи фізіологічні і біологічні особливості осетрових риб навчитись правильно оформляти документацію щодо транспортування та годівлі натуральними кормами об'єктів відтворення. вивчення відтворення райдужної форелі, струмкової форелі, стальноголового лосося, європейського харіуса у штучних умовах відтворення та у заповідних територіях.

Завдання:

- 1.Описати Дати характеристику основним основним видам осетрових, відтворення яких проходить в штучно створених умовах.
- 2.Описати першочергові заходи, спрямовані на відновлення запасів стерляді в наших внутрішніх водоймах
- 3.Обґрунтуйте потенційні можливості для комплексного розвитку товарного осетрівництва в Україні.
4. Описати біологічну характеристику райдужної форелі з метою відтворення.
5. Описати біологічну характеристику харіуса європейського.
6. Описати біологічну характеристику стальноголового лосося.

Біологічні особливості осетрових – довгоживучих та пізньодозріваючих риб такі, що навіть за вжиття негайних заходів щодо значного збільшення масштабів заводського відтворення та обсягів випуску їх життєстійкої молоді у природні водойми, на що з ряду обставин складно розраховувати, помітне

зростання уловів осетрових можна очікувати не раніше, ніж через 10-12 років.

Отже, у даній ситуації єдиною реальною можливістю збільшення обсягів виробництва осетрової продукції в Україні є розвиток товарного осетрівництва. З розвитком його на базі ставових, басейнових та садкових рибних господарств на теплих водах та у водоймах з природним температурним режимом складаються умови для одержання товарної продукції вже протягом 2-4 років. А в Україні є потенційні можливості для комплексного розвитку товарного осетрівництва. Разом з тим у даний час є ряд лімітуючих факторів, що стримують його розвиток. Один з них – гострий дефіцит або повна відсутність маточного матеріалу найбільш перспективних об'єктів товарного осетрівництва, обмежений видовий склад осетрових риб в іхтіофауні країни, відсутність на внутрішньому ринку паритету цін на товарну осетрову продукцію та високоякісні штучні корми, необхідні для вирощування цих риб за інтенсивними технологіями, погіршення економічного стану рибогосподарських підприємств та ряд інших причин як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру.

Товарне осетрівництво, що почало розвиватись ще у 60-х роках минулого століття, останнього десятиліття набуло прискореного розвитку в багатьох країнах світу, в тому числі – в США, Китаї, Японії, Франції, Італії, Росії, Польщі, Угорщині, Німеччині, Румунії. Нещодавно осетрові господарства створено в Аргентині, Уругваї, Чілі, інших державах. Обсяги виробництва товарної продукції обчислюються там сотнями тонн за рік і продовжують дедалі зростати. В окремих господарствах осетрових вирощують для одержання харчової чорної ікри та розвитку рекреаційного рибальства. Основними об'єктами культивування у європейських країнах є сибірський осетер та різноманітні гібридні форми осетрових риб.

Особливо актуальним для подальшого ефективного розвитку вітчизняного товарного осетрівництва стає формування власних ремонтно-маточних стад найбільш перспективних об'єктів культивування в рибних господарствах різного типу, в тому числі – використанням завезеного в Україну вихідного іхтіологічного матеріалу (сибірський осетер, ленський осетер, білуга, шип, осетрові гібриди). За вирощування плідників на теплій воді водойм-охолоджувачів енергетичних установок та в індустріальних господарствах з використанням УЗВ може істотно прискоритися статеве дозрівання риб.

Певні перешкоди в штучному відтворенні осетрових можуть виникати в зв'язку з погіршенням якості води у внутрішніх водоймах. Ця проблема в Україні ускладнюється внаслідок обмежених ресурсів прісної води в Північному Приазов'ї. Вихід з ситуації, крім вжиття комплексу заходів, спрямованих на припинення забруднення водойм, слід шукати в застосуванні новітніх технологій рибництва, зокрема, з використанням під час заводського відтворення осетрових та підрощування їх молоді систем із замкнутим

водопостачанням. Практично всі відтворювальні комплекси в Україні, в тому числі й осетрові, потребують реконструкції та часткового переоснащення сучасним рибоводним обладнанням. Враховуючи дефіцит гіпофізів осетрових риб, необхідних для їх штучного відтворення, актуальним є використання ефективних замінників натуральних стимуляторів дозрівання плідників. Однією з найважливіших проблем розвитку товарного осетрівництва у країні є організація повноцінної годівлі осетрових риб.

Розв'язання проблем, пов'язаних зі збереженням та збільшенням чисельності популяцій осетрових риб в природних водоймах України з одночасним розширенням робіт у товарному осетрівництві потребуватимуть широкомасштабного наукового забезпечення.

Стерлядь – єдиний прісноводний представник осетрових риб в іхтіофауні України. Все її життя, що триває 20-30 років, проходить у річках. Іноді вона може виходити в опрісненні лимани та затоки морів, прилеглі до гирла річок. Як й інші види родини осетрових, стерлядь досить чутлива до змін умов навколишнього середовища. Зміни гідрологічного, хімічного та біологічного режимів річок внаслідок гідротехнічного будівництва спричинили різке скорочення чисельності стерляді, внаслідок чого вона в Україні опинилась на межі вимирання і була занесена до Червоної книги. Особливо помітно постраждали популяції стерляді в зв'язку з погіршенням умов для їх природного відтворення. Зважаючи на це, а також беручи до уваги виключну цінність стерляді, проблема збереження її в біологічному різноманітті України набуває особливої актуальності. Незначні за чисельністю популяції стерляді збереглись на окремих ділянках водойм басейнів Дунаю, Дніпра та Дністра, в тому числі в р. Десна та Дністровському водосховищі. Серед першочергових заходів, спрямованих на відновлення запасів стерляді в наших внутрішніх водоймах, могло б бути створення природоохоронних акваторій (заказників) на основних місцях її нересту та формування ремонтно-маточних стад дніпровської та дністровської стерляді у контрольованих умовах рибних господарств з подальшим випусканням одержаної життєстійкої молоді у певні ділянки річок.

Стерлядь досягає маси 3-4 кг і більше, але в уловах в основному переважають риби у віці 3-12 років з довжиною до 65 см і масою до 1,5 кг. Найшвидше росте дунайська стерлядь, яка на третьому році життя досягає довжини близько 45 см та маси понад 500 г. Основними місцями живлення стерляді є донні частини водойм з піщаним та слабкозамуленим дном. У молоді основною їжею є нижчі ракоподібні і частково дрібні безхребетні тварини дна водойм. Основа живлення дорослої стерляді – дрібні молюски, черв'яки, бентосні ракоподібні та личинки комах, зрідка зоопланктон, комахи та дрібна риба. Статевої зрілості самці досягають на 3-5 році життя, самки – у 4-8-літньому віці. Плодючість самок залежно від віку та маси тіла становить від 5 до 150 тис. шт. ікринок. Нерест відбувається з квітня до червня за

температури води 10-20°C. Інкубаційний період до виходу вільних ембріонів з ікринок залежно від температури води триває 5-11 діб. Стерлядь, будучи реофільною рибою, разом з тим добре пристосовується до постійного життя в слабкопроточних та стоячих водоймах (водосховища, озера, лимани тощо).

АКТ № _____
ПРО ПЕРЕВЕДЕННЯ ПОГОЛІВ'Я З ГРУПИ В ГРУПУ

з групи _____ в

групу _____

“ ____ ” _____ 20 ____ р.

Види риб	Самки			Самці		
	кількість, шт.	маса, кг	балансова вартість, гривень	кількість, шт.	маса, кг	балансова вартість, гривень
1	2	3	4	5	6	7
Усього						

Код синтетичного обліку	дебет	
	кредит	

Керівник структурного підрозділу	(підпис)	(прізвище, ім'я, по батькові)	Підпис відповідальної особи	(підпис)	(прізвище, ім'я, по батькові)
Головний рибовод	(підпис)	(прізвище, ім'я, по батькові)	Перевірив бухгалтер	(підпис)	(прізвище, ім'я, по батькові)

*Для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та офіційно повідомили про це відповідний орган державної податкової служби і мають відмітку у паспорті.

Райдужна форель (Oncorhynchus mykiss (Walbaum 1792)) є річковою формою прохідного лосося мікіжі поширеного в південних водах Аляски. Батьківщиною форелі є Північна Америка, де вона розповсюджена в ріках, потоках, озерах вздовж Тихоокеанського узбережжя США, Британської Колумбії та території Мексики до ріки Дел Президію. Райдужна форель мешкає як в долинах на рівні Світового океану, так і в горах до висоти 4500 м (Перу, Уганда).

Назву “райдужна” форель отримала завдяки рожево–фіолетовій смугі вздовж бічної лінії тіла, яка за нерестового сезону стає особливо яскравою. Досить часто самиці форелі мають сріблясте забарвлення.

Маса риби в середньому досягає 3-5кг, але є багато свідчень вилову з природного ареалу форелей масою до 20кг. Статевої зрілості досягає на 3–4 році життя, плодючість коливається в межах 1500–5000 ікринок. Ембріогенез триває 320–340 градусоднів. Нерест навесні, як правило в березні-квітні за температури води 4-10°. Сучасні дослідження різноманітних природних популяцій засвідчили, що нерест у райдужної форелі відбувається упродовж року. Основними факторами, які визначають нерестовий сезон у форелей є температура води та фотоперіод. Озера Британської Колумбії населяє осінньонерестуюча (жовтень-листопад) форма райдужної форелі – форель камлоопс (*Oncorhynchus mykiss kamloops*).

Форель холодолюбива риба, оскільки в природному ареалі мешкає зазвичай у гірських ріках за температури води 12°влітку. Чисельні дослідження засвідчили, що найвищий темп росту, за умови оптимального утримання розчиненого у воді кисню, спостерігали при 15-20°C, проте фактично, риби можуть переносити температури від 0 до 25°. Райдужна форель – прісноводна риба, здатна переносити значну солоність води після досягнення певного розміру. Реакція на солоність змінюється з віком та залежить від належності до породної групи.

Форель вибаглива до високого утримання розчиненого у воді кисню (712мг/л). Тому рівень інтенсифікації при її культивуванні визначається кратністю водообміну в виробничих ємностях. На сьогодні райдужна форель розповсюджена на 5 континентах, культивується в 86 країнах світу та займає друге місце в прісноводній та морській аквакультурі після чисельної родини коропових риб.

Стальноголовий лосось. Salmo gairdneri gairdneri Richardson = Oncorhynchus mykiss

В природних умовах веде життя, типове для лососевих риб: доросла риба живе в пониззі рік та в морі до настання нересту, досягаючи при цьому розмірів 40–80см. На нерест підіймається в невеликі притоки та верхні ділянки рік. Молодь залишається в верхів'ях рік до 2 – 4 років. Морфологічні відмінності стальноголового лосося по відношенню до райдужної форелі суттєві. У стальноголового лосося більше зябрових променів, коротші грудні, черевні і хвостові плавці, коротше і нижче голова, більш стиснуте з боків тіло. Забарвлення спини має металевий темно-блакитний відтінок, завдяки якому риба і отримала свою назву, боки сріблясті, по тілу темні плями, райдужна смуга помітна лише в період статевої зрілості. Дорослі особини мають довжину 40-80 см, масу – 1,3-5,4 кг. Статеве дозрівання настає на 3-4 роках життя. В північній частині ареалу розповсюдження (Аляска і Північна Канада) Стальноголовий лосось нереститься навесні, в південній частині (Каліфорнія) – восени (в листопаді – грудні). Тривалість життя становить 12–15 років. Упродовж життя стальноголовий лосось нереститься до 5 разів. Плодючість коливається від 200 до 9000 ікринок в залежності від розміру самки. В природних умовах нерест проходить при температурі від 0,3 до

12,8°C. Після нересту виживає від 51 до 75% плідників. Ікра при температурі 2,5 – 17,5°C розвивається 50 – 17 діб. Низька температура води (0,5-2,5°C) призводить до загибелі 95% ікри, тоді як при 5 – 13°C відхід не перевищує 15%. Успішно культивується в форелевих господарствах різних типів, за вирощування в садках на морській воді упродовж 3 років досягає маси -5кг. В форелівництві використовується для отримання гібридів з райдужною фореллю. Гібриди відрізняються гетерозиготністю, і як наслідок високою життєстійкістю. В Росії на основі багаторазових схрещень стальноголового лосося з райдужною фореллю створені гібриди

“Рофор” та “Росталь”

Каліфорнійська золота форель – золота форель *Oncorhynchus mykiss aguabonita* (в перекладі з іспанської- прекрасна вода) є ендеміком верхнього басейну р. Керн, річок, струмків і озер альпійського плато південної Сьєрра-Невади штату Каліфорнія в США. До 80 років минулого століття існувала підтверджена законом заборона на її вивезення за межі континенту. Даний вид представляє істотний науковий і практичний інтерес, як на її батьківщині, так і в країнах Європи куди вона була завезена.

Каліфорнійська золота форель відрізняється від всіх райдужних форелей яскравим золотистим забарвленням, яке істотно змінюється в залежності від помешкання. На першому році життя переважають срібно-сірі і лимонно - золотисті відтінки. Вздовж всього тіла розміщені 8–14 коричнево-сірих поперекових плям. На спині чорні плямки, які зміщені до хвостового стебла. Плавці напівпрозорі з білими кінчиками. Найінтенсивніше яскраві золоті відтінки проявляються в нерестовий період. Забарвлення тіла контролюється генетично та є пів домінантним. Золота форель легко схрещується в природі, утворюючи життєстійких гібридів з райдужною фореллю та лососем Кларка. Гібриди мають світло-золотисте забарвлення та відрізняються сильним гетерозисом.

Каліфорнійська золота форель холодолюбна риба, адаптована до низьких температур води, високому вмісту розчиненого кисню. Віддає перевагу затіненим місцям. Оптимальна температура води за штучного вирощування становить 14-16°C, проте може мешкати при температурі 1-25°C. Результати перших експериментів виявили низку позитивних властивостей. В індустріальних умовах вона показала високі результати масонакопичення відносно місцевої райдужної форелі, особливо порівняно з особинами, які мешкають в природних водоймах Батьківщини, де її потенціальні можливості росту не могли бути повністю розкриті через вкрай бідну кормову базу та низькі температури високогірних джерел водопостачання.

Літературні джерела свідчать, що в природних умовах вона нерестує тричі за життєвий термін і живе лише шість років. В залежності від гідрологічного режиму нерест може проходити з березня по серпень. Зазвичай, нерест починається при 1,1°C, але основний проходить при 7,3°C.

Максимальна нерестова активність спостерігається в другій половині сонячного дня за температури води 16-18°C. Самці набувають зрілості за досягнення довжини тіла 10-13см. Самки масою 300-700г відкладають 320-1100 ікринок, із яких статевозрілого стану досягають лише 2% нащадків. Самиці дозрівають на 3-4 році життя. Літофіл, нерестує парами, спостерігається перевага самців та їх суперництво.

Технологія культивування загальноновизнана в форелівництві.

Харіус Європейський – Thymallus Thymallus (Linne)

У харіусів спина бура, боки тіла сріблясті з оливково-фіалковим відтінком, черево біле, вздовж тіла буруваті або жовтуваті смужки. У передній частині тіла розкидані чорні плями. Спинний плавець строкатий – на темно-сірому фоні червоних або фіалкових дрібних чотирикутних плям. Жировий, хвостовий і анальний плавці сірувато-фіалкові, особливо на зовнішньому краї, черевні плавці на кінцях жовті, грудні – світло-жовті.

Ареал розповсюдження харіуса європейського досить широкий. Він зустрічається у водоймах Великобританії, Франції, Швейцарії, Німеччині, Середній та Північній Норвегії, досить широко у Швеції, в Румунії та Польщі. В межах України зустрічається лише в гірських ділянках Дністра та в його притоках – Стрії, Опорі, Ломниці тощо. Є також у басейні Дунаю в Закарпатській області.,

Житель гірських річок, своєю поведінкою наближається до форелі струмкової. Він мешкає в річках Закарпаття на висоті 1000-1690 м над р. м., висотна амплітуда заселення ним гірських річок – 831 м, проте оптимальні умови для його існування знаходиться у річках на висоті від 250 до 850 над р. м. Поширення на висоті в межах 1000 м пояснюється тим, що гірські річки Закарпаття здебільшого мають дрібну гальку аж до самих джерел і не мають водоспадів, які в інших річках перешкоджають проникненню харіуса у вищі ділянки річок. Крім невеликих пересувань під час нересту, харіус взагалі малорухома риба і живе більш-менш постійно на тій самій ділянці, де розмножується, або недалеко від неї. Вдень він перебуває на дні, а вночі підіймається до поверхні, полюючи за комахами, якими переважно живиться.

Харіус стає статевозрілим у віці трьох років. Плодючість у вперше дозрілих риб становить близько 1500 ікринок. Строки розмноження харіуса залежать від режиму річки. Нерест починається раніше в нижній її частині, де лід зникає скоріше. Вперше в сезоні він може відбуватись за температурі близько 6°, але найінтенсивніше – при 10-12°. За таких умов тривалість нерестового періоду скорочується до одного тижня. Здебільшого нерест настає наприкінці квітня, закінчується в середині травня, іноді триває до кінця травня й пізніше; ікру відкладає на кам'яному чи гальковому дні на глибині до 0,4м. Під час нересту самці мають різне строкате забарвлення; у них між рядками лусок з обох боків тіла та на череві позаду грудних плавців тягнуться золотаві смужки. Самки забарвлені одноманітніше: у них переважають зеленкуваті та сріблясті відтінки.

За характером живлення харіус поліфаг, але віддає перевагу комахам та їх личинкам. Нерідко харіуси живляться дрібними рибами, особливо бабцями (*Cottus poecilopus*), та поїдають ікру інших риб.

Найінтенсивніший ріст харіуса протягом перших трьох років, особливо в перші два роки; З третього року життя темп росту спадає.

Харіус досить цінна риба, проте мало чисельна, промислового значення не має. Він переважно є об'єктом лову аматорів-рибалок, які ловлять його на "мушку", котру харіус у прозорій воді бачить з глибини і захоплює її на поверхні, як і інших комах.

За культивування харіуса слід мати на увазі - ремонтно-маточне поголів'я потребує живих кормів. Харіус активно споживає штучні корми, але якісні статеві продукти формуються лише за годівлі риб природними кормами.

Чутливі стадії розвитку ікри під час ембріогенезу райдужної форелі за різної температури води, діб

Стадія розвитку	Температура води, °С		
	6	8	10
Ущільнення бластодиску - бластула	6	4	3
Початок гастрюляції	7,5	5	4
Поява крайового вузлика	12	7,5	4
Закриття бластопору	14	11	9
Перед вилупленням	40	35	30

ТЕМА 12. Спільні заходи щодо заборони на лов риби, інших водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах в зоні контролю управління охорони, використання та відтворення водних біоресурсів та регулювання рибальства (2 год)

Мета: навчитися складати та планувати спільні заходи щодо заборони на лов риби, інших водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах в зоні контролю управління охорони, використання і відтворення водних біоресурсів та регулювання рибальства у одній із областей України у весняно-літній період.

Завдання:

1. Рациональний промисел судака в Каховському водосховищі забезпечується наступними структурами...

2. Тимчасові рибоохоронні пости влаштовуються з метою...

3. Терміни моніторингу умов нересту, стану нерестовищ, рівня води, температури води та повітря, проведення сумісного аналізу контрольних ловів із визначенням головних біологічних показників популяцій основних промислових видів риб.

Для забезпечення сприятливих умов формування репродуктивного і промислового ядра популяції судака Каховського водосховища необхідно заборонити:

1. використання ставних сіток з кроком вічка 30-36 мм протягом всього року; використання ставних сіток з кроком вічка 38-42 мм в період з відміни нерестової заборони промислу до 20 серпня.
2. Раціональний промисел судака в Каховському водосховищі потрібно забезпечувати за рахунок використання високостінних ставних сіток з кроком вічка 45-55 мм, що виставляються на відкритих ділянках водойми. Прилов молоді аборигенних видів риб при цьому буде в межах дозволеного Правилами промислового рибальства у внутрішніх рибогосподарських водних об'єктах України (1999 р.).
3. Вважаємо за доцільне ввести регламентацію уловів судака рибалками-аматорами і здійснювати жорсткий контроль прилову.
4. Необхідно запровадити періодичний контроль фактичного вилову судака промислом за наступною схемою:
 - контроль здійснювати на трьох – чотирьох рибпромислових ділянках (у верхній, середній і нижній частинах водойми) зі стійкими умовами судака;
 - на кожній ділянці проводити контрольні відлови ставними сітками з кроком вічка 45-50 мм та оцінювати вилов судака на одну сіткодобу;
 - на підставі даних промислових журналів визначити загальну кількість задіяних сіток з вказаним кроком вічка та загальний вилов судака на даній ділянці (за період досліджень), розраховувати звітний вилов на одну сіткодобу промислових сіток;
 - визначити коефіцієнт, що відповідає різниці між контрольними і промисловими умовами, який використовується для перерахунку звітного вилову у фактичний.
5. Користувачам водних живих ресурсів в межах проведення обов'язкових рибоводномеліоративних робіт в маловодні роки виготовляти і встановлювати штучні нерестовища ("гнізда") в кількості 25-50 тис. шт. Рішення про необхідність встановлення штучних нерестовищ приймати, виходячи зі щорічного прогнозу водного режиму до 1 березня поточного року. До 1 квітня підготувати нерестовища і місця їх встановлення у водоймі. Безпосередньо у водосховище штучні нерестові гнізда виставляти за 2-3 дні до прогнозованого початку масового нересту судака.

Іхтіологічними службами територіальних органів рибоохорони за участі представників користувачів - виконавців робіт з відтворення в період нерестової кампанії здійснювати періодичні контрольні перевірки стану нерестовищ, фактичного їх використання плідниками судака, наявності на субстраті загиблої ікри, як важливих критеріїв оцінки ефективності здійснення даного способу відтворення судака. Результати контрольних перевірок оформлювати відповідними актами. За результатами аналізу актів

перевірок приймати рішення щодо подальшого проведення цих робіт (зміна ділянок, кількості або типу нерестовищ).

Модуль 4

Законодавство про охорону водних біоресурсів, порядок спеціального використання риби та інших водних живих ресурсів

ТЕМА 13. Установлення лімітів та виділення квот користувачам.

Отримання користувачами дозвільних документів для здійснення промислового лову (2 год)

Мета: Надати уяву з проведення процедури установлення лімітів, розподілу їх, або їх часток на квоти для виділення користувачам водних живих ресурсів та практичні навички з отримання користувачами квот. Надати практичні навички з реєстрації та видачі користувачам водних живих ресурсів дозвільних документів на право здійснення промислового лову.

Завдання: Дати описову відповідь:

1. Які є підстави для отримання додаткової квоти ?
 2. З чого складається резерв ліміту?
 3. Що таке квота?
 4. В якому разі до заяви про виділення квот додається біологічне обґрунтування?
 5. В яких випадках квота користувача зараховується до резерву?
 6. Що таке інший дрібний частик?
 7. Зазначте перелік необхідних документів для подання, з метою отримання квот.
 8. Хто залучається до складу комісії, яка визначає обсяги квот риби та інших ВЖР?
 9. В яких випадках біологічні обґрунтування щодо обсягів використання риби та інших ВЖР розробляє орган рибоохорони?
 10. Які користувачі мають переважне право на одержання квот?
 11. В яких випадках комісія може відмовити у виділенні квот?
 12. Які об'єкти промислу не лімітуються?
 13. Дії користувача при закінченні терміну дії талона.
 14. Яким чином користувач може передати частину квоти іншим фізичним або юридичним особам?
 15. Термін дії промислового талону.
- Перелік документів, які подаються користувачем до органу рибоохорони для реєстрації талонів.

Ліміт спеціального використання риби та інших водних живих ресурсів – дозволений обсяг вилучення (вилову, добування, збирання) риби та інших водних живих ресурсів з природного та штучно створених рибогосподарських водних об'єктів; **квота** спеціального використання риби та інших водних живих ресурсів – частка ліміту, встановлена для конкретного користувача;

Інструкція (витяг) про порядок спеціального використання риби та інших водних живих ресурсів

2. Порядок встановлення лімітів

2.1. Ліміти встановлюються на види (групи видів) риби та інших водних живих ресурсів, стосовно яких здійснюється промисел на відповідних водних об'єктах, за винятком об'єктів промислу, запаси яких формуються виключно шляхом їх штучного розведення. Ліміти на групу видів (інші риби, інший дрібний частик, інші види частикових, інші безхребетні, інші водні живі ресурси) встановлюються за сумою обсягів можливого допустимого вилучення окремих видів, які не є основними об'єктами промислу в даній водоймі.

Обсяги використання риби та інших водних живих ресурсів у рибогосподарських водних об'єктах, наданих користувачам у користування для їх штучного розведення і вирощування, регламентуються режимами рибогосподарської експлуатації, які розробляються відповідно до вимог пункту 2.3 Інструкції про порядок здійснення штучного розведення, вирощування водних живих ресурсів та їх використання, затвердженої наказом Держкомрибгоспу від 28.10.98 № 154 (zareєстровано в Мінюсті України 07.06.99 за № 357/3650 (із змінами).

Біологічні обґрунтування щодо допустимих обсягів використання риби та інших водних живих ресурсів за видами (групами видів) на відповідних водних об'єктах розробляють наукові установи, організації, а на водних об'єктах, де не здійснюються наукові дослідження, зазначені обґрунтування розробляють органи рибоохорони на замовлення Державного агентства рибного господарства (далі - Укрдержрибгосп), інших юридичних або фізичних осіб.

Обґрунтування щодо допустимих обсягів використання риби та інших водних живих ресурсів у наступному році подаються науковими установами, організаціями, органами рибоохорони **до 1 липня поточного року** на розгляд Укрдержрибгоспу і повинні містити такі відомості:

2.1.1. Перелік методик, використаних при оцінці запасів риби та інших водних живих ресурсів.

2.1.2. Оцінка біологічного стану риби та інших водних живих ресурсів, вплив на них біотичних, абіотичних факторів та антропогенних чинників.

2.1.3. Дані щодо сучасного стану запасів риби та інших водних живих ресурсів та обсяги встановлення на їх основі лімітів, що пропонуються, а також обсяги вилучення риби та інших водних живих ресурсів за попередні три роки.

2.1.4. Пропозиції щодо рибницьких, меліоративних та інших заходів з поліпшення середовища перебування риби та інших водних живих ресурсів, відновлення чисельності, оптимізації їх видового складу.

2.1.5. Дані щодо допустимої кількості знарядь лову (за типами) та їх промислове навантаження, які необхідні для використання певного об'єкта промислу.

2.2. Укрдержрибгосп узагальнює подані матеріали і **до 1 серпня поточного року** направляє до Мінприроди України.

2.3. Мінприроди України **до 1 вересня поточного року** затверджує ліміти і направляє їх Мінагрополітики України та своїм структурним підрозділам.

2.4. Затвердження змін, що вносяться протягом поточного року до встановлених лімітів, Мінприроди України здійснює в місячний термін після подання Укрдержрибгоспом обґрунтувань щодо допустимих обсягів використання риби та інших водних живих ресурсів за видами (групами видів) на відповідних водних об'єктах і направляє їх Мінагрополітики України та своїм структурним підрозділам.

3. Порядок виділення квот

3.1. Для отримання квот на наступний рік користувачі подають **до 1 серпня поточного року** до Укрдержрибгоспу заяву про виділення квот установленого зразка, копію установчих документів (нотаріально посвідчені), де зазначений відповідний вид діяльності (юридичні особи), копію свідоцтва про державну реєстрацію суб'єкта підприємницької діяльності (фізичні особи).

Заява про виділення квот у межах територій природно-заповідного фонду розглядається за умови погодження її Державною службою заповідної справи та для установ ПЗФ – адміністрацією відповідної природно-заповідної установи, а для всіх інших територій та об'єктів ПЗФ – юридичними або фізичними особами, у віданні яких вони перебувають, та адміністрацією природно-заповідної установи.

У разі проведення науково-дослідного, науково-промислового, контрольного, дослідно-конструкторського, меліоративного лову, вилучення риби та інших водних живих ресурсів для подальшого відтворення, з'ясування санітарно-епідеміологічного стану (далі - дослідний лов) до заяви додаються наукові обґрунтування необхідних квот.

У разі проведення лову з метою акліматизації, переселення риби та інших водних живих ресурсів до заяви додається дозвіл Мінприроди України.

3.2. Для розгляду поданих документів Урдержрибгосп призначає комісію, яка визначає обсяги квот риби та інших водних живих ресурсів і користувачів, які здійснюватимуть промисловий, дослідний лов у межах виділених їм квот (або без квот) згідно з установленими лімітами чи частинами установлених лімітів. Склад комісії затверджується Укрдержрибгоспом. Для участі в роботі комісії залучаються представники Укрдержрибгоспу, Мінприроди України (за згодою з правом дорадчого голосу), науки, органів рибоохорони, користувачів та їх об'єднань, обласних державних адміністрацій та Ради міністрів Автономної Республіки Крим.

3.3. **Переважне право** на одержання квот для здійснення спеціального використання риби та інших водних живих ресурсів мають:

3.3.1. Користувачі, які здійснюватимуть **вилучення риби** та інших водних живих ресурсів **при виконанні програм дослідних робіт**.

3.3.2. Користувачі, які **здійснюють штучне відтворення риби** та інших водних живих ресурсів, **рибницькі, меліоративні заходи**, що забезпечують поліпшення стану рибогосподарських водних об'єктів у районі ведення промислового вилучення риби та інших водних живих ресурсів.

3.3.3. Користувачі, **які традиційно (3 і більше років) здійснюють спеціальне використання риби** та інших водних живих ресурсів та **мають власний стаціонарний РПП, судна та інфраструктуру** щодо вилучення риби та інших водних живих ресурсів.

3.3.4. **Резиденти України**, які є власниками риболовних суден.

3.3.5. Користувачі, техніко-економічні **показники** яких забезпечують **найбільш ефективно використання квот**.

3.4. Для забезпечення оперативного управління промислом і дослідним ловом комісія залишає в резерві до 20 відсотків ліміту окремих видів риби та інших водних живих ресурсів на кожному водному об'єкті. Нерозподілена частка ліміту зараховується до резерву.

3.5. Комісія **може відмовити** заявнику у виділенні квоти в разі (повідомлення про відмову надсилається протягом двох тижнів після завершення роботи комісії):

3.5.1. **Несвоєчасного подання заявником документів або їх невідповідності вимогам**, зазначеним у пункті 3.1 цієї Інструкції, надання недостовірних даних, відсутності ліцензії.

3.5.2. **Використання виділених квот менше ніж на 70 відсотків протягом 3 років**, за винятком випадків форс-мажорних обставин, які пов'язані з впливом природних факторів (підтвердження форс-мажорних обставин надаються науково-дослідними установами, органами рибоохорони, структурними підрозділами Мінприроди України).

3.5.3. **Відсутності частки нерозподіленого ліміту**, за винятком резерву.

3.5.4. **Порушень вимог постанови** Кабінету Міністрів України від 27.08.99 № 1583 «Про технічний нагляд за суднами рибного господарства

України, що не підлягають нагляду класифікаційного товариства» та наказу Міністерства аграрної політики України від 13.11.2000 № 226 «Про затвердження Інструкції з *проведення технічного нагляду за суднами рибного господарства* України, що не підлягають нагляду класифікаційного товариства», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 26.12.2000 за № 949/5170.

3.5.5. *Порушень вимог наказу* Мінагрополітики України від 25.12.2003 №466 «*Про утворення системи дистанційного контролю риболовних суден*», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 30.12.2003 за № 1258/8579 (із змінами).

3.6. Заяву щодо *виділення додаткових* (до попередньо виділених) *квот* користувачу протягом поточного року Укрдержрибгосп (за наявності резерву ліміту) розглядає *за умови використання* користувачем *не менше 70 відсотків* отриманої квоти та в разі прилову інших видів риб або організації промислу видів, не передбачених основною квотою (додаток 2). Повідомлення про виділення додаткової квоти або відмову в її виділенні Укрдержрибгосп після одержання відповідної заявки в тижневий термін доводить до відома користувача, органу рибоохорони, у зоні діяльності якого користувач здійснює лов.

3.7. Користувач може *звернутись* до Укрдержрибгоспу з клопотанням щодо *повернення отриманої квоти* (частини квоти) до резерву. Укрдержкомрибгосп у тижневий термін розглядає клопотання користувача і зараховує зазначену квоту (частину квоти) *до резерву*, якщо відмову від квоти (частини квоти) спричинили події надзвичайного характеру, уключаючи пожежі, повені, землетруси, стихійне лихо, вибухи, воєнні дії та інші обставини.

3.8. У разі, коли користувач одержав дозвільні документи в органах рибоохорони та *не розпочав використання* отриманої квоти *впродовж трьох місяців з моменту отримання повідомлення про її виділення*, за винятком періодів заборони на промисел, квота на підставі подання органів рибоохорони за рішенням Укрдержрибгоспу зараховується до резерву про, що повідомляється користувачу.

3.9. У разі *неподання* користувачем до Укрдержрибгоспу документів *на переоформлення в установлений строк у зв'язку із зміною назви, місця розташування, форми власності* квота користувача за рішенням Укрдержрибгоспу зараховується до резерву.

3.10. *При анулюванні ліцензії чи скасуванні дозвільних документів* квота користувача за рішенням Укрдержрибгоспу зараховується до резерву.

3.11. У разі *анулювання або визнання недійсною ліцензії* квота користувача за рішенням Укрдержрибгоспу зараховується до резерву про, що повідомляється користувачу.

3.12. Користувач, який тільки-но розпочав свою діяльність щодо вилучення риби та інших водних живих ресурсів та отримав квоти протягом

поточного року, зобов'язаний придбати у власність плавзасоби, знаряддя лову та інше відповідно до технологічних вимог матеріально-технічне обладнання і прилади та розпочати будівництво РПП.

У разі, якщо користувач протягом промислового року після отримання квоти не виконав умови пункту 3.12 цієї Інструкції, то на наступний промисловий рік йому у виділенні квоти буде відмовлено.

3.13. У разі виконання вимог користувачем пункту 3.12 цієї Інструкції Укрдержрибгосп виділяє квоти на наступний рік з 3 - відсотковою надбавкою до квоти попереднього року для розвитку та економічного зростання користувача.

Інструкція про порядок спеціального використання риби та інших водних живих ресурсів (витяг)

4. Порядок видачі дозвільних документів для здійснення промислового лову

4.1. Для здійснення промислового лову риби та інших водних живих ресурсів (вид діяльності, який підлягає ліцензуванню) користувачам необхідно зареєструвати в органах рибоохорони талони. Талони видаються користувачем.

Для здійснення всіх інших видів вилучення риби та інших водних живих ресурсів (види діяльності, які не підлягають ліцензуванню) користувачам необхідно отримати в органах рибоохорони дозвіл і зареєструвати талони.

4.1.1. Для реєстрації талона на здійснення промислового лову риби та інших водних живих ресурсів користувач подає до органу рибоохорони, у зоні діяльності якого здійснюватиметься промисловий лов, такі документи: **Заяву про реєстрацію документів** для здійснення спеціального використання риби та інших водних живих ресурсів.

4.1.2. **Повідомлення про виділення квоти** Укрдержрибгоспу.

4.1.3. **Довідку про наявність** дозволених правилами, режимами рибальства знарядь лову, РПП (РПС/РОС), завірену користувачем.

4.1.4. **Документ про авансову плату** за спеціальне використання риби та інших водних живих ресурсів (за винятком випадків, коли квота виділяється додатково з резерву ліміту, або у випадку, коли користувач здійснює вилучення риби та інших водних живих ресурсів без квоти в межах загального ліміту водойми), акт про виконання робіт з відтворення риби, інших водних живих ресурсів та робіт природоохоронного призначення, якщо такі роботи виконувались.

4.1.5. **Промисловий журнал**, журнал обліку прийнятої риби та інших водних живих ресурсів. Сторінки журналів повинні бути пронумеровані,

прошнуровані, скріплені підписами і печатками користувача та органу рибоохорони.

4.1.6. **Довідку**, завірену територіальним органом Мінприроди, про те, що користувач **ознайомлений з режимом** території чи об'єкта **природнозаповідного фонду** та з особливими умовами використання водних живих ресурсів (якщо промисловий лов має здійснюватись в межах природнозаповідного фонду).

4.2. Зареєстровані **талони видаються користувачу** або за його дорученням особі, відповідальній за проведення промислу, **у двотижневий термін** після отримання документів, зазначених у пункті 4.2 цієї Інструкції.

Відмітка про видачу документів на ведення промислу заноситься до журналу реєстрації, сторінки журналу мають бути прошнуровані, пронумеровані та скріплені печаткою органу рибоохорони.

У разі зміни назви, реєстраційних документів, форми власності користувач зобов'язаний в десятиденний термін переформити документи для подальшого здійснення промислу в порядку, зазначеному в пункті 4.2 цієї Інструкції.

4.3. Термін дії талона встановлюється з дати видачі його і до кінця календарного року.

Журнал реєстрації, заяви користувачів після закінчення терміну їх дії зберігаються протягом трьох років в органах рибоохорони, який їх видав. Талони зберігаються у користувача впродовж того самого терміну.

У разі **втрати журналу обліку вилученої риби та інших водних живих ресурсів, талона, бирок** користувач зобов'язаний **в триденний термін письмово** повідомити про це орган рибоохорони, де їх було зареєстровано чи отримано. Орган рибоохорони **в триденний термін** з дня отримання повідомлення приймає рішення щодо перереєстрації або заміни втрачених документів та бирок.

4.4. У разі невиконання вимог пункту 4.2 цієї Інструкції, вимог правил і режимів рибальства орган рибоохорони повертає представлені документи без розгляду **в триденний термін, повідомивши причину відмови**.

4.5. Після закінчення терміну дії талона користувач зобов'язаний в **десятиденний термін** пред'явити органу рибоохорони (який їх реєстрував) **для перевірки промисловий журнал та журнал обліку прийнятої риби** та інших водних живих ресурсів.

4.6. Користувач, **при необхідності зміни бирок, особистих даних рибалок** та ін., **за клопотанням** до органу рибоохорони **та погодженням** має право **на протязі терміну дії талону** вносити необхідні зміни та доповнення.

ТЕМА 14. Складання протоколу про адміністративне правопорушення. Вилучення у порушників знарядь лову та інших предметів. Складання безхазяйного акту (2 год)

Мета: Надати практичні навички у складанні адміністративних протоколів та в обчислюванні розміру відшкодування шкоди, заподіяної фізичними особами внаслідок незаконного добування цінних видів риб, водних безхребетних і водних рослин за таксами під час проведення рибоохоронних рейдів. Надати практичні навички у складанні безхазяйних актів та здаванні на склад інспекцій рибоохорони безхазяйного майна, виявленого під час проведення рибоохоронних рейдів.

Завдання: Дати описову відповідь:

- Коли та ким складається протокол про адміністративне правопорушення?
- За якими статтями КУпАП складають протоколи про адміністративні правопорушення органи рибоохорони?
- Що робити інспектору рибоохорони, як що він не може на місці виявлення порушення встановити особу порушника?
- Які дії інспектора рибоохорони в разі відмови порушника підписати протокол?
- Які документи можуть вилучатися у порушника Правил рибальства?
- Куди інспекторами рибоохорони здається вогнепальна зброя та вибухові речовини вилучені у порушників?
- Що вважається незначним розміром вилученого улову?
- На яких умовах незначний розмір вилученого улову може бути залишен порушникові?
- Які документи порушника не підлягають вилученню?
- В якому разі у порушників проводиться затримання транспортних засобів?
- За якими статтями КупАП справи про адміністративні правопорушення розглядаються посадовими особами органів рибоохорони?
- Які Ви знаєте додаткові заходи громадського впливу?
- За якими статтями КупАП справи про адміністративні правопорушення розглядаються місцевими судами?
- В яких судах здійснюється розгляд адміністративних справ та за якою ознакою?
- Як проводиться обчислення розміру збитків, заподіяних незаконним виловом або знищенням цінних видів риб, інших водних живих ресурсів для фізичних осіб та юридичних осіб?
- Ким, де та коли складається опис-оцінки? В скількох примірниках складається опис-оцінка та для чого?
- Для чого на зворотньому боці опису-оцінки надрукований бланк розписки та в якому разі він заповнюється?

- Хто та коли проводить попередню оцінку вилученого у порушника майна?
- Заякими цінами проводиться оцінка знарядь лову кустарного виготовлення?
- Куди здаються інспекторами вилучені у порушників або залишені ними на місці вчинення порушення знаряддя лову, транспортні засоби та інше майно та за яким документом?
- У якому вигляді здаються на склад інспекції рибоохорони вилучені у порушників або залишені ними на місці вчинення порушення знаряддя лову?
 - Навіщо приймальний акт складається у 2-х примірниках?
 - Кому, для чого та чому реалізуються заборонені знаряддя лову?
 - Представники яких державних служб входять в комісію по знищенню вилучених у порушників заборонених знарядь лову, іншого майна, що зберігається в інспекціях рибоохорони?
 - Коли та ким складається безхазяйний акт?
 - Скільки людей і хто повинні бути присутні при складанні безхазяйного акту?
 - Куди здається риба та інші в.ж.р., вилучені безхазяйним актом?
 - Кому надходять гроші від реалізації риби та інших в.ж.р., що вилучені безхазяйним актом?
 - Куди здається знаряддя лову, транспортні засоби та інше майно, вилучене безхазяйним актом?
 - Як оформлюється риба та інше майно, вилучене безхазяйним актом?
 - Який термін знаряддя лову та інше майно, вилучене та оформлене безхазяйним актом, зберігається на складі рибоохоронної інспекції?
 - Хто зберігає всі первинні документи надходження, вибуття і реалізації вилучених знарядь лову, транспортних засобів, риби, інших водних живих, ресурсів?
 - Хто веде облік бланків протоколів (актів), несе відповідальність за стан зберігання і обліку матеріальних цінностей на складі інспекції?
 - У чій службові зобов'язання входить: періодично проводити перевірки та інвентаризації вилучених знарядь лову, транспортних засобів, а також розрахунків з організаціями за реалізовану рибу та майно?
 - Як часто проводиться інвентаризація вилучених знарядь лову, транспортних засобів?
 - Який термін зберігається адміністративна справа?

У ході рибоохоронного рейду у разі викриття інспекторами рибоохорони порушень природоохоронного законодавства або Правил рибальства складається протокол про адміністративне правопорушення згідно з КУпАП. При складанні протоколів органи рибоохорони керуються Інструкцією щодо здійснення провадження в органах рибоохорони по справах про адміністративні правопорушення, затвердженою наказом Міністерства аграрної політики України від 15.03.2002 № 89:

Інструкція щодо здійснення провадження в органах рибоохорони по справах про адміністративні правопорушення (витяг)

Ця Інструкція розроблена відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення. Закону України "Про тваринний світ". Положення про Державний департамент рибного господарства, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 04.08.2000 № 1226, інших законодавчих та нормативних актів, що регламентують дії працівників органів рибоохорони при здійсненні ними провадження по справах про адміністративні правопорушення.

1. Загальні положення 1.1. Цією Інструкцією регламентуються такі питання:

порядок складання протоколів та інших матеріалів про порушення правил рибальства та охорони водних живих ресурсів, вчинених фізичними та юридичними особами; порядок вилучення у порушників правил рибальства та охорони водних живих ресурсів знарядь лову, плавучих та інших транспортних засобів, інших предметів, що мали причетність до скоєння порушення, незаконно добутої риби, інших водних тварин і рослин та відповідних документів, попередня оцінка вилученого майна;

порядок розгляду справ про порушення правил рибальства та охорони водних живих ресурсів; виконання постанов про накладення адміністративних стягнень, порядок

їх оскарження; порядок обліку вилучених у порушників водних живих ресурсів, знарядь

лову, плавучих та інших транспортних засобів; обчислення і стягнення збитків, заподіяних фізичними та юридичними особами незаконним виловом або знищенням цінних видів риби, інших водних живих ресурсів; порядок реалізації та списання вилучених у порушників або виявлених на місці скоєння порушення знарядь лову, інших предметів і транспортних засобів.

1.2. У цій Інструкції терміни вживаються у такому значенні: **адмінматеріали** - протоколи про адміністративні правопорушення, постанови по справі, опис-оцінка вилученого майна та інші документи, складені за фактами викриття адміністративних правопорушень; **водні живі ресурси** - риба, інші водні тварини і рослини, ікра осетрових і

лососевих риб; **знаряддя лову** - знаряддя лову (добування) водних живих ресурсів, інше майно та предмети, що використовуються для лову риби, інших водних тварин і рослин; **об'єкти лову (добування)** - водні живі ресурси відносно яких

здійснюється їх лов (добування) та подальше використання. **опис-оцінка** - опис-оцінка знарядь лову, іншого рибальського майна,

плавучих та інших транспортних засобів, вилучених у порушника; **порушення** - протиправна дія, пов'язана із порушенням правил

рибальства та охорони водних живих ресурсів; **порушник** - особа, яка вчинила протиправну дію, посягнула на

встановлений порядок рибальства та охорони водних живих ресурсів; **постанова по справі про адміністративне правопорушення** - постанова щодо розгляду матеріалів і прийняте рішення за порушення правил рибальства та охорони водних живих ресурсів; **протокол про адміністративне правопорушення** - протокол про

порушення правил рибальства та охорони водних живих ресурсів; **транспортні засоби** - плавучі та інші транспортні засоби, човнові мотори тощо;

2. Оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення

2.1. При вчиненні юридичними або фізичними особами порушень правил рибальства і охорони водних живих ресурсів уповноважені на те посадові особи органів рибоохорони та громадські інспектори рибоохорони складають протокол про адміністративне правопорушення (далі - протокол) (додаток 1). Протоколи є бланками суворої звітності.

2.3. Про кожне порушення складається один протокол незалежно від кількості осіб, які вчинили порушення.

2.4. Якщо порушення пов'язане із збитками, заподіяними внаслідок незаконного вилову (добування) або знищення водних живих ресурсів, або містить ознаки злочину, протокол складається у двох примірниках, один з яких, у випадку необхідності направляється до суду для стягнення збитків або направляється у слідчі органи для притягнення винного до кримінальної відповідальності і визнання органу рибоохорони цивільним позивачем у кримінальній справі.

2.6. Протокол складається на місці виявлення порушення. Особа порушника засвідчується документами, що є у нього, або шляхом упізнання свідками порушника. Якщо на місці скоєння порушення встановити особу порушника неможливо, інспектори рибоохорони можуть доставляти порушника(ів) у міліцію або інші представницькі адміністративні органи, де, після встановлення особи, складається протокол.

2.7. При складанні протоколу слід чітко і ясно записувати відповіді на всі питання, що є у ньому, звертаючи особливу увагу на точність і повноту викладення складу порушення; необхідно описати індивідуальні, характерні

прикмети вилучених знарядь лову (розмір, колір, матеріал, вічко), вид і стан транспортного засобу, його заводський та реєстраційний номер, рік виготовлення.

2.8. Протокол підписується особою, яка його склала, порушником, особами, які брали участь у виявленні порушення, і свідками, якщо вони є.

У випадку відмови порушника підписати протокол, у ньому робиться запис про це, який засвідчується підписом особи, яка склала протокол та іншими особами, які брали участь у виявленні порушення.

Порушник має право додати до протоколу пояснення і зауваження щодо змісту протоколу, а також викласти мотиви відмови від підпису.

2.9. Особа, яка склала протокол, повідомляє порушнику про місце і час розгляду справи, роз'яснює його права і обов'язки, передбачені законодавством про адміністративні правопорушення, про що робиться відмітка у протоколі.

2.13. Протокол про порушення з усіма доданими документами передається посадовій особі органів рибоохорони, якій надано право розгляду справ, або прийняття рішення щодо направлення їх до суду.

3. Порядок вилучення у порушників знарядь лову, інших предметів; транспортних засобів, риби, інших водних живих ресурсів (далі - риба) і попередня оцінка вилученого майна

3.1. Згідно із Законом України "Про тваринний світ" та постановою Кабінету Міністрів України від 28 вересня 1996 р. № 1192 "Про затвердження Тимчасового порядку ведення рибного господарства і здійснення рибальства" інспектори органів рибоохорони мають право, у межах своєї компетенції, проводити огляд речей, транспортних засобів і суден, знарядь лову, добутих об'єктів лову, вилучати у порушників знаряддя лову, що знаходяться при них, плавучі та інші транспортні засоби та інші предмети, що стали знаряддям вчинення порушення, рибу, а також відповідні документи.

У осіб, які порушили законодавство з охорони водних живих ресурсів, риба вилучається як на місці лову, так і в пунктах її приймання, обробки і реалізації.

Про огляд та вилучення майна і документів робиться відмітка у протоколі про адміністративне правопорушення або складається окремий акт довільної форми.

3.2. У порушників можуть вилучатися такі документи: що мають безпосереднє відношення до лову риби (ліцензії, дозволи на право лову риби, риболовні квитки, промислові журнали тощо); що підтверджують належність громадян до різних громадських формувань (членські мисливсько-риболовні квитки, посвідчення громадських інспекторів охорони природи, дружинників тощо); дозвіл на право зберігання (носіння) зброї (вилучається разом зі

зброєю); свідоцтво, що надає право на управління маломірними суднами та іншими транспортними засобами.

3.3. Особисті документи (паспорт, військовий квиток, особове посвідчення, свідоцтва про освіту, шлюб тощо) вилученню не підлягають.

3.4. При виявленні порушення, пов'язаного з використанням для добування риби вогнепальної зброї або вибухових речовин, вогнепальна зброя та вибухові речовини у порушників вилучаються і здаються у встановленому порядку в органи внутрішніх справ, про що робиться запис у пункті 6 протоколу. До протоколу в таких випадках додається документ, що підтверджує здачу зброї або вибухових речовин в органи внутрішніх справ.

3.5. Про вилучене майно або об'єкти лову (добування) робиться запис в пункті 6 протоколу.

3.8. Риба, непридатна до здачі, знищується за актом довільної, форми, що підписується особами, які брали участь у виявленні порушення, та представником санітарно-епідеміологічної служби. Акт затверджується керівником інспекції рибоохорони.

У випадках, коли рибу неможливо здати у зв'язку з віддаленістю місця, де її можна здати, загрози її псування, відсутності транспорту, а також при незначному розмірі вилученого улову (в межах добової норми вилову, встановленої Правилами любительського і спортивного рибальства), вона може бути залишена порушникові з наступним стягненням з нього її вартості та заподіяної шкоди, при цьому у пункті 6 протоколу вказується кількість, видовий склад, вага залишених порушнику об'єктів добування і причини повернення.

3.13. Затримання транспортних засобів у порушників проводиться при вчиненні ними грубих порушень, що містять ознаки злочину, передбаченого законодавством України, за умови, якщо транспортний засіб безпосередньо використовувався для незаконного лову риби, а також у випадках перевезення незаконно добутого, заборонених знарядь лову або порушників.

4. Порядок розгляду справ про адміністративні правопорушення

4.1. Справи про адміністративні правопорушення, визначені статтями 85 ч. 4, 85-1, 88-1 КУпАП, розглядаються місцевими судами.

За порушення статей 85 ч. 3, 50, 86-1, 91-2, 188-5 КУпАП - посадовими особами органів рибоохорони.

4.2. Направлення матеріалів до суду здійснюється за місцем скоєння порушення.

До протоколів, що направляються до суду, додаються всі необхідні матеріали, складені за фактом викритого порушення, розрахунок заподіяної шкоди тощо (у випадках її наявності).

4.3. Справи про адміністративні правопорушення, визначені статтями 85 ч. 3, 50, 86-1, 91-2, 188-5 КУпАП, мають право розглядати: начальники

відділів рибоохорони зазначених управлінь, начальники державних інспекцій рибоохорони, старші державні та державні інспектори рибоохорони.

Справи розглядаються за місцем дислокації рибоохоронного підрозділу, у зоні відповідальності якого вчинене порушення.

4.4. Справа про порушення розглядається відкрито в присутності порушника в день і час, вказані у протоколі.

4.5. Посадова особа, яка розглядає справу, зобов'язана з'ясувати: чи було вчинено порушення, чи винний громадянин у вчиненні правопорушення, чи підлягає він адміністративній відповідальності, чи є пом'якшувальні та обтяжуючі відповідальність обставини, чи заподіяно збитки водним живим ресурсам, а також визначити, чи не містить дане порушення ознак злочину. Одночасно перевіряється правильність оформлення та оцінки вилучених знарядь лову, транспортних засобів, своєчасність здачі їх на зберігання, а також порядок проведення дій щодо вилучених об'єктів вилову (добування).

4.10. З врахуванням вчиненого адміністративного правопорушення або особи правопорушника до нього можуть застосовувати додаткові заходи громадського впливу шляхом направлення повідомлення про правопорушення за місцем роботи або навчання.

4.11. При накладенні адміністративного стягнення посадові особи органів рибоохорони зобов'язані врахувати характер правопорушення, особу порушника, ступінь його вини, майновий стан, пом'якшувальні або обтяжуючі відповідальність обставини.

4.12. Розглянувши справу про порушення, посадова особа органів рибоохорони виносить постанову по справі про адміністративне правопорушення встановленої форми.

4.14. Перший примірник постанови додається до справи, другий - вручається порушнику або надсилається йому поштою у 3-денний строк з дня винесення постанови з пропозицією добровільно, в 15-денний строк сплатити штраф і відшкодувати суму збитків.

При відмові порушника добровільно сплатити штраф і відшкодувати збитки постановою по справі надсилається за місцем роботи порушника для стягнення штрафу у примусовому порядку.

У разі відмови від відшкодування збитків постановою з позовною заявою направляється в суд для стягнення суми збитків у порядку визначеному цивільним процесуальним законодавством.

6. Порядок обчислення і стягнення збитків, заподіяних фізичними та юридичними особами незаконним виловом або знищенням цінних видів риби, інших водних живих ресурсів

6.1. Обчислення розміру збитків, заподіяних *фізичними особами* незаконним виловом або знищенням цінних видів риби, інших водних живих

ресурсів, проводиться *за таксами*, а *юридичними особами* - згідно з діючою *методикою*.

6.2. При виявленні у порушника незаконно добутої риби осетрових або лососевих видів та ікри, добутої з неї, з порушника стягується сума збитків за рибу та за ікру за встановленими таксами або за діючою методикою.

У протоколі обов'язково зазначаються:

1). Дата і місце його складання (число, місяць і рік складання протоколу, найменування населеного пункту, де його складено);

2). Посада, прізвище, ім'я, по батькові посадової особи, яка склала протокол; 3). Відомості про особу порушника, а саме:

- прізвище, ім'я, по батькові;
- число, місяць, рік та місце народження;
- сімейний стан (кількість утриманців);
- фактичне місце проживання (поштова адреса);
- місце роботи (повна назва підприємства без застосування аббревіатур та його поштова адреса) або навчання особи, а якщо особа не працює, то про це робиться відмітка;

- відомості щодо заробітної плати;
- посада особи, що вчинила порушення (для посадових осіб);

4). Паспорт (серія, номер, ким і коли виданий) або інший документ, що посвідчує особу;

5). Місце, час вчинення і суть адміністративного правопорушення. Суть правопорушення повинна бути описана таким чином, щоб вона найточніше відповідала термінології, що вживається у законах України, які передбачають відповідальність;

- заподіяна матеріальна шкода (у разі наявності);
- нормативно-правові акти, які передбачають відповідальність за вчинене правопорушення (з обов'язковим зазначенням статей, їх частин, пунктів, абзаців тощо);

6). Відомості про виявлені, а в разі прийняття рішення вилучення за фактом порушення – про вилучені у порушника документи, знаряддя лову та інші предмети, які слугують доказами в справі. Обов'язково описувати розмір та їх індивідуальні ознаки вилучених знарядь лову (матеріал, розмір, колір, крок вічка), вид і стан транспортного засобу, його заводський та реєстраційний номер, рік виготовлення;

- інші відомості, необхідні для вирішення справи (відомості про наявність актів обстеження підприємств, установ, організацій і об'єктів;

7). Відомості про вчинення порушником опіру, якщо такий мав місце описувати докладно;

8). Пояснення порушника:

- порушник має право додати до протоколу пояснення і зауваження щодо змісту протоколу, а також викласти мотиви відмови від його підписання. У разі коли порушник пише пояснення на окремому аркуші, в протоколі про це робиться відмітка;

- підпис порушника під поясненнями. У разі відмови порушника від підписання протоколу в ньому робиться запис про це;

- підпис особи яка склала протокол;

- посади та підписи членів рибоохоронного рейду, які брали участь у викритті даного порушення, якщо вони при цьому були присутні;

- підписи, прізвища, імена та по батькові, адреси свідків, якщо вони є. У протоколі може зазначатися як домашня адреса, так і адреса службової особи або контактний телефон, за яким їх можна викликати;

Особа, яка склала протокол, роз'яснює порушнику його права та обов'язки, передбачені статтею 63 Конституцією України та статтею 268 КУпАП:

- Конституція України: **Стаття 63.** Особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом.

- Кодекс України про адміністративне право: **Стаття 268.** Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності має право: ознайомитися з матеріалами справи, давати пояснення, подавати докази, заявляти клопотання; при розгляді справи користуватися юридичною допомогою адвоката, іншого фахівця у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи, виступати рідною мовою і користуватися послугами перекладача, якщо не володіє мовою, якою ведеться провадження; оскаржити постанову по справі. Справа про адміністративне правопорушення розглядається в присутності особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. Під час відсутності цієї особи справу може бути розглянуто лише у випадках, про своєчасне її сповіщення про місце і час розгляду справи і якщо від неї не надійшло клопотання про відкладення розгляду справи про що порушник ставить свій підпис, а в разі відмови від підпису робиться відмітка у протоколі.

Особа, яка склала протокол, вносить до протоколу такі відомості та роз'яснює їх порушнику:

- де (назва установи яка буде розглядати адміністративну справу по факту порушення та за якою адресою);

- коли (дату та час розглядання справи); про що порушник ставить свій підпис, а в разі відмови від підпису робиться відмітка у протоколі.

При складанні протоколу слід чітко та розбірливо викладати всі відомості, передбачені формою протоколу, звертаючи особливу увагу на точність і повноту викладення складу порушення, які саме речі, предмети і

документи вилучені за фактом виявленого порушення, їх індивідуальні ознаки, кількість, номери тощо.

Усі реквізити протоколу заповнюються розбірливим почерком державною мовою.

Не допускається закреслення чи виправлення відомостей, що заносяться до протоколу, а також внесення додаткових записів після того, як протокол підписаний особою, на яку він складений (порушником).

В ході рибоохоронного рейду при викритті інспекторами рибоохорони порушень природоохоронного законодавства або Правил рибальства у порушників вилучаються: знаряддя лову, плавучі та інші транспортні засоби, інші предмети, риба та інші водні живі ресурси. При цьому складається описоцінка всього вилученого майна, незаконного улову. Інспектором, який складає протокол робиться попередня оцінка вилученого. Після цього вилучене майно здається на склад органу рибоохорони, риба здається у рибодобувні організації, які мають право проводити операції з вилученим майном, а гроші від реалізації вилученої риби поступають на рахунок органу рибоохорони. При оформленні вилученого майна та риби органи рибоохорони керуються Інструкцією щодо здійснення провадження в органах рибоохорони по справах про адміністративні правопорушення, затвердженою наказом Міністерства аграрної політики України від 15.03.2002 № 89:

Інструкція щодо здійснення провадження в органах рибоохорони по справах про адміністративні правопорушення

(витяг) 2. Оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення

2.10. Разом з протоколом (актом) заповнюється опис-оцінка знарядь лову, транспортних засобів, вилучених у порушника встановленої форми (додаток 3) та опис вилучених об'єктів лову (додаток 4).

Опис-оцінка знарядь лову, транспортних засобів, вилучених у порушника та опис вилучених об'єктів лову складаються у двох примірниках (для приєднання до протоколу і вручення порушнику), а при складанні протоколу у двох примірниках ці додатки складаються у трьох примірниках.

На зворотньому боці опису-оцінки знарядь лову, транспортних засобів, вилучених у порушника та опису вилучених об'єктів лову вміщено розписку про прийняття на зберігання вилучених знарядь лову, іншого майна та об'єктів лову, вилучених у порушника.

2.11. До протоколу, крім опису-оцінки і письмового пояснення порушника, якщо таке є, додається приймальний акт (додаток 5) на вилучені у порушника знаряддя лову, транспортні засоби або інше майно, що свідчить про здачу їх на склад, а також квитанція на здану рибу, інші водні живі ресурси із зазначенням їх видового складу, кількості, ваги і вартості із урахуванням ПДВ.

3. Порядок вилучення у порушників знарядь лову, інших предметів; транспортних засобів, риби, інших водних живих ресурсів (далі - риба) і попередня оцінка вилученого майна

3.6. Об'єкти лову (добування), вилучені у порушників, здаються юридичним або фізичним особам, які займаються, промисловим ловом (добуванням) риби або торговим організаціям за цінами можливої реалізації. У здавальній накладній (квитанції) вказується: загальна вага риби, кількість риби цінних видів (у штуках), ціна і сума ПДВ.

3.7. У випадку, коли порушниками є рибодобувні організації (юридичні особи), вартість незаконно добутої риби обчислюється за діючими роздрібними цінами і списується з розрахункових рахунків цих юридичних осіб (без фактичного вилучення незаконно добутого) із зарахуванням суми вартості на рахунки органів рибоохорони. Незаконний улов до плану вилову цих осіб не зараховується, але включається у рахунок використання ними лімітів, встановлених для даних промислових об'єктів. Збитки, заподіяні водним живим ресурсам в результаті порушення з боку рибодобувних організацій, інших користувачів водних живих ресурсів (далі - користувачі), обчислюються за відповідною методикою. Плавучі, транспортні засоби і дозволені знаряддя лову, що належать користувачам, не вилучаються, за винятком забороненого періоду на лов риби або здійснення лову в забороненому місці.

3.8. Риба, непридатна до здачі, знищується за актом довільної, форми, що підписується особами, які брали участь у виявленні порушення, та представником санітарно-епідеміологічної служби. Акт затверджується керівником інспекції рибоохорони.

У випадках, коли рибу неможливо здати у зв'язку з віддаленістю місця, де її можна здати, загрози її псування, відсутності транспорту, а також при незначному розмірі вилученого улову (в межах добової норми вилову, встановленої Правилами любительського і спортивного рибальства), вона може бути залишена порушникові з наступним стягненням з нього її вартості та заподіяної шкоди, при цьому у пункті 6 протоколу вказується кількість, видовий склад, вага залишених порушнику об'єктів добування і причини повернення.

3.9. Дозволені для любительського і спортивного рибальства знаряддя лову, що знаходяться у порушника, можуть не вилучатись або вилучаються до завершення розгляду справи за вчинене правопорушення.

Рішення щодо необхідності їх вилучення приймається особою, яка склала протокол.

3.10. Заборонені знаряддя лову у порушника вилучаються і здаються на склад інспекції рибоохорони. Допускається тимчасове знаходження вилучених знарядь лову в місцях, визначених інспектором рибоохорони, з обов'язковою наступною доставкою їх на склад інспекції рибоохорони.

3.11. Забороняється знищення знарядь лову, інших речей, причетних до скоєння порушення, вилучених у порушника, якщо матеріали про порушення підлягають направленню в органи дізнання. У таких випадках при порушенні кримінальної справи вилучені предмети направляються в органи дізнання разом з відповідними матеріалами для приєднання до кримінальної справи як речові докази.

3.14. Попередню оцінку вилученого у порушників майна здійснює особа, яка склала протокол.

Оцінка проводиться за існуючими цінами на аналогічні промислові товари. При оцінці враховується відсоток їх зносу.

Предмети, що мають знос понад 50%, оцінюються за цінами можливої реалізації.

Оцінка знарядь лову кустарного виготовлення проводиться за цінами, встановленими на аналогічні товари промислового виготовлення.

Заборонені знаряддя лову кустарного виробництва, що не мають аналога промислового виробництва, оцінці не підлягають. Ці знаряддя лову вносяться в опис-оцінку, а в графі «стан майна і відсоток придатності» вказується «заборонене, кустарного виробництва».

7. Порядок обліку правопорушень, знарядь лову, транспортних засобів, риби, інших водних живих ресурсів, вилучених у порушників, реалізації і списання майна

7.1. Адміністративні правопорушення реєструються у книзі реєстрації порушень правил рибальства та охорони водних живих ресурсів, де фіксується їх проходження, а також ведеться облік вилучених у порушників транспортних засобів, інших предметів, знарядь лову, риби, інших водних живих ресурсів (додаток 9).

7.2. Знаряддя лову, транспортні засоби, вилучені у порушників або залишені ними на місці вчинення порушення, здаються на склад інспекції рибоохорони за приймальними актами у промитому і просушеному вигляді, а у випадках, коли доставка їх на склад утруднена, передаються на тимчасове зберігання в інші місця.

7.3. При прийманні на склад знарядь лову, транспортних засобів комірник або особа, яка відає зберіганням матеріальних цінностей, складає приймальний акт (додаток 5) у 2-х примірниках з докладним описом прийнятого на зберігання майна. Перший примірник приймального акта додається до протоколу (акта), а другий зберігається у комірника.

Знаряддя лову, прийняті на зберігання, повинні мати бірку із зазначенням на ній номера приймального акта, реєстраційного номера по книзі обліку порушень і номера протоколу (акта), дати надходження, назви і кількості знарядь лову.

7.4. З особами, відповідальними за зберігання матеріальних цінностей, укладається договір про повну матеріальну відповідальність.

7.5. Задача вилучених знарядь лову, транспортних засобів на тимчасове зберігання в інші місця (не на склад інспекції) оформляється одержанням від організації або особи, які прийняли ці цінності, розписки про відповідальне збереження.

7.6. Вилучені знаряддя лову, транспортні засоби зберігаються на складах органів рибоохорони або в інших місцях на розсуд цих органів до вирішення питання про відповідальність порушника.

7.7. Заборонені знаряддя лову порушникам не повертаються, а реалізуються рибогосподарським або іншим організаціям для використання при виготовленні дозволених знарядь лову або знищуються у випадку неможливого використання їх з іншою метою. Знищення вилучених у порушників заборонених знарядь лову, іншого майна, що зберігається в інспекціях рибоохорони, проводиться не рідше одного разу на півріччя за актом комісії у складі представника рибоохорони, державної виконавчої служби (по адміністративних та кримінальних справах), податкової адміністрації і фінансового відділу (управління) органу виконавчої влади за місцем дислокації інспекції. Акт затверджується начальником управління (інспекції) рибоохорони, на зберіганні якого знаходилось майно, що знищується.

7.8. Повернення порушнику вилучених у нього дозволених знарядь лову і транспортних засобів проводиться у порядку виконання постанови по справі і оформляється витратною накладною при пред'явленні порушником копії опису-оцінки.

Опис-оцінка і витратна накладна передаються в групу обліку інспекції, а другий примірник витратної накладної залишається у комірника або особи, яка виконує його функції.

7.9. Реалізація вилучених дозволених знарядь лову проводиться у встановленому законодавством порядку.

7.10. Знаряддя лову і транспортні засоби, вилучені при безособових порушеннях, коли порушника не встановлено, оформляються як безхазайне майно.

7.11. Вилучені при безособових порушеннях дозволени для любительського і спортивного рибальства знаряддя лову і транспортні засоби зберігаються на складах інспекцій рибоохорони протягом року (гумові човни - 6 місяців) з дня надходження на склад, після чого реалізуються у встановленому законодавством порядку.

У ході рибоохоронного рейду бувають випадки, коли з водойми виймаються знаряддя лову з уловом або на береговій смузі чи у місцях торгівлі інспектори виявляють рибу, знаряддя лову, транспортні засоби та інші предмети власників яких встановити не можливо. При виявленні безособових порушень, коли порушника не встановлено, у разі вилучення інспекторами рибоохорони риби та інших в.ж.р., знарядь лову і транспортних

засобів, виявлене майно оформляють як безхазяйне - актом виявлення та вилучення безхазяйного майна, описами-оцінками. При складанні акту виявлення та вилучення безхазяйного майна та здаванні на склад, органи рибоохорони керуються Інструкцією щодо здійснення провадження в органах рибоохорони по справах про адміністративні правопорушення, затвердженою наказом Міністерства аграрної політики України від 15.03.2002 № 89:

Інструкція щодо здійснення провадження в органах рибоохорони по справах про адміністративні правопорушення

(витяг)

2. Оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення

2.5. У випадках виявлення порушень правил рибальства за відсутності самого порушника (безхазяйні справи) складається акт виявлення та вилучення безхазяйного майна (далі - акт) (додаток 2).

2.7. При складанні протоколу (акта) слід чітко і ясно записувати відповіді на всі питання, що є у ньому, звертаючи особливу увагу на точність і повноту викладення складу порушення; необхідно описати індивідуальні, характерні прикмети вилучених знарядь лову (розмір, колір, матеріал, вічко), вид і стан транспортного засобу, його заводський та реєстраційний номер, рік виготовлення.

2.8. Протокол (акт) підписується особою, яка його склала, порушниками, особами, які брали участь у виявленні порушення, і свідками, якщо вони є.

2.10. Разом з протоколом (актом) заповнюється опис-оцінка знарядь лову, транспортних засобів, вилучених у порушника встановленої форми (додаток 3) та опис вилучених об'єктів лову (додаток 4).

3. Порядок вилучення у порушників знарядь лову, інших предметів; транспортних засобів, риби, інших водних живих ресурсів (далі - риба) і попередня оцінка вилученого майна

3.14. Попередню оцінку вилученого у порушників майна здійснює особа, яка склала протокол.

Оцінка проводиться за існуючими цінами на аналогічні промислові товари. При оцінці враховується відсоток їх зносу.

Предмети, що мають знос понад 50%, оцінюються за цінами можливої реалізації.

Оцінка знарядь лову кустарного виготовлення проводиться за цінами, встановленими на аналогічні товари промислового виготовлення.

Заборонені знаряддя лову кустарного виробництва, що не мають аналога промислового виробництва, оцінці не підлягають. Ці знаряддя лову

вносяться в опис-оцінку, а в графі "Стан майна і відсоток придатності" вказується

"заборонене, кустарного виробництва.

7. Порядок обліку правопорушень, знарядь лову, транспортних засобів, риби, інших водних живих ресурсів, вилучених у порушників, реалізації і списання майна

7.1. Адміністративні правопорушення реєструються у книзі реєстрації порушень правил рибальства та охорони водних живих ресурсів, де фіксується їх проходження, а також ведеться облік вилучених у порушників транспортних засобів, інших предметів, знарядь лову, риби, інших водних живих ресурсів (додаток 9).

7.2. Знаряддя лову, транспортні засоби, вилучені у порушників або залишені ними на місці вчинення порушення, здаються на склад інспекції рибоохорони за приймальними актами у промитому і просушеному вигляді, а у випадках, коли доставка їх на склад утруднена, передаються на тимчасове зберігання в інші місця.

7.3. При прийманні на склад знарядь лову, транспортних засобів комірник або особа, яка відає зберіганням матеріальних цінностей, складає приймальний акт (додаток 5) у 2-х примірниках з докладним описом прийнятого на зберігання майна. Перший примірник приймального акта додається до протоколу (акта), а другий зберігається у комірника.

Знаряддя лову, прийняті на зберігання, повинні мати бирку із зазначенням на ній номера приймального акта, реєстраційного номера по книзі обліку порушень і номера протоколу (акта), дати надходження, назви і кількості знарядь лову.

7.4. З особами, відповідальними за зберігання матеріальних цінностей, укладається договір про повну матеріальну відповідальність.

7.5. Здача вилучених знарядь лову, транспортних засобів на тимчасове зберігання в інші місця (не на склад інспекції) оформляється одержанням від організації або особи, які прийняли ці цінності, розписки про відповідальне збереження.

7.6. Вилучені знаряддя лову, транспортні засоби зберігаються на складах органів рибоохорони або в інших місцях на розсуд цих органів до вирішення питання про відповідальність порушника.

7.7. Заборонені знаряддя лову порушникам не повертаються, а реалізуються рибогосподарським або іншим організаціям для використання при виготовленні дозволених знарядь лову або знищуються у випадку неможливого використання їх з іншою метою. Знищення вилучених у порушників заборонених знарядь лову, іншого майна, що зберігається в інспекціях рибоохорони, проводиться не рідше одного разу на півріччя за актом комісії у складі представника рибоохорони, державної виконавчої служби (по адміністративних та кримінальних справах), податкової

адміністрації і фінансового відділу (управління) органу виконавчої влади за місцем дислокації інспекції. Акт затверджується начальником управління (інспекції) рибоохорони, на зберіганні якого знаходилось майно, що знищується.

7.8. Повернення порушнику вилучених у нього дозволених знарядь лову і транспортних засобів проводиться у порядку виконання постанови по справі і оформляється витратною накладною (додаток 6) при пред'явленні порушником копії опису-оцінки (додаток 3).

Опис-оцінка і витратна накладна передаються в групу обліку інспекції, а другий примірник витратної накладної залишається у комірника або особи, яка виконує його функції.

7.9. Реалізація вилучених дозволених знарядь лову проводиться у встановленому законодавством порядку.

7.10. Знаряддя лову і транспортні засоби, вилучені при безособових порушеннях, коли порушника не встановлено, оформляються як безхазяйне майно.

7.11. Вилучені при безособових порушеннях дозволени для любительського і спортивного рибальства знаряддя лову і транспортні засоби зберігаються на складах інспекцій рибоохорони протягом року (гумові човни - 6 місяців) з дня надходження на склад, після чого реалізуються у встановленому законодавством порядку.

7.13. Керівники інспекцій рибоохорони зберігають всі первинні документи надходження, вибуття і реалізації вилучених знарядь лову, транспортних засобів, риби, інших водних живих, ресурсів, ведуть облік бланків протоколів (актів), несуть відповідальність за стан зберігання і обліку матеріальних цінностей і зобов'язані періодично проводити перевірки та інвентаризації вилучених знарядь лову, транспортних засобів, а також розрахунків з організаціями за реалізовану рибу та майно.

Річна інвентаризація проводиться щороку за станом на 1 жовтня.

7.17. Строк зберігання адміністративних справ - 3 роки. Знищення закритих адміністративних справ після закінчення строку зберігання проводиться за вказівкою керівника управління або інспекції і оформлюється відповідним актом.

У безхазяйному акті обов'язково зазначаються:

Назва управління дежрибоохорони;

Дата і місце його складання (число, місяць і рік складання протоколу, найменування населеного пункту або район акваторії, де його складено);

1. Посада, прізвище, ім'я, по батькові посадової особи, яка виявила безособове порушення та склала акт виявлення та вилучення безхазяйного майна;

2. Посада, прізвище, ім'я, по батькові членів рибоохоронної рейдової групи, що приймали участь у складанні акту виявлення та вилучення безхазяйного майна;

3. Прізвища, імена та по батькові, адреси проживання свідків, якщо вони є;

4. При складанні безхазяйного акту слід чітко та розбірливо викладати всі відомості про причини виявлення, місце, час, перелік і опис виявленого та вилученого майна: знарядь лову, транспортних засобів, водних живих ресурсів та інше;

5. Підписи, прізвища та ініціали:

- особи, яка склала акт;
- осіб, що приймали участь у складанні акту;
- свідків виявлення та вилучення безхазяйного майна;

МОДУЛЬ 5

Виявлення адміністративних правопорушень та організація рибоохоронного рейду

ТЕМА 15. *Перевірка журналів обліку риби та інших водних живих ресурсів (2 год)*

Мета: Надати практичні навички з перевірки журналів обліку вилучених риби та інших водних живих ресурсів (промислових журналів) при здійсненні контролю за веденням промислу користувачами водних живих ресурсів та при проведенні рибоохоронного рейду.

Завдання: Дати описову відповідь:

- Зміст титульної сторінки промислового журналу.
- Коли саме заповнюються 4, 5, 6 графи промислового журналу?
- Чим регламентується ведення промислового журналу?
- Хто веде журнал при проведенні дослідних ловів?
- В яких випадках заповнюється графа 8 промислового журналу?
- Що повинна містити графа 11 промислового журналу?
- Які Ви знаєте види ловів при яких необхідно вести журнал обліку вилучених риби та інших водних живих ресурсів ?
- Де та коли ведеться промисловий журнал?
- Що таке промисловий журнал ?
- Назвіть відомі Вам промислові операції.

Інструкція про порядок спеціального використання риби та інших водних живих ресурсів (витяг)

Порядок ведення промислового журналу

7.1. Промисловий журнал є основним документом з обліку обсягів вилучених риби та інших водних живих ресурсів.

7.2. Відповідальним за правильне і своєчасне ведення промислового журналу при здійсненні промислового лову є рибалка, відповідальний за лов у виробничому підрозділі користувача, а при здійсненні дослідного лову зазначений журнал зобов'язаний вести представник юридичної особи, відповідальний за його проведення.

7.3. Сторінки журналу повинні бути пронумеровані, прошнуровані і скріплені підписами, печатками користувача та органу рибоохорони.

7.4. Усі записи в журналі виконуються акуратно, розбірливо, пастою або чорнилом. У разі неточності в записах весь горизонтальний рядок закреслюється двома прямими лініями і записи поновлюються в наступному рядку.

7.5. На титульній сторінці журналу записуються його повна назва, порядковий номер, дата початку ведення журналу, назва користувача, назва та номер структурного підрозділу користувача або співвиконавця, тип, назва, номер, порт приписки судна.

7.6. Журнал ведеться тільки в період здійснення операцій, пов'язаних з вилученням риби та інших водних живих ресурсів :

- для суден, що підлягають нагляду класифікаційного товариства, – щоденно на місці лову на кожному судні безпосередньо;
- для суден, що не підлягають нагляду класифікаційного товариства, – на місці базування (рибстані).

7.7. У графі 1 записуються число, місяць, рік, час (година) виходу на лов :

- для суден, що підлягають нагляду класифікаційного товариства, – щоденно на промислі з початку кожної промислової операції;
- для суден, що не підлягають нагляду класифікаційного товариства, – безпосередньо перед кожним виходом на промисел на рибогосподарському водному об'єкті.

7.8. У графі 2 записуються назва рибогосподарського водного об'єкта або його частини, місце здійснення лову (номер квадрата, координати) :

- для суден, що підлягають нагляду класифікаційного товариства, – щоденно на промислі з початку кожної промислової операції;
- для суден, що не підлягають нагляду класифікаційного товариства, – безпосередньо перед кожним виходом на промисел на рибогосподарському водному об'єкті.

7.9. У графі 3 записуються: - вид лову (промисловий, дослідноконструкторський, контрольний, меліоративний, науково-дослідний, науково-промисловий лов);

- вид промислової операції (траління, закидання, притонення кошільних, кільцевих, закидних неводів, дифонів, постановка пасток, зябрових сіток, ставних неводів, наживних крючків та інших знарядь лову);
- тривалість лову при тралінні, закиданні, притоненні кошільних, кільцевих, закидних неводів, дифонів і інших – дата і час початку та

закінчення промислової операції, при перебуванні на лову пасток зябрових сіток, інших знарядь лову – дата і час початку та закінчення промислової операції.

Зазначена графа заповнюється:

- для суден, що підлягають нагляду класифікаційного товариства, – щоденно на промислі з початку кожної промислової операції;
- для суден, що не підлягають нагляду класифікаційного товариства, – безпосередньо перед кожним виходом на промисел у рибогосподарському водному об'єкті, а дата і час - безпосередньо на пункті базування (рибстані) після закінчення даної промислової операції.

7.10. У графах 4, 5, 6 записуються назва та параметри знарядь лову, які перебувають на лову (довжина, висота, розмір вічка), їх кількість:

- для суден, що підлягають нагляду класифікаційного товариства, – щоденно на промислі з початку кожної промислової операції;
- для суден, що не підлягають нагляду класифікаційного товариства, – безпосередньо перед початком виходу на промисел на рибогосподарському водному об'єкті.

7.11. У графі 7 записуються назви видів риби та інших вилучених водних живих ресурсів:

- для суден, що підлягають нагляду класифікаційного товариства, – щоденно на промислі після закінчення технологічної операції із сортування риби за видами у відповідності до технологічних інструкцій та ДСТУ;
- для суден, що не підлягають нагляду класифікаційного товариства, – на пункті базування (рибстані) після сортування та здавання риби та інших водних живих ресурсів у відповідності до технологічних інструкцій.

7.12. У графі 8 записується літерами кількість вилучених особин осетрових риб, камбали-калкани, інших видів риб та водних живих ресурсів, визначених Укрдержрибгоспом.

7.13. У графі 9 записують дату, час (годин) та місце здачі улову після здавання його на РПП.

7.14. У графі 10 записується літерами кількість риби та інших водних живих ресурсів за видами і вагою, зданих на РПП (під час здавання рибопродукції вказується згідно з нормативами розрахункова вага вилучених видів риби та інших водних живих ресурсів) та списаних до акта (за його наявності):

- для суден, що підлягають нагляду класифікаційного товариства з приймальним пунктом на борту судна, – на промислі після повного завершення технологічного процесу конкретної промислової операції у відповідності до технологічних інструкцій і ДСТУ;
- для суден, що не підлягають нагляду класифікаційного товариства з береговим РПП, і для суден, що не підлягають нагляду класифікаційного товариства, – на пункті базування (рибстані) після здавання

риби та інших водних живих ресурсів у відповідності до технологічних інструкцій і ДСТУ.

7.15. У графі 11 записуються номер квитанції і номер акта про списання риби та інших водних живих ресурсів (за його наявності) :

- для суден, що підлягають нагляду класифікаційного товариства з рибоприймальним пунктом на борту судна, – на промислі після повного завершення технологічного процесу конкретної промислової операції у відповідності до технологічної інструкції і ДСТУ;

- для суден, що не підлягають нагляду класифікаційного товариства з береговим РПП, і для суден, що не підлягають нагляду класифікаційного товариства, – на пункті базування (рибстані) після здавання риби та інших водних живих ресурсів у відповідності до технологічної інструкції і ДСТУ.

7.16. У графі 12 після відповідного оформлення журналу ставить підпис рибалка, відповідальний за лов у виробничому підрозділі користувача, а при здійсненні дослідного лову - особа, відповідальна за його проведення.

ТЕМА 16. Перевірка промислового лову. Перевірка науково-дослідного та контрольного ловів (2 год)

Мета: Надати практичні навички здійснювати та оформлять перевірки проведення промислових та науково-промислових ловів, визначати законність їх проведення, складати відповідні акти перевірки з визначенням відсотку прилову молоді, під час проведення рибоохоронних рейдів. Надати практичні навички здійснювати та оформлять перевірки проведення науково-дослідного та контрольного лову, перевіряти дотримання програми робіт та їх графіки, визначати законність їх проведення, складати відповідні акти перевірки під час проведення рибоохоронних рейдів.

Завдання: Дати описову відповідь:

- Що таке промислове рибальство?
- Чим відрізняються між собою промисловий та науково-промисловий лов?
- Назвіть перелік нормативних документів, вимоги яких необхідно дотримуватися при проведенні промислового лову.
- Які документи повинні знаходитись у відповідального за лов на промислі?
- Яку інформацію повинна містити титульна сторінка журналу обліку виловлених риби та інших водних живих ресурсів?
- Хто повинен вести промисловий журнал?
- Які дії повинна виконати особа відповідальна за лов у разі допущення неточностей в записах при веденні журналу обліку виловлених риби та інших водних живих ресурсів?
- Як визначається промислова міра риб та ракоподібних?

- Яку кількість екземплярів риби необхідно відібрати з улову для складання розмірного ряду ?
- Яка промислова міра судака, ляща, сазана, тарані та сома ?
- Який максимально допустимий прилов особин непромислового розміру катрана, піленгаса та калкана при проведенні спеціалізованого промислу сітками?
- Який максимально допустимий прилов особин непромислового розміру бичка та мерлана при проведенні неспеціалізованого промислу ?
- Що таке науково – дослідна установа?
- Дайте визначення терміну «науково-дослідний лов».
- Який зміст повинна містити Програма проведення науково – дослідних або контрольних ловів?
- Згідно якого нормативного документа обов'язковою умовою для проведення науково – дослідних ловів є «Програма робіт»?
- Ким затверджується Програма проведення науково – дослідних ?
- Що обумовлює розділ Програми проведення науково – дослідних ловів «зміст та методика»?
- Назвіть перелік документів необхідних для здійснення науково – дослідного лову.
- Приведіть зміст журналу аналізу контрольних ловів.
- Де саме повинні проводитися збір та обробка біологічного матеріалу ?
- Які біологічні показники проаналізованої риби повинен містити біологічний журнал ?
- Хто повинен бути присутнім при складанні акту на списання непридатної в наслідок досліджень риби?
- Назвіть зобов'язання особи відповідальної за проведення науково – дослідних ловів.
- Яку інформацію містять графіки науково – дослідних ловів?
- Яка особливість реєстрації дозволів на проведення науково – дослідних ловів на акваторії природно-заповідного фонду?
-

У ході рибоохоронного рейду, згідно плану-наказу інспекторами рибоохорони проводиться перевірка промислового лову, який здійснюється на контрольованій рейдової групі акваторії.

Основними документами, які регламентують порядок спеціального використання риби та інших водних живих ресурсів та визначають порядок здійснення та регулювання промислового рибальства є «Інструкція про порядок спеціального використання риби та інших водних живих ресурсів» та «Правила промислового рибальства у басейні Чорного моря»

Інструкція розроблена у відповідності до Законів України «Про тваринний світ», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про виключну (морську) економічну зону України», «Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них», «Про ліцензування певних видів господарської діяльності», «Про природно-заповідний фонд України», постанов Кабінету Міністрів України від 10.08.92 № 459 «Про порядок видачі дозволів на спеціальне використання природних ресурсів і встановлення лімітів використання ресурсів загальнодержавного значення» (із змінами), від 20.11.2000 № 1719 «Про запровадження ліцензії єдиного зразка для певних видів господарської діяльності».

Інструкція визначає порядок спеціального використання риби та інших водних живих ресурсів загальнодержавного значення (крім видів, які занесені до Червоної книги України) підприємствами, установами, організаціями незалежно від форм власності, громадянами України, іноземцями й особами без громадянства (далі – користувачі) у рибогосподарських водних об'єктах, у тому числі внутрішніх морських водах і територіальному морі, виключній (морській) економічній зоні та на континентальному шельфі України.

Правила розроблені відповідно до закону України «Про тваринний світ» (3041-12) та постанови Кабінету Міністрів України від 28 вересня 1996 р. № 1192 (1192-96-п0 «Про затвердження Тимчасового порядку ведення рибного господарства і здійснення рибальства».

Правила визначають порядок здійснення та регулювання промислового рибальства (крім любительського та спортивного рибальства у рибогосподарських водних об'єктах загального користування), який є обов'язковим для суб'єктів рибного господарства – підприємств, організацій (незалежно від форм власності), громадян України, осіб без громадянства (користувачі), які здійснюють промислове рибальство, а також для уповноважених органів, які забезпечують охорону, відтворення та збереження середовища існування водних живих ресурсів у басейні Чорного моря в межах територіальних вод, виключної (морської) економічної зони і на континентальному шельфі України із затоками, бухтами, лиманами, річками, естуаріями тощо.

Промислове рибальство - вид спеціального використання риби та інших водних живих ресурсів, які перебувають у стані природної волі, шляхом їх вилучення (вилову, добування, збирання) із природного або штучного середовища з метою задоволення потреб населення і народного господарства.

Промисел риби та інших водних живих ресурсів - вид спеціального використання риби та інших водних живих ресурсів для виробництва харчової, технічної, кормової, медичної та інших видів продукції.

При проведенні промислового лову дозволяється вилучення риби та інших водних живих ресурсів з дотриманням ліцензійних умов, правил, режимів рибальства, що діють на рибогосподарському водному об'єкті, де

здійснюється промисел, Інструкції про порядок спеціального використання риби та інших водних живих ресурсів за наявності в рибалки, відповідального за лов у виробничому підрозділі користувача, талона, який реєструється органом рибоохорони, промислового журналу, биркованих знарядь лову, а в рибалок, які здійснюють лов у складі зазначеного підрозділу - посвідчення рибалки, яке видає користувач, за винятком екіпажів риболовних суден, піднаглядних кваліфікаційному товариству.

Проведення промислового лову без відповідального за його проведення (який визначається наказом користувача) забороняється.

Рибалка, відповідальний за вилучення риби та інших водних живих ресурсів у виробничому підрозділі користувача зобов'язана:

Виконувати вимоги ліцензійних умов, правил, режимів рибальства.

Забезпечувати належне ведення промислового журналу, облік, зберігання, транспортування, а також здавання вилученої риби та інших водних живих ресурсів на свої приймальні пункти або приймальні пункти інших користувачів, з якими укладені договори на приймання риби та інших водних живих ресурсів.

Улов риби та інших водних живих ресурсів оприбутковується на рибоприймальному судні або здається на рибоприймальний пункт чи рибопереробне судно та оформляється квитанцією. Особа, яка приймає улов, зобов'язана зареєструвати квитанцію в журналі обліку прийнятої риби та інших водних живих ресурсів та видати перший примірник квитанції рибалці, який здав улов.

Тобто для визначення законності проведення промислового лову у осіб відповідальних за вилучення водних живих ресурсів перевіряється наступне:

- наявність талону (дозволу) на право ведення промислового або науковопромислового лову;

- відповідність знарядь лову зазначених у талоні (тип, крок вічка, кількість)

- наявність прикрєплених до знарядь лову бирок маркування, відповідність їх номерам зазначеним у талоні (дозволі);

- наявність у кожного члена рибодобувного підрозділу посвідчення рибалки, виданого користувачем в.ж.р.;

- промисловий журнал – документ з обліку обсягів вилучених риби та інших водних живих ресурсів, основними вимогами до якого є:

1. Відповідальним за правильне і своєчасне ведення промислового журналу при здійсненні промислового лову є рибалка, відповідальний за лов у виробничому підрозділі користувача, сторінки журналу повинні бути пронумеровані, прошнуровані і скріплені підписами, печатками користувача та органу рибоохорони.

2. Усі записи в журналі виконуються акуратно, розбірливо, пастою або чорнилком. У разі неточності в записах весь горизонтальний рядок

закреслюється двома прямими лініями і записи поновлюються в наступному рядку.

3. На титульній сторінці журналу записуються його повна назва, порядковий номер, дата початку ведення журналу, назва користувача, назва та номер структурного підрозділу користувача або співвиконавця, тип, назва, номер, порт приписки судна.

4. Журнал ведеться тільки в період здійснення операцій, пов'язаних з вилученням риби та інших водних живих ресурсів:

- для суден, що підлягають нагляду класифікаційного товариства, – щоденно на місці лову на кожному судні безпосередньо;

- для суден, що не підлягають нагляду класифікаційного товариства, – на місці базування (рибстані).

Після перевірки вищезазначеного необхідно проаналізувати улов – визначити та зафіксувати його видовий склад (усього шт./кг); відібрати проби для складання розмірного ряду кожного виду (у пробі шт./кг) – при великому улові це зазвичай 50 екземплярів кожного виду, при не великому переміряється весь улов; скласти розмірний ряд кожного виду та визначити кількість молоді (з них молоді шт./кг) для визначення процентного відношення її в улові.

Промисловий розмір риби визначається у свіжому вигляді виміром від вершини рила (при закритому роті) до початку середніх променів хвостового плавника. Визначення частки риби непромислового розміру проводиться шляхом взяття проби з різних місць лову; визначення цієї частки візуально забороняється.

Промислова міра мідій визначається виміром по найбільшій довжині черепашки, рака прісноводного і креветки – по відстані від середини ока до кінця хвостової пластинки.

Значення промислового розміру для водних живих ресурсів

Хамса	6,5	Бичок	11	Севрюга	100
Рибець	22	Кефаль	20	Лин	20
Ставрида	10	Карась срібний	15	Оселедець	17
Судак	38	Піленгас	38	Щука	32
Барабуля	8,5	Чехоня	24	Пузанок	11
Лящ	30	Калкан	35	Форель озерна	32
Скумбрія	15	Вусач	30	Форель струм.	19
Тараня	18	Глоса	15	Сом	60
Шпрот	6	Підуст	25	Товстолобик	40
Сазан	32	Катран	85	Білий амур	45
Мерланг	12	Білизна	40	Рак	10
Головень	28	Осетер	110	Мідія	5

Креветка	3,5	В'язь	24
----------	-----	-------	----

Максимально допустимий прилов особин непромислового розміру Виловлена знаряддями лову риба та інші водні живі ресурси у випадку невідповідності їх нормам прилову, встановлених Правилами рибальства, особин непромислового розміру підлягають випуску у водний об'єкт в живому вигляді (заснула риба, інші водні живі ресурси оприбутковуються відповідним актом та відповідним записом у промислового журналі).

При перевищенні допустимого прилову особин непромислового розміру в уловах нестационарних знарядь у Чорному морі потрібно змінити місце лову не менш ніж на:

- 2 милі – для тралів;
- 1 милю для кошільних і кільцевих неводів, волокуш, сіток, ярусів, драг;
- 0,5 милі – для конусних і накидних сіток, підйомних пасток або змінити глибину лову не менше ніж на 20 м.

При підвищеному прилові особин непромислового розміру в будь-якому районі державні органи рибоохорони за погодженням з науковими рибогосподарськими організаціями приймають рішення про заборону промислу або заміну в даному районі знарядь лову іншими, з більшим кроком вічка. Терміни закінчення заборон визначаються за результатами роботи контрольних знарядь лову.

Дозволяється ведення неспеціалізованого промислу, коли прилов особин непромислового розміру не перевищує:

- знаряддями лову з кроком вічка 20 мм і більше в морі – 20 %, а в лиманах і внутрішніх водних об'єктах – 8 % від кількості загального улову;
- знаряддями лову з кроком вічка менше 20 мм: азовської хамси, мерланга – 20 %, бичка, барабулі, ставриди, шпрота – 8 %, інших риб – 2 % від маси загального улову.

Дозволяється ведення спеціалізованого промислу об'єктів, коли кількість особин непромислового розміру в улові за кількістю не перевищує:

- бичка, ставриди, барабулі, азово – чорноморських кефалей, піленгаса – 20 %;
- катрана – 15 %;
- оселедця, пузанка і глоси – 8 %;
- калкана сітками – 5 %, наживними гачками – 20 %;
- азовської хамси – 40 %;
- скумбрії, шпрота і мерланга – 30 %;
- мідій драгами – 25 %;
- креветки – 8 %;

При добуванні мідій скребачками, сачками, щипцями і збиранні їх руками – прилов не допускається.

Прилов маломірного рака та ікр'яних самиць не дозволяється.

У ході рибоохоронного рейду, згідно плану-наказу інспекторами рибоохорони проводиться перевірка науково-дослідного або контрольного лову, який здійснюється на контрольованій рейдової групі акваторії.

Видова різноманітність та специфіка риб, а також особливості рибогосподарського фонду водойм України вимагають застосування різних методів досліджень.

Основним *завданням* проведення *контрольних ловів є оцінка запасів та прогнозування уловів*. На рибогосподарських водних об'єктах України дослідження проводилися різними установами та організаціями, які в минулому могли мати різні підходи до вирішення одних і тих же завдань, що перешкоджало порівнянню результатів, а іноді призводило до різних висновків про стан запасів риб. В зв'язку з цим, виникла необхідність в уніфікації рибогосподарських досліджень, методичних вказівок зі збору і обробки іхтіологічних та гідробіологічних матеріалів, які представлені у цьому методичному посібнику.

Загальним *завданням* проведення *науково-дослідних ловів є регуляторний збір іхтіологічних* даних з метою вивчення біології, розповсюдження та динаміки чисельності промислових концентрацій які були об'єднані загальними біологічними обґрунтуваннями і закономірностями, а також експериментальні роботи пов'язані з вивченням можливості застосування нових знарядь лову.

Контрольний лов – вилучення риби та інших водних живих ресурсів для контролю кількісного або якісного складу популяції з метою регулювання їх промислу, з'ясування ветеринарно-санітарного, іхтіопатологічного (епідеміологічного) стану тощо.

Науково – дослідний лов - вилучення риби та інших водних живих ресурсів, яке здійснюється для наукових потреб.

Контрольні та науково-дослідні лови проводяться переважно науководослідними установами – це юридична особа незалежно від форми власності, що створена в установленому законодавством порядку, для якої наукова або науковотехнічна діяльність є основною і становить понад 70 відсотків загального річного обсягу виконаних робіт. Для проведення контрольних ловів та виконання науково – дослідних робіт, наукові установи зазвичай залучають користувачів водних живих ресурсів – співвиконавців робіт.

Згідно «Інструкції про порядок спеціального використання риби та інших водних живих ресурсів» обов'язковою умовою для отримання дозволу на право ведення даних робіт наукова установа повинна мати Програму дослідних робіт або контрольних ловів, погоджену органами рибоохорони та затверджену рішенням Науково-промислової ради Укрдержрибгоспу, а також під час проведення робіт чітко її дотримуватися.

Програма науково-дослідних робіт або контрольних ловів повинна *містити:*

обґрунтування робіт, мету проведення робіт, райони та строки робіт, знаряддя лову, зміст та методику робіт.

Зміст та методика робіт обумовлюють збір та обробку біологічного матеріалу по видам (періодичність відбору проб, кількість екземплярів у пробі, методика вимірів, інтервали варіаційних рядів, тощо) – це є обов'язковою умовою виконання робіт. Для збору та обробки матеріалу обладнують **контрольно – спостережні пункти** (КСП).

Для біологічного аналізу визначається:

- вид риби;
- довжина (від кінця рила до кінця лузкового покриву) і індивідуальна маса (загальна і без нутрощів);
- стать і стадія зрілості;
- маса статевих продуктів;
- коефіцієнт зрілості, який вираховується відношенням маси статевих продуктів до маси риби у відсотках
- ступінь наповнення кишечника і відкладення жиру на ньому.

Ступінь наповнення кишечника визначається за візуальною п'ятибальною шкалою: «пусто», «мало», «середньо», «багато», і «дуже багато», а відкладення в них жиру по шкалі, запропонованій М. Прозорською (1952):

Бал **0**. Жиру на кишечнику немає.

Бал **1**. Тонка шнуровидна смуга жиру розташована між другим і третім відділами кишечника.

Бал **2**. Неширока смуга досить щільного жиру між другим і третім відділами кишечника.

Бал **3**. Широка смуга жиру в середині між другим і третім відділами кишечника. В петлі між ними смуга розширюється.

Бал **4**. Кишечник майже повністю вкритий жиром за винятком маленького просвіту, де видно кишку.

Бал **5**. Весь кишечник залитий товстим шаром жиру. Немає ніяких просвітів.

Для визначення віку риби відбирають лузку і промені плавців. Їх вкладають в книжки для лузки, на обкладинці яких вказують вид риби, дату, місце лову. Для кожного виду повинні бути окремі книжки. В них фіксують порядковий номер, який повинен відповідати номеру у біологічному журналі, розмір, масу, стать і стадію зрілості статевих продуктів, місце відбору проби і дату.

Для визначення плодючості риб наважки ікри беруться в середній ділянці ястика при четвертій стадії зрілості. Ікра зважується на аптечних терезах, фіксується спиртом з 2% розчином формаліну.

При визначенні ступеню зрілості статевих продуктів риб, необхідно користуватися наступною схемою (Г.В.Никольский):

Стадія I. Статеві залози нерозвинуті, погано прилягають до порожнин тіла і являють собою довгі вузькі шнури або стрічки, по яких неможливо неозброєним оком визначити стать.

Стадія II. Статеві залози почали розвиватися. На шнурах утворюються видимі потовщення, в яких розпізнаються яєчники і сім'яники, що визначають стать.

Стадія III. Яєчники значно збільшені, заповнюють до 1/3 черевної порожнини і заповнені дрібними білуватими ікринками, що легко розрізняються неозброєним оком. Сім'яники мають більш розширену передню частину і звужуються назад.

Стадія IV. Яєчники дуже великі і заповнюють 1/3 черевної порожнини. Ікринки великі і прозорі, при натискуванні на черево легко витікають і відділяються по одинці. Сім'яники білого кольору позбавлені кровоносних судин.

Стадія V. Статеві продукти витікають при легкому поглажуванні черевця, об'єм гонад від початку ікрометання до його кінця швидко зменшується. Стадія короткочасна. Стадія VI. Вибій. Статеві продукти виметані.

Результати біологічних аналізів і спостережень заносяться в спеціальні журнали аналізу контрольних ловів. Далі надається бланк такого журналу:

Журнал аналізу контрольних ловів

Дата та умови лову	Вид риби	Стать і стадія зрілості	т	г	Довжина тіла, см
Місце лову					
Знаряддя лову та їх кількість					

Надається приклад примірника біологічного (іхтіологічного) журналу, яки обов'язково вести, виконуючи науково-дослідні лови:

Біологічний (іхтіологічний) журнал

№№ п/з	Дата і місце лову	Погода, t води, повітря	Знаряддя лову	Вид ВЖР	Довжина, см		Вага, гр.	Стать	Вага гонад, гр.	Стадія зрілості	Коеф. зрілості	Кіл-ть ікринок в 1 гр.	Плодючість, тис. шт..	Наповнення	Склад їжі	Коеф. вгодюваності	Накопичення жиру	Вік
					L	l												

Викладений вище матеріал дозволяє ретельно перевірити проведення науково- дослідного або контрольного лову, оскільки їх проведення без кваліфікованого збору біологічного матеріалу та достовірного оформлення його показників у вище прикладених журналах є незаконним.

Окрім дотримання та виконання Програми робіт у відповідальних за проведення науково – дослідних та контрольних ловів необхідно перевіряти наявність дозволу, талона, промислового журналу, а в рибалки, який здійснює лов у складі виробничого підрозділу користувача, у тому числі й за договорами про спільне проведення дослідних робіт, – посвідчення рибалки, яке видається користувачем або співвиконавцем.

Проведення контрольного або дослідного лову без відповідального за його проведення (який визначається наказом користувача) забороняється. Відповідальна особа за проведення контрольного або дослідного лову зобов'язана:

- забезпечувати належне ведення промислового журналу, облік, зберігання, транспортування, а також здавання вилученої риби та інших водних живих ресурсів на свої приймальні пункти або приймальні пункти інших користувачів, з якими укладені договори на приймання риби та інших водних живих ресурсів.

- рибу та інші водні живі ресурси, використані для досліджень і не придатні внаслідок цього для подальшого їх використання, списувати відповідним актом. Акт складає комісія у кількості трьох осіб, до складу якої входять представники науково-дослідної установи, користувачі (співвиконавці) та представники контрольних природоохоронних органів.

Знання вище викладеного матеріалу дозволяє здійснювати перевірку проведення науково – дослідного, контрольного лову та скласти відповідний акт перевірки.

ТЕМА 17. Організація контрольних ловів водних живих ресурсів іхтіологічною службою органів рибоохорони (2 год)

Мета: Навчитися оформлювати документацію, яка є необхідною для проведення контрольних ловів та безпосередньо при їх проведенні.

Завдання: Дати описову відповідь:

- Які документи повинен мати іхтіолог при здійсненні контрольного лову?
- Що повинно містити біологічне обґрунтування?
- Термін дії дозволу на право проведення контрольного лову.
- Порядок оформлення наказу-завдання на проведення контрольного лову.
- Для чого проводяться контрольні лови?
- Хто та коли здійснює погодження програми проведення контрольних ловів?
- Які документи повинен вести іхтіолог при здійсненні контрольного лову?
- Для чого існує КСП?
- Які документи подаються для погодження програми проведення контрольних ловів?
- Які документи подаються для отримання дозволу на право проведення контрольних ловів?

Інструкція про порядок проведення контрольних ловів - іхтіологічними службами територіальних підрозділів органів рибоохорони (далі - Інструкція) розроблена з метою удосконалення організації вивчення стану водних живих ресурсів у рибогосподарських водних об'єктах та підготовки обґрунтованих висновків і пропозицій щодо раціонального регулювання рибальства, відповідно до Закону України «Про тваринний світ», Тимчасового порядку ведення рибного господарства і здійснення рибальства, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 вересня 1996 року №1192, Інструкції про порядок спеціального використання водних живих ресурсів, затвердженої наказом Держкомрибгоспу України від 10.02.2000 № 34/13 та зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 25 лютого 2000 року за № 105/4327.

Інструкція визначає єдиний порядок проведення контрольних ловів водних живих ресурсів (крім видів, занесених до Червоної книги України) у рибогосподарських водних об'єктах іхтіологічними службами територіальних підрозділів органів рибоохорони.

Дозвіл на проведення контрольних ловів видає Головрибвод або відповідне басейнове управління рибоохорони.

ІНСТРУКЦІЯ

про порядок проведення контрольних ловів іхтіологічними службами територіальних підрозділів органів рибоохорони (витяг)

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Основні терміни, які використовуються в цій Інструкції:

Контрольний лов - це добування, збирання водних живих ресурсів (далі В.Ж.Р.), вилучення В.Ж.Р., для контролю видового, кількісного, якісного складу популяцій В.Ж.Р., з метою регулювання їх промислу, з'ясування ветеринарно-санітарного стану тощо у рибогосподарських водних об'єктах (надалі - контрольний лов). **Контрольно-спостережний пункт (КСП)** - це стаціонарний пункт, призначений для регулярного збору польових матеріалів по вивченню умов та ефективності відтворення, біологічного стану, складу популяцій основних промислових риб з метою оцінки сировинної бази та розробки рекомендацій рибогосподарського використання водойми.

2. ПОРЯДОК РОЗГЛЯДУ ТА ПОГОДЖЕННЯ ПРОГРАМ ДОСЛІДЖЕНЬ СТАНУ ВОДНИХ ЖИВИХ РЕСУРСІВ

2.1. Розгляд і погодження програм досліджень стану В.Ж.Р. здійснює Головрибвод у терміни до:

- **1 серпня** для підрозділів, які подають заявки на виділення квот на контрольні лови у рибогосподарських водних об'єктах усіх категорій, в яких встановлені ліміти на вилов В.Ж.Р.;

- **1 грудня** поточного року - для підрозділів, які здійснюють контрольні лови у водних об'єктах, у яких не встановлені ліміти вилову В.Ж.Р.

2.2. Для погодження програми досліджень територіальні підрозділи органів рибоохорони подають до Головрибводу наступні документи:

2.2.1. **План робіт**, затверджений начальником територіального підрозділу органів рибоохорони.

2.2.2. **Програму досліджень** стану В.Ж.Р., в якій необхідно висвітлити: загальні положення, мету досліджень, обґрунтування щодо обсягів вилучення В.Ж.Р. в процесі контрольних ловів, методику досліджень, очікувані результати робіт.

2.3. Головрибвод **в десятиденний термін**, з моменту отримання документів,

розглядає програму досліджень і, за позитивного висновку щодо її змісту та мети, погоджує її.

3. ПОРЯДОК ВИДІЛЕННЯ КВОТ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЬНИХ ЛОВІВ

3.1. Заява на виділення квот для проведення у наступному році контрольного лову іхтіологічною службою у рибогосподарських водних об'єктах (де визначені ліміти) територіальним підрозділом органів рибоохорони подається до Укрдержрибгоспу в термін **до 1 вересня** поточного року. До заяви додається програма робіт, яка погоджена Головрибводом. Контрольні лови на рибогосподарських водних об'єктах, де не встановлені ліміти вилову В.Ж.Р., здійснюються без виділення квот.

4. ПОРЯДОК ВИДАЧІ ДОЗВОЛІВ НА ПРАВО ПРОВЕДЕННЯ КОНТРОЛЬНИХ ЛОВІВ

4.1. Для отримання дозволу на право здійснення контрольних ловів (додаток 1) територіальний орган рибоохорони подає до Головрибводу або до відповідного басейнового управління рибоохорони такі документи:

- **заяву** (додаток 2) на видачу дозволу;
- **повідомлення** Укрдержрибгоспу **про виділення квоти**, а у випадку, коли на рибогосподарському водному об'єкті не визначений ліміт використання водних живих ресурсів – обґрунтування щодо обсягів вилучення водних живих ресурсів у режимі контрольного лову;
- **затверджену програму робіт**;
- **графік проведення робіт** у розрізі кварталів календарного року; - ксерокопію **угоди з користувачем**, який буде здійснювати контрольний лов.

4. 2. Термін дії дозволу визначається органом, який його видав, але становить не більше 12 місяців.

Дозвіл зберігається у іхтіолога, відповідального за проведення контрольного лову (далі - іхтіолог).

Передача дозволу іншим юридичним, або фізичним особам та виготовлення ксерокопій забороняється.

4.3. Керівник територіального підрозділу органу рибоохорони у підконтрольних водних об'єктах якого здійснюється контрольний лов, при проведенні робіт на КСП видає іхтіологу **наказ на весь період** робіт і **наказ-завдання** (додаток 3) **на кожний виїзд** - при проведенні контрольних ловів згідно з графіком.

5. ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЬНОГО ЛОВУ

5.1. Іхтіолог, при проведенні контрольного лову, зобов'язаний мати: **дозвіл, документ що засвідчує його особу, наказ - завдання, графік, затверджений начальником територіального підрозділу органу рибоохорони, журнал обліку вилучених В.Ж.Р.**, сторінки якого повинні бути пронумеровані, прошнуровані і завірені печаткою того структурного

підрозділу, який видав дозвіл, *і безпосередньо перебувати на місці проведення контрольного лову* впродовж всього визначеного періоду його виконання.

Наказ-завдання оформляється *на кожний* контрольний лов згідно з графіком робіт, а при проведенні робіт на контрольно-спостережному пункті - на період роботи пункту.

Здійснення контрольного лову *без іхтіолога* (як на піднятті так і на постановці сіток) *забороняється*.

5.2. При здійсненні контрольного лову за відповідною угодою силами та засобами користувача, рибалка, який *відповідає за вилучення водних живих ресурсів* у виробничому підрозділі цього користувача (ланка, дільниця, бригада тощо), зобов'язаний мати:

рибальський квиток і талон, а інші рибалки, які здійснюють вилучення В.Ж.Р. у складі зазначеного підрозділу, - *посвідчення рибалки*.

6. ОБЛІК ВИЛУЧЕНИХ ВОДНИХ ЖИВИХ РЕСУРСІВ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ КОНТРОЛЬНОГО ЛОВУ

6.1. При здійсненні контрольного лову *іхтіолог* зобов'язаний *вести біологічний журнал* (додаток 4) та журнал обліку вилучених В.Ж.Р. (*промисловий журнал*, додаток 7), *акти ловів*.

Після проведення біологічного аналізу іхтіолог повинен здати вилучені і посортовані за видами В.Ж.Р., на рибоприймальний пункт і *оформити квитанцію*. В.Ж.Р., не придатні до здачі, *списуються окремим актом* (додаток 6а).

7. ЗВІТНІСТЬ ПРО ОБСЯГИ ВИЛУЧЕННЯ ВОДНИХ ЖИВИХ РЕСУРСІВ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ КОНТРОЛЬНОГО ЛОВУ

7. 1. Після закінчення терміну дії дозволу *іхтіолог у десятиденний термін* зобов'язаний повернути його до Головрибводу або до басейнового управління, яке видало відповідний дозвіл, *з підсумковим звітом* в якому необхідно надати інформацію про виконання програми робіт оцінку ефективності нерестової кампанії у порівнянні з минулим роком, а також таблицю результатів використання дозволу (додаток 5) з висновками та пропозиціями, акти ловів (додаток 6).

Басейнові управління, отримав від іхтіологів звіти по виданим ними дозволам, узагальнюють їх та надсилають до Головрибводу загальний звіт.

7.2. При здійсненні контрольного лову з метою визначення запасів В.Ж.Р. для встановлення лімітів (на тих водних об'єктах, де не здійснюють дослідження науково-дослідні установи), територіальний підрозділ органів рибоохорони зобов'язаний підготувати біологічне обґрунтування в якому висвітлити:

- оцінку біологічного стану В.Ж.Р.;

- дані щодо обсягів розмірно-вікової структури популяції В.Ж.Р. та обсягів запасу; - проект допустимих обсягів вилучення В.Ж.Р. в наступному році;
- перелік методик, що були використані при оцінці запасів В.Ж.Р.
- визначити промнавантаження на контрольні знаряддя лову та здійснити якісний аналіз з промнавантаженням на промислові знаряддя лову.

8. Відділ іхтіології, відтворення водних живих ресурсів та регулювання рибальства Головрибводу аналізує і узагальнює пропозиції, надіслані територіальними підрозділами органів рибоохорони, та використовує їх при підготовці проектів відповідних рішень з регулювання рибальства.

Далі надаються приклади оформлення документів *на проведення контрольних ловів* у період нерестової заборони іхтіологом рибоохорони, це:

- приклад заповнення заяви про видачу документів на провадження спеціального використання водних живих ресурсів;
- бланк дозволу Мінагрополітики на спеціального використання водних живих ресурсів у рибогосподарських водних об'єктах України при проведенні контрольних ловів;
- декілька наказів-завдань іхтіологу на проведення контрольних ловів в різні дні нерестової заборони, відповідно до програми досліджень та графіку робіт; - ведення промислового журналу в межах дозволу на контрольний лов;
- декілька актів проведення контрольного лову водних живих ресурсів;
- приклад акту списання водних живих ресурсів, які втратили товарного вигляду після проведеного повного біологічного аналізу;
- заповнення біологічного журналу результатами досліджень;
- звіт про використання дозволу на проведення контрольного лову.

Модуль 6

Організація робіт з відтворення водних живих ресурсів, рибоводно – меліоративних робіт та проведення атестації працівників рибоохорони

ТЕМА 18. Перевірка рибоприймального пункту (2 год)

Мета: Надати практичні навички здійснювання перевірки рибоприймального пункту та її оформлення під час проведення рибоохоронних рейдів.

Завдання: Дати описову відповідь:

- Що таке рибоприймальний пункт?
- Що таке рибоприймальне судно?

- На підставі яких нормативних документів органами рибоохорони контролюються РПП?
- На підставі чого інспекціями держветмедицини проводяться обстеження РПП?
- Назвіть обов'язки особи, яка приймає улов.
- Вимоги до стін, стелі та підлоги у приміщенні для приймання риби.
- Що розміщується у виробничій зоні РПП?
- Що розміщується у господарській зоні РПП?
- При якій температурі дозволяється транспортування охолодженої риби?
- Які види риб зазначаються у квитанції кількістю особин?
- Вимоги до тари для пакування риби.
- Порядок мийки та дезінфекції холодильника, ящиків на РПП.

В ході рибоохоронного рейду інспекторами рибоохорони проводиться перевірка рибоприймальних пунктів користувачів, визначення законності роботи та відповідності нормативним документам. На рибоприймальному пункті риба сортирується, зважується та оформляється вилив записами у журналах та складанням квитанції.

Згідно Закону України «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів» статті 47. Рибоприймальні пункти:

Місце розташування рибоприймального пункту погоджує центральний орган виконавчої влади у галузі рибного господарства для обліку вилучених водних біоресурсів та продукції з них.

Рибоприймальний пункт розташовується безпосередньо біля берегової лінії водного об'єкта, де здійснюється спеціальне використання водних біоресурсів.

Рибоприймальний пункт може розташовуватися безпосередньо на судні з веденням відповідного обліку вилучених водних біоресурсів.

Органами Держветмедицини розроблені вимоги до роботи пунктів приймання риби та інших водних живих ресурсів, якими користуються територіальні органи держветмедицини при проведенні щорічних обстежень цих пунктів та складанні відповідних актів обстежень.

Спеціальне використання риби, інших водних живих ресурсів здійснюється суб'єктами господарювання, їх об'єднаннями переважним чином за плату в межах встановлених лімітів (квот) за наявності ліцензій (дозволів) та позитивних ветеринарно – санітарних оцінок стану промислових ділянок рибогосподарських водних об'єктів загальнодержавного значення і показників безпеки риби, інших водних

живих ресурсів (визначається державними органами ветеринарної медицини).

Інспекціями Державного Департаменту ветеринарної медицини щорічно проводяться обстеження рибоприймальних пунктів користувачів. Результати обстеження фіксуються у відповідному акті, згідно висновків обстеження дозволюється або забороняється робота РПП, видаються приписи та інше.

Основними вимогами для організації та роботи РПП є:

1. Вибір земельної ділянки для розміщення, будівництва РПП здійснюється по узгодженню з установами державних ветеринарних служб.

2. Територія РПП має бути огорожена, спланована і систематично очищатися від рибних відходів та сміття.

Під'їзні шляхи, виробничі, господарські майданчики, навантажувальні рампи повинні мати тверде покриття.

3. На території РПП забороняється розташовувати житлові приміщення, відгодівельні пункти для худоби та птиці, конюшні та інше.

4. Територія РПП відповідно до функціонального використання повинна поділятися на виробничу і господарську зони.

У виробничій зоні розміщуються: пристань для плавзасобів, приймальний майданчик, приміщення (майданчик) для сортування риби, приміщення для зважування, зберігання риби (льодник, холодильник), побутові приміщення.

У господарській зоні розміщують склади тари, сіткоматеріалів, майданчик (приміщення) для миття, сушіння, ремонту сіток, майданчик для автотранспорту, склад ПММ, приміщення для зберігання двигунів, майданчик для ремонту плавзасобів та двигунів, сміттєзбірники тощо.

Розміщення будов, споруд, обладнання на території підприємства, а також проїжджих шляхів повинно виключати зустрічні потоки продукції з паливо – мастильними відходами, сміттям, допоміжними матеріалами тощо.

5. Для санітарної обробки автотранспорту повинен бути відведений спеціальний майданчик в господарській зоні, що має ухил для відводу стічних вод у каналізаційну систему чи водонепроникний приймач і обладнаний ємкостями для приготування миючих та дезінфікуючих розчинів. На майданчику має бути приміщення для зберігання прибирального інвентаря.

6. Для збирання сміття, побутових відходів повинні бути встановлені сміттєзбірники (металеві баки чи контейнери з кришками, які щільно закриваються, із водонепроникним дном) на асфальтовому або бетонному майданчику, площа якого повинна перевищувати основи сміттєзбірників на метр в усі боки.

Сміттєзбірники повинні бути віддалені від виробничих, санітарних, побутових приміщень на відстань не меншу як 25 метрів.

7. РПП повинні бути забезпечені достатньою кількістю питної води, яка розраховується відповідно до проектної документації з урахуванням потужності та чинних норм витрачання води.

8. Вода, що використовується для технологічних, господарсько – побутових та питних потреб, повинна відповідати вимогам ГОСТ 2874-82 «Вода питьевая. Гигиенические требования и контроль за качеством».

9. РПП повинен мати достатні по площам виробничі і допоміжні приміщення для виконання робіт в належних гігієнічних умовах.

10. Стіни приміщення для приймання та зберігання риби повинні бути облицьовані глазурованою плиткою і не мати щілин. Стеля водонепроникна. Підлога у виробничих приміщеннях повинна бути не слизькою, водонепроникною, мати рівну поверхню із нахилом для стоків до трапів, лотків, які розміщують остороні від робочих місць.

11. Підлога під час і по завершенню роботи повинна очищуватись від відходів виробництва, промиватись зі шлангу та дезінфікуватись. Стіни, стеля повинні регулярно очищуватись від пилу, павутіння, інших забруднень.

12. Технологічне устаткування, інвентар, тара повинні бути виготовлені із дозволених МОЗ України для контакту з харчовими продуктами матеріалів, які не підлягають корозії і легко підлягають санітарній обробці.

13. Після обробки інвентар, тара повинні зберігатися на стелажах, полицях, підставах заввишки 0,5 – 0,7 метрів від підлоги.

14. Продукція, що надійшла на РПП підлягає вхідному ветеринарно – санітарному та паразитологічному контролю.

15. Приймання, зберігання, охолодження риби має здійснюватися у суворій відповідності з вимогами чинних технологій та нормативних документів.

16. Для упаковки риби повинні використовуватися дерев'яні ящики, полімерні або виготовлені з інших матеріалів, допущених МОЗ України для контакту з харчовими продуктами.

17. Тара для упаковки риби повинна бути непошкодженою, продезінфікованою, чистою, без сторонніх запахів.

18. Транспортування охолодженої риби здійснюють спеціалізованим транспортом відповідно до правил перевезення вантажів, що швидко псуються, при температурі від 0° до мінус 3°С.

19. Транспорт, який використовується для перевезення риби, повинен бути чистим непошкодженим і мати санітарний паспорт.

20. Ветеринарно – санітарну та паразитологічну експертизу сировини та продукції здійснюють фахівці територіальних установ держветмедицини, за висновками яких видаються супровідні ветеринарні документи.

21. РПП повинен мати достатню кількість (згідно залучених до роботи працівників) санітарного спецодягу – захисні халати, фартухи з наруківниками та гумове взуття.

22. Категорично заборонено вхід сторонніх осіб, а також в'їзд любого транспорту, не пов'язаного з виробництвом.

23. На території РПП не допускаються бродячі собаки і коти, собаки що утримуються для охорони території господарства, повинні регулярно проходити ветеринарний огляд та щеплюватися.

24. Всі входи та виходи у виробничі приміщення повинні бути обладнані дезінфікуючими килимками, заправленими відповідним чином.

25. Ваги повинні мати сертифікат виданий уповноваженим органом «Стандартизації, метрології та сертифікації».

26. На РПП для контролю ведуться: Журнал приготування дезінфікуючого розчину та заправки дезінфікуючого килимка та Журнал температурного режиму холодильника (льодника).

Згідно Інструкції з санітарної обробки обладнання № 2981-84, для РПП діють такі вимоги санітарних правил.

Органами рибоохорони контролюються рибоприймальні пункти та облік прийнятих водних живих ресурсів на підставі вимог Інструкції про порядок спеціального використання риби та інших водних живих ресурсів та Правил промислового рибальства.

Рибоприймальний пункт (далі – РПП) – стаціонарне приміщення, призначене для приймання, зважування та обліку, тимчасового зберігання риби та інших водних живих ресурсів, розташоване безпосередньо за берегової смуги, яке відповідає санітарним та технологічним нормам;
рибоприймальне судно (далі – РПС) – судно, пристосоване відповідно до технологічних та санітарних вимог для приймання, зважування, обліку, обробки, зберігання та транспортування улову риби та інших водних живих ресурсів.

Інструкцією про порядок спеціального використання риби та інших водних живих ресурсів, затвердженої Наказом Мінагрополітики України № 623/ 404 від 11.11.2005р., стосовно наявності РПП та процесу їх роботи визначено наступне:

- переважне право на одержання квот для здійснення спеціального використання риби та інших водних живих ресурсів мають користувачі, які традиційно (3 і більше років) здійснюють спеціальне використання риби та інших водних живих ресурсів та мають власний стаціонарний РПП, судна та інфраструктуру щодо вилучення риби та інших водних живих ресурсів;

- користувач, який тільки розпочав свою діяльність щодо вилучення риби та інших водних живих ресурсів та отримав квоти протягом поточного року, зобов'язаний придбати у власність плавзасоби, знаряддя лову та інше відповідно до технологічних вимог матеріально-технічне обладнання і прилади та розпочати будівництво РПП;

- для реєстрації талона на здійснення промислового лову риби та інших водних живих ресурсів користувач подає до органу рибоохорони, у зоні діяльності якого здійснюватиметься промисловий лов довідку про наявність дозволених правилами, режимами рибальства знарядь лову, РПП, завірену користувачем;

- рибалка, відповідальний за вилучення риби та інших водних живих ресурсів у виробничому підрозділі користувача, та відповідальна особа за проведення дослідного лову зобов'язані забезпечувати належне ведення промислового журналу, облік, зберігання, транспортування, а також здавання вилученої риби та інших водних живих ресурсів на свої приймальні пункти або приймальні пункти інших користувачів, з якими укладені договори на приймання риби та інших водних живих ресурсів;

У разі здійснення дослідного або контрольного лову виробничим підрозділом іншого користувача, рибалкам, які здійснюють вилучення, дозволяється здавати улов риби та інших водних живих ресурсів для оприбуткування на свої приймальні пункти.

Улов риби та інших водних живих ресурсів оприбутковується на рибоприймальному судні або здається на рибоприймальний пункт чи рибопереробне судно та оформляється квитанцією. Особа, яка приймає улов, зобов'язана зареєструвати квитанцію в журналі обліку прийнятої риби та інших водних живих ресурсів та видати перший примірник квитанції рибалці, який здав улов.

При проведенні перевірки РПП перш за все необхідно з'ясувати наявність акту обстеження РПП держветмедециною, та обов'язково контролювати вимоги

ст. 9 Правил промислового рибальства у басейні Чорного моря:

стаття 9. Забороняється:

п. 9.9.2. – зберігати об'єкти промислу, невраховані чи заборонені до вилову, частина їхнього тіла, а також приймати (здавати) виловлені об'єкти одного виду іншою назвою або без видової назви.

п. 9.9.3. – вести неточно облік та подавати неточно звітні облікові дані про райони та об'єкти промислу, обсяги вилучення водних живих ресурсів.

Також перевіряються квитанції, вимоги до яких та форма встановленого зразка приведені вище, журнал обліку прийнятої риби та інших водних живих ресурсів. Сторінки журналу повинні бути пронумеровані, прошнуровані, скріплені підписами і печатками користувача та органу рибоохорони.

Органами рибоохорони також систематично проводяться перевірки рибоприймальних пунктів та рибоприймальних суден користувачів водних живих ресурсів. Для повноти перевірки була розроблена Форма № 4 акту перевірки рибоприймального пункту, судна, яка затверджена наказом Головрибводу від 14 червня 1998 р. № 18. Графік перевірок користувачів

розробляється на початку року та погоджується підписом та печаткою керівника рибодобувної організації, після чого затверджується начальником управління рибоохорони в зоні контролю, якого буде проводитися промисел риби та інших водних живих ресурсів. Окрім перевірок, згідно цього графіку, проводиться постійний контроль за промислом згідно Правил промислового рибальства та Інструкції про порядок використання риби та інших водних живих ресурсів.

ТЕМА 19. Розрахунок збитків внаслідок порушення правил рибальства (2 год)

Мета: Надати практичні навички з проведення розрахунку збитків, заподіяних рибному господарству внаслідок порушення правил рибальства та охорони водних живих ресурсів.

Завдання: Дати описову відповідь:

- Які Ваші дії якщо в переліку біологічних показників відсутній вид риби необхідний Вам для розрахунку заподіяної шкоди?
- Що може бути вихідними даними розрахунку збитків, заподіяних рибному господарству?
- В яких випадках відшкодовуються збитки?
- Для яких водних об'єктів визначаються збитки?
- Як визначаються виявлені збитки, які наносилися протягом декількох років?
- Що таке коефіцієнт промислового повернення?

Ця Методика розроблена відповідно до статей 60, 63 Закону України «Про тваринний світ», пункту 55 Тимчасового порядку ведення рибного господарства і здійснення рибальства, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28.09.96 № 1192.

Методика призначена для розрахунку збитків, заподіяних рибному господарству України **юридичними та фізичними особами (підприємцями)**, у тому числі іноземними, унаслідок незаконного (з порушенням правил рибальства і охорони водних живих ресурсів) добування або знищення запасів водних живих ресурсів у територіальних та внутрішніх водах, на континентальному шельфі та у виключній (морській) економічній зоні України. Підставою та основними вихідними даними для розрахунку збитків, заподіяних рибному господарству порушенням правил рибальства та охорони водних живих ресурсів, можуть бути **акти, рапорти, повідомлення, службові записки, фотографії та інші документи**, складені посадовими особами спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів, спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань рибного господарства та посадовими особами їх територіальних органів, посадовими

особами підприємств, установ та організацій, що здійснюють охорону. використання і відтворення тваринного світу, та громадськими інспекторами у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу та особами, що безпосередньо спостерігали ті або інші вияви спричинення збитків, прямі підрахунки і виміри, результати контрольних ловів, а також офіційні відомості науково-дослідних установ та організацій про стан запасів даного об'єкта промислу та інші аспекти спричинення збитків. Збитки відшкодовуються у разі: загибелі риби (на всіх стадіях розвитку), інших водних живих ресурсів, а також їх незаконного вилучення з водних об'єктів; зменшення запасів риби, інших водних живих ресурсів при погіршенні умов їх існування і відтворення.

Збитки визначаються однаково як для освоєних, так і неосвоєних промислом водних об'єктів.

Методика встановлює порядок підрахунку тієї частини збитків, визначення яких піддається кількісному обліку.

Вартісні показники в Методиці подаються *у національній валюті України*. За необхідності вони перераховуються за офіційним курсом валют, установленим Національним банком України на момент виявлення збитків, заподіяних рибному господарству.

Перелік середніх біологічних показників основних видів риб, інших водних живих ресурсів, як складової частини розрахунків заподіяних збитків наводиться в додатку 1.

Приклади розрахунку збитків, заподіяних рибному господарству, наводяться в додатку 2.

Підрахунок збитків, заподіяних рибному господарству в результаті скидання у водні об'єкти стічних вод та інших відходів, а також спричинених унаслідок проведення будівельних та інших видів робіт, проводиться за відповідними методиками.

Визначення *обсягів збитків* та *розміри стягнень* за незаконне добування (збирання) або знищення цінних видів риб, інших водних живих ресурсів *за цією Методикою здійснюють посадові особи органів рибоохорони.*

Визначення термінів

У цій Методиці наведені нижче терміни вживаються в такому значенні: **виключна (морська) економічна зона** – морські райони, зовні прилеглі до територіального моря України, включаючи райони островів, що їй належать. Ширина виключної (морської) економічної зони становить до 200 морських миль, відлічених від тих самих вихідних ліній, що і територіальне море України;

водний об'єкт – природний або створений штучно елемент довкілля, у якому зосереджуються води (море, річка, озеро, водосховище, ставок, канал, водоносний горизонт);

водні живі ресурси — сукупність організмів, життя яких неможливе без перебування у воді. До водних живих ресурсів належать прісноводні, морські, анадромні та катадромні риби на всіх стадіях розвитку; круглороті, морські ссавці; водні безхребетні, у тому числі молюски, ракоподібні, черви, голкошкірі, губки: кишковопорожнинні, наземні безхребетні у водній стадії розвитку, водорості та інші водні рослини;

коефіцієнт промислового повернення — відношення кількості риб у промислового віці до вихідної кількості риб на початкових вікових стадіях розвитку (ікра, личинки, молодь);

конвертована валюта — іноземна валюта, що віднесена до цієї категорії Національним банком України;

континентальний шельф — поверхня і надра морського дна підводних районів, то прилягають до узбережжя або до островів України, але знаходяться за межами територіального моря до глибини до 200 м або за цією межею до такого місця, де глибина вод, що його покривають, дає змогу розробляти природні багатства цих районів;

правила рибальства — нормативно-правові акти, згідно з якими здійснюється регулювання промислового, любительського та спортивного рибальства;

«сидячі» види — водні живі ресурси, які в період їх можливого промислу перебувають у нерухомому стані на морському дні чи під ним або не здатні пересуватись інакше, як перебуваючи в постійному фізичному контакті з морським дном чи його надрами;

територіальні води України (територіальне море) — прибережні морські води шириною 12 морських миль, відлічуваних від лінії найбільшого відпливу як на материку, так і на островах, що належать Україні, або від прямих вихідних ліній, які з'єднують відповідні точки. В окремих випадках інша ширина територіальних вод (територіального моря) України може визначатись міжнародними договорами України, а за їх відсутності — відповідно до загальноновизнаних принципів і норм міжнародного права.

Визначення заподіяних збитків

3.1 **Визначення заподіяних збитків** підраховується послідовно.

3.2 Спочатку підраховується розмір прямих збитків у вартісному виразі, а потім збитки від утрати потомства.

3.3 Сума величин безпосередніх збитків та від утрати потомства приймається за загальний збиток, завданий рибному господарству внаслідок загибелі або незаконного вилучення водних живих ресурсів з водних об'єктів (далі — водойми).

3.4 У разі, якщо зниження запасів водних живих ресурсів під впливом несприятливих факторів проявляється на протязі періоду до 5 років, то збитки, розраховані за наведеними нижче формулами, множаться на число років, на протязі яких діють ці фактори.

ТЕМА 20. Перевірка реалізації риби та інших водних живих ресурсів. Складання обов'язкового припису (2 год)

Мета: Надати практичні навички з проведення перевірок законності транспортування та реалізації (на ринках, в інших місцях торгівлі) риби та інших водних живих ресурсів. Надати практичні навички вилучення у порушників складання обов'язкового припису під час проведення рибоохоронних рейдів.

Завдання: Дати описову відповідь:

- Якими документами повинні супроводжуватися об'єкти державного ветеринарно-санітарного контролю?
 - Ким та нащо видається сертифікат відповідності якості?
 - Що таке «партія» згідно Закону України про ветеринарну медицину?
 - Які нормативно – правові документи надають органам рибоохорони право контролю за транспортуванням та реалізацією водних живих ресурсів?
 - Які Ви знаєте види відповідальності за порушення законодавства в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу?
 - Що таке лабораторія ветеринарної медицини?
 - В яких випадках можуть бути дійсні ксерокопії ветеринарних свідоцтв?
 - Термін дії експертного висновку.
 - Хто має право видавати обов'язкові приписи?
 - Кому видаються обов'язкові приписи?
 - Коли видаються обов'язкові приписи?
 - В який термін потрібно усунути порушення вказані у обов'язковому приписі?
 - Які заходи вживає інспектор рибоохорони, якщо його вимоги, викладені в обов'язковому для виконання приписі, посадова особа не виконує?
 - Які дії інспектора рибоохорони, якщо посадова особа відмовляється одержувати припис?
 - До кого звертатися посадовій особі у разі оскарження припису?
 - Ким та як можуть бути скасовані приписи?
 - На кого покладається контроль за виконанням виданих приписів, їх облік та реєстрація?
- Хто, кому і коли звітує про видання і виконання обов'язкових приписів?

- Який термін зберігання обов'язкових приписів?

Згідно пункту 8.11. Правил промислового рибальства в Басейні Чорного моря в права органи рибоохорони мають право перевіряти на суднах, ланках, дільницях, бригадах, берегових РПП, приймальних суднах тощо документи на право вилучення, транспортування, приймання, переробки і реалізації водних живих ресурсів.

Згідно пункту 3.14. Правил любительського й спортивного рибальства – забороняється: продаж або скупка риби, ікри й водних безхребетних і продуктів їхньої переробки без наявності документа, що підтверджує законність їхнього придбання й сертифіката якості; ці Правила розроблені відповідно до Закону України "Про тваринний світ" і Порядком здійснення аматорського й спортивного рибальства, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 18 липня 1998 р. № 1126.

Закон України про тваринний світ (витяг)

Стаття 60. Права посадових осіб спеціально уповноважених центральних органів виконавчої влади та їх територіальних органів, що здійснюють державний контроль та управління в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, а також підприємств, установ і організацій, що здійснюють охорону, використання і відтворення тваринного світу

Посадові особи спеціально уповноважених центральних органів виконавчої влади та їх територіальних органів, що здійснюють державний контроль та управління в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, відповідно до закону мають право:

- перевіряти документи на право використання об'єктів тваринного світу, зупиняти транспортні (в тому числі плавучі) засоби та проводити огляд речей, транспортних (у тому числі плавучих) засобів, знарядь полювання і рибальства, добутої продукції та інших предметів;

- безперешкодно відвідувати територію і приміщення підприємств, установ та організацій, які здійснюють добування, утримання, зберігання або переробку об'єктів тваринного світу, з метою здійснення нагляду за дотриманням вимог законодавства про охорону, використання і відтворення тваринного світу;

Посадові особи підприємств, установ та організацій, що здійснюють охорону, використання і відтворення тваринного світу, та громадські інспектори у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу відповідно до законодавства мають право:

- перевіряти документи на право використання об'єктів тваринного світу, зупиняти транспортні (а тому числі плавучі) засоби та проводити огляд

речей, транспортних (у тому числі плавучих) засобів, знарядь полювання і рибальства, добутої продукції та інших предметів;

- вилучати в порядку, визначеному законом, у осіб, які порушують законодавство в галузі охорони і використання тваринного світу, знаряддя добування тварин (у тому числі водних), транспортні (в тому числі плавучі) засоби, обладнання та предмети, що були знаряддями правопорушення, незаконно добуту продукцію, а також відповідні документи (крім громадських інспекторів);

Стаття 63. Відповідальність за порушення законодавства в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу

Порушення законодавства в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу тягне за собою адміністративну, цивільно-правову чи кримінальну відповідальність відповідно до закону.

Відповідальність за порушення законодавства в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу несуть особи, винні в:

- порушенні порядку придбання, реалізації, пересилання і вивезення за межі

України, ввезення на її територію диких тварин та інших об'єктів тваринного світу;

Тимчасовий порядок ведення рибного господарства і здійснення рибальства (витяг)

28. Користувачі водних живих ресурсів зобов'язані:

безперешкодно допускати в місця добування, зберігання, утримання, переробки та реалізації водних живих ресурсів, на риболовні судна та інші плавучі засоби представників державних органів відтворення водних живих ресурсів та регулювання рибальства (органи рибоохорони) Мінрибгоспу, органів Мінекобезпеки, надавати на їх вимогу необхідні документи про стан обліку та використання водних живих ресурсів, своєчасно виконувати їх законні вимоги та розпорядження;

Закон України про ветеринарну медицину (витяг)

Стаття 1. Визначення основних термінів

У цьому Законі терміни вживаються в такому значенні:

ветеринарна довідка - разовий документ, виданий державним інспектором ветеринарної медицини або ліцензованим лікарем ветеринарної медицини, що підтверджує ветеринарно-санітарний стан партії тварин, продуктів тваринного походження, репродуктивного матеріалу, біологічних продуктів, кормів тваринного та рослинного походження, включаючи обов'язкове зазначення результатів лабораторних досліджень та

ветеринарно-санітарного статусу території (потужності) походження, а для тварин - засвідчення проведення вакцинації та діагностичних досліджень;

ветеринарні документи - документи дозвільного характеру, до яких належать міжнародний ветеринарний сертифікат, ветеринарне свідоцтво, ветеринарна картка, ветеринарна довідка та ветеринарно-санітарний паспорт на тварину, видані державними інспекторами ветеринарної медицини або уповноваженими чи ліцензованими лікарями ветеринарної медицини, що підтверджують ветеринарносанітарний стан тварини, якість та безпечність продуктів тваринного походження, репродуктивного матеріалу, біологічних продуктів, патологічного матеріалу та кормів;

ветеринарна медицина - галузь науки та практичних знань про фізіологію і хвороби тварин, їх профілактику, діагностику та лікування, визначення безпечності продуктів тваринного, а на агропродовольчих ринках - і рослинного походження; діяльність, спрямована на збереження здоров'я і продуктивності тварин, запобігання їхнім хворобам та на захист людей від зоонозів і пріонних хвороб;

ветеринарне свідоцтво - разовий документ, виданий державним інспектором ветеринарної медицини, що підтверджує ветеринарно-санітарний стан партії тварин, продуктів тваринного походження, репродуктивного матеріалу, біологічних продуктів, кормів тваринного та рослинного походження, включаючи обов'язкове зазначення результатів лабораторних досліджень та ветеринарносанітарного статусу території (потужності) походження, а для тварин - засвідчення проведення вакцинації та діагностичних досліджень;

ветеринарно – санітарна експертиза - комплекс необхідних лабораторних та спеціальних досліджень (вірусологічних, бактеріологічних, хімікотоксикологічних, патолого-анатомічних, гістологічних, паразитологічних, радіологічних), які проводяться спеціалістами державної служби ветеринарної медицини або уповноваженими лікарями ветеринарної медицини, щодо безпечності продуктів тваринного, а на агропродовольчих ринках – і рослинного походження, репродуктивного матеріалу, біологічних продуктів, ветеринарних препаратів, субстанцій, кормових добавок, преміксів та кормів, включаючи аналіз виробничої технології та технологічного обладнання щодо відповідності ветеринарно – санітарним заходам;

висновок державної ветеринарно-санітарної експертизи (експертний висновок) - документ, виданий державною або уповноваженою лабораторією ветеринарної медицини, який засвідчує безпечність продуктів тваринного походження, репродуктивного матеріалу, біологічних продуктів, ветеринарних препаратів, субстанцій, кормових добавок, преміксів та кормів. Термін дії експертного висновку - не більше одного місяця;

лабораторія ветеринарної медицини - належним чином обладнана та акредитована Національною агенцією з акредитації або відповідним органом

з акредитації іноземної країни лабораторія, укомплектована спеціально підготовленим персоналом, компетентним здійснювати відповідні технічні процедури, та очолювана лікарем ветеринарної медицини;

обіг - переміщення (транспортування) або зберігання та будь-які інші дії, пов'язані із зміною права власності чи володіння, включаючи торгівлю, обмін або дарування;

партія - будь-яка визначена виробником кількість товару з однаковою назвою та властивостями, вироблена за визначений виробником період часу, за однакових умов на одній і тій самій потужності (об'єкті), транспортується одним і тим же транспортним засобом та за необхідності супроводжується одним і тим самим відповідним ветеринарним документом;

продукти тваринного походження для споживання людиною - м'ясо, м'ясні продукти, желатин, яйця, яйцепродукти, молоко, молочні продукти, риба, рибні та морепродукти, мед та інші продукти тваринного походження, призначені для споживання людиною;

ринок - спеціально відведене та облаштоване місце для надання послуг з продажу товарів;

тварини - ссавці, свійська птиця, птахи, бджоли, комахи, риби, ракоподібні, молюски, жаби, амфібії та рептилії;

уповноважена лабораторія- акредитована лабораторія ветеринарної медицини, уповноважена відповідним державним органом випробовувати (вимірювати параметри, аналізувати) неїстівні продукти тваринного походження, продукти тваринного походження, репродуктивний матеріал, патологічний матеріал, ветеринарні препарати, субстанції, кормові добавки, премікси, корми тощо відповідно до спеціальних методів і процедур, визначених вітчизняними чи міжнародними стандартами, інструкціями та рекомендаціями;

Торгівля тваринами дозволяється тільки у призначених для цього місцях, що відповідають ветеринарно-санітарним заходам.

Заборонено обіг тварин та неїстівних продуктів тваринного походження, щодо яких відсутні необхідні ветеринарні документи.

Стаття 32. Видача відповідних ветеринарних документів

1. Одержання ветеринарних документів для переміщення тварин, продукції тваринного походження, інших об'єктів державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду здійснюється з метою охорони території України від занесення хвороб тварин з території інших держав або карантинних зон та захисту населення від хвороб, спільних для тварин і людей, а також недопущення наявності залишкових кількостей ветеринарних препаратів та забруднюючих речовин у продуктах тваринного походження і кормах.

2. Об'єкти державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду супроводжуються такими ветеринарними документами:

1) міжнародні ветеринарні сертифікати (для країн СНД - ветеринарні свідоцтва форми № 1, № 2 та № 3) - при переміщенні за межі України;

2) ветеринарні свідоцтва (для України - форми № 1 та № 2) - при переміщенні за межі території Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та

Севастополя, районів, міст;

3) ветеринарні довідки - при переміщенні в межах району.

Ветеринарні документи включають також ветеринарні картки та/або ветеринарно-санітарні паспорти на засоби транспортування, місця зберігання тварин, продукції варинного походження.

Для здійснення перевірки законності перевезення та реалізації риби та інших водних живих ресурсів необхідно знати перелік документів, який надає право реалізації, а також вміти перевіряти відповідність цих документів нормативним вимогам та відповідність їх між собою.

Нижче приводиться приклад пакету документів на право перевезення та реалізації біоресурсів, реалізацію яких повинен перевіряти на походження та якість працівник органів рибоохорони.

- спочатку перевіряється видаткова накладна, яка вказує на походження продукції, хто її відпустив та хто отримав (придбав).

В ході рибоохоронного рейду, під час перевірки підприємств, при викритті інспекторами рибоохорони порушень природоохоронного законодавства, які можливо і потрібно усунути, посадовим особам підприємств, установ і організацій, незалежно від форм власності і відомчої підпорядкованості, які перевіряються, видається припис. Припис – це письмова вимога перевіряючого обов'язкова для виконання посадовою особою.

Право видавати приписи мають начальник держрибоохорони України та його заступники, керівники структурних підрозділів держрибоохорони та їх заступники, державні інспектори держрибоохорони, на яких покладені функції здійснення державного нагляду за виконанням вимог чинного законодавства та інших нормативних документів природоохоронного законодавства.

Приписи видаються у разі виявлення під час перевірки порушень нормативних актів, які регулюють питання природоохоронного характеру, а також у випадках, коли порушення вимог нормативних актів з питань природоохоронного законодавства може завдати шкоди здоров'ю людини або навколишньому середовищу, майнової шкоди тощо; містять стислий зміст порушення, конкретне посилання на порушений нормативний акт, заходи, обов'язкові для виконання, щодо усунення порушень.

Виданий працівником держрибоохорони припис підлягає виконанню негайно або в термін у залежності від установлених порушень.

Повідомлення про виконання вимог, викладених у приписі, здійснюється посадовою особою, якій було видано припис, у письмовій формі та у встановлений термін.

Якщо законні вимоги працівника Держрибоохорони, викладені в обов'язкових для виконання приписах, не виконуються, працівник Держрибоохорони вживає заходів, визначених чинним законодавством України.

Якщо посадова особа відмовляється одержувати припис, працівник Держрибоохорони робить про це запис у приписі та вживає заходів щодо усунення посадовою особою недоліків, викладених у приписі.

Посадова особа, якій надано припис, має право у встановленому чинним законодавством порядку звернутися зі скаргою до начальника Держрибоохорони.

У разі оскарження надані працівниками Держрибоохорони приписи можуть бути скасовані повністю чи частково начальником Держрибоохорони або в судовому порядку.

Облік, реєстрація виданих приписів та контроль за їх виконанням покладаються на працівників Держрибоохорони, які мають право видачі приписів. Вищеперелічені особи забезпечують та контролюють:

- ведення журналів реєстрації та обліку обов'язкових для виконання посадовими особами приписів, за формою;
- перевірку дотримання правильності оформлення приписів;
- контроль за виконанням заходів, викладених у приписах;
- підготовку звітності про видання і виконання приписів;
- зберігання бланків приписів.

Приписи реєструються в журналах реєстрації та обліку приписів, що ведуться працівниками Держрибоохорони, які мають право видавати приписи. Журнали реєстрації та обліку приписів повинні бути понумеровані, прошиті та скріплені печаткою.

Реєстраційний номер припису складається з індексу структурного підрозділу Держрибоохорони України та порядкового номера інспектора.

Інформація про видання і виконання приписів надається структурним підрозділом адміністрації Держрибоохорони щомісячно у формі звіту до 5-го числа місяця, наступного за звітним, за формою.

Приписи зберігаються протягом 5 років. Після закінчення строку зберігання вони знищуються у встановленому порядку згідно з актом, який затверджується начальником Управління держрибоохорони.

ТЕМА 21. Ведення щоденника інспектора (2 год)

Мета: Надати практичні навички під час проведення рибоохоронних рейдів.

Завдання: Дати описову відповідь:

- Для чого в органах рибоохорони ведуться щоденники державних інспекторів рибоохорони?
- Коли інспектор рибоохорони має право застосовувати вогнепальну зброю?
- Які статті КУпАП про порушення Правил рибальства розглядаються у суді?
- Які статті КУпАП про порушення Правил рибальства розглядають органи рибоохорони?
- Які види адміністративних стягнень виносять органи рибоохорони по адміністративним справам?
- Проти кого заборонено застосовувати вогнепальну зброю та в якому разі ця заборона не діє?
- Які технічні засоби дозволено використовувати органам рибоохорони при рибоохороному рейді?
- Що відноситься до спеціальних засобів органів рибоохорони?
- В якому випадку збитки нараховують за таксами, а в якому за методикою?
- Надайте перелік інших заборонених знарядь лову.
- Де повинні проводити виступи інспектори рибоохорони?

Основними завданнями органів рибоохорони є: охорона та відтворення рибних запасів, регулювання рибальства, контроль над дотриманням Правил рибальства та охорони рибних запасів у рибогосподарських водоймах України і контроль над дотриманням Правил рибальства для українських та іноземних суден, що працюють у територіальному морі та економічній зоні України, а також охорона природних багатств континентального шельфу України.

Для обліку та аналізу роботи рибоохоронних рейдових груп, згідно наказу Головрибводу від 09.12.1996 року за № 75, була затверджена форма щоденника державного інспектора рибоохорони та його ведення.

У ході рибоохоронного рейду, при викритті інспекторами рибоохорони порушень природоохоронного законодавства, проводяться наступні дії та складаються документи для ведення адміністративних справ та їх розгляду, яке передбачає усунення порушень природоохоронного законодавства та покарання правопорушень: планування та організація рибоохоронного рейду; складання протоколу про адміністративне правопорушення, проведення розрахунку матеріальної шкоди за таксами; вилучення у порушників та оформлення вилучення знарядь лову, інших предметів, транспортних засобів, риби та проведення попередньої оцінки вилученого майна; складання акту виявлення та вилучення безхазяйного майна, складання описів-оцінок вилученого майна та риби, складання приймального акту та складання картки обліку; проведення перевірок складання про це актів: промислу, НДЛ, РПП,

РЗС; складання обов'язкового припису та інше, вписується у щоденник інспектора рибоохорони.

Порядок ведення щоденника державного інспектора рибоохорони

1. Щоденник державного інспектора рибоохорони (надалі щоденник) документ, який відображає щоденну роботу інспектора рибоохорони шляхом проведення коротких щоденних записів виконаної роботи.

2. Щоденник виготовляється типографічним способом щороку для всіх інспекторів структурного підрозділу.

3. Щоденник повинен бути пронумерований (сторінки) прошнурований, підписаний керівником підрозділу та скріплений печаткою.

4. Щоденник повинні вести всі інспектори рибоохорони та щоденно робити власноручні записи.

5. В записі про проведену рибоохоронну роботу повинна бути наступна інформація:

- дата та час проведення рейду;
 - прогноз погоди;
 - прізвища штатних та громадських інспекторів, які беруть участь в рейді;
 - залучений автотранспорт та плавзасоби;
 - вказати водоймище на якому проводиться рейд;
 - кількість викритих порушень та номери протоколів, кількість вилученої риби та знарядь лову;
 - відображається інша проведена робота, дата та час закінчення рейду.
6. В кінці місяця складається звіт по проведену роботу.

Порядок (витяг) проведення рибоохоронних рейдів і дій інспекторів органів рибоохорони при виявленні порушень правил рибальства

2. ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ РЕЙДІВ

2.1. Рейди проводяться інспекторами рибоохорони (далі - інспектор) та іншими працівниками інспекції рибоохорони за участю працівників міліції, громадських інспекторів рибоохорони та інших осіб, чи без них. Рейди можуть здійснюватись пішим порядком, з використанням транспортних та плавзасобів.

2.2. Рейди інспекторів, які базуються в інспекціях (управліннях) рибоохорони, проводяться тільки у складі рейдової групи та тільки згідно з планнаказом.

2.8. Рейдова група у денний час повинна складатись не менш, ніж з 3-х чоловік, а у нічний час - не менш, ніж з 4-х чоловік. Очолює групу старшин рейдової групи.

4. ДІЇ ІНСПЕКТОРІВ ОРГАНІВ РИБООХОРОНИ ПРИ ВИЯВЛЕННІ ПОРУШЕНЬ ПРАВИЛ РИБАЛЬСТВА

4.1. Виявивши факт порушення правил рибальства, інспектор повинен привітатись з порушником, відрекомендуватись, назвати свою посаду і прізвище, за проханням порушника — пред'явити службове посвідчення, після чого викласти його суть допущеного порушення та запропонувати пред'явити документи, які засвідчують його особу (паспорт, посвідчення на право управління плавучим чи транспортним засобом або інший документ, що є у порушника).

Наприклад: «Добрий день. Районний інспектор Петренко. Громадянине, Ви ловили рибу у заборонений на цей період, чим порушили правила рибальства в басейні Азовського моря.»

Порядок застосування зброї інспекторським складом органів рибоохорони

5.6 Інспектори органів рибоохорони мають право застосовувати вогнепальну зброю у випадках, якщо іншими методами і заходами неможливо цього уникнути:

- для захисту від збройного або групового нападу на інспекторів та інших осіб, якщо їх життю чи здоров'ю загрожує небезпека;
- для відбиття групового та збройного нападу на інспекторів з метою звільнення осіб, затриманих за браконьєрство і незаконне добування ресурсів тваринного і рослинного світу,
- для затримання особи, яка скоїла злочин і намагається втекти або вчинити збройний опір;
- для відбиття збройного чи групового нападу на приміщення, де працюють інспектори органів рибоохорони;
- для подання сигналу тривоги або виклику допомоги;
- для знешкодження тварин, які загрожують життю і здоров'ю громадян або інспекторів;
- для захисту під злочинних посягань на своє житло та майно.

Перед застосуванням зброї слід разом із попередженням про це здійснити попереджувальний постріл. Без попередження зброя застосовується, якщо на інспектора здійснено несподіваний напад і його життю чи життю інших громадян загрожує небезпека.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Атлас промислових риб України / М.В. Гринжевський, С.І. Алимов, М.С. Ківа та ін. К.: КВІЦ, 2005. 95 с.
2. Водний кодекс України. К.: ІВА "Астра", 1995.
3. Гринжевський М.В. Аквакультура України. -К.: ІРГ УААН, 1998. 364 с.
4. Євтушенко М.Ю. Акліматизація гідробіонтів: підруч. / Євтушенко М.Ю., Дудник С.В., Глебова Ю.А. К: Аграрна освіта, 2011. 240 с.
5. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» //Відомості Верховної Ради (ВВР), 1991, № 41, ст. 546.
6. Збірник законодавчих та нормативно-правових актів на допомогу працівникам органів рибоохорони. К. 2000. 335 с.
7. Лобанов І.А. та інш. Основи рибоохорони: практикум / І.А. Лобанов, Ю.В. Пилипенко, П.Г. Шевченко, О.Е. Довбиш, Д.І. Лобанов. Херсон: Олді Плюс, 2011. 356 с.
8. Яцик А.В. Водогосподарська екологія, у 4-х томах. К.: Генеза, 2003-2004.

Додаткова література

1. Закон України "Про охорону навколишнього середовища". -ВР №1268-12 від 26.06.91.
2. Закон України "Про природно-заповідний фонд України". -ВР № 2456-12, 1992.
3. Закон України "Про тваринний світ". -ВР № 3042-12 від 03.03.93.
4. Закон України "Про екологічну експертизу". -ВР № 46/95-ВР від 09.02.95.
5. Микитюк П.В. Присадибне рибництво та любительське рибальство. - К., 2000. 107 с.
6. Закон України «Про природно-заповідний фонд України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1992, № 34, ст. 502.
7. Закон України «Про тваринний світ» // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2002, № 14, ст. 97.
8. Котовська Г.О. Умови та ефективність відтворення основних промислових видів риб Кременчуцького водосховища: Монографія / Г.О. Котовська, Д.С.
9. Заповідники і національні природні парки України / К.: Вища школа, 1999. - 230 с.
10. Наукове обґрунтування вселення цінних об'єктів аквакультури у внутрішні водойми України для підвищення їх рибопродуктивності / М.В. Гринжевський, А. І. Андрющенко, О. М. Третяк та інш. // Рибне господарство. - 1999. – Вип. 51. С. 3-37.

11. Межжерин С.В. Животные ресурсы Украины в свете стратегии устойчивого развития: аналитический справочник / С.В. Межжерин. К.: Логос, 2008. 282 с.
12. Наукове обґрунтування рибогосподарського освоєння веслоноса в Україні / М.В. Гринжевський, О. М. Третяк, А. І. Андрющенко та інші. // Рибне господарство. 1999. Вип. 52-53. С. 3-77.
13. Постанова КМУ від 19 січня 1998 р., № 32 "Такси для обчислення розміру відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок незаконного добування (збирання) або знищення цінних видів риб та інших об'єктів водного промислу".
14. Постанова КМУ від 17 вересня 1996 р., № 1147 "Перелік видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів".
15. Постанова КМУ від 10 серпня 1992 р., №459 "Порядок видачі дозволів на спеціальне використання природних ресурсів і встановлення лімітів використання ресурсів загальнодержавного значення".
16. Постанова КМУ від 28 вересня 1996 р., № 1192 "Тимчасовий порядок ведення рибного господарства і здійснення рибальства".
17. Постанова КМУ від 18 липня 1998 р., № 1126 "Порядок любительського та спортивного рибальства".
18. Червона книга України. Тваринний світ. / Під загальною ред. чл. - кор. І.А. Акімова. К.: Глобалконсалтинг, 2009. 600 с.

Навчально-методичне видання

ВІДТВОРЕННЯ ГІДРОБІОРЕСУРСІВ ТА РИБООХОРОНА

методичні вказівки до виконання практичних робіт для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 207 “Водні біоресурси та аквакультура”

Хом’як Олександр Андрійович
Гриневиц Наталія Євгеніївна
Присяжнюк Наталія Михайлівна
Слюсаренко Алла Олександрівна
Трофимчук Алла Михайлівна
Жарчинська Валерія Сергіївна